

T.C.
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANA BİLİM DALI

KOZMOPOLİTAN DEMOKRASİ TARTIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Zübeyr ŞAKAR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. İlyas SÖĞÜTLÜ

Karabük

Haziran/2019

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	1
TEZ ONAY SAYFASI	3
DOĞRULUK BEYANI	4
ÖNSÖZ	5
ÖZ.....	6
ABSTRACT.....	7
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ	8
ARCHIVE RECORD INFORMATION	9
KISALTMALAR	10
GİRİŞ.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜRESELLEŞME SÜRECİ VE SONUÇLARI.....	16
1.1. Küreselleşme Nedir?	16
1.2. Küreselleşmenin Başlıca Sonuçları.....	21
1.3. Bir Küresel Demokrasi Modeli Mümkün mü?.....	28

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜRESELLEŞMEYE KÖKLÜ BİR ELEŞTİRİ: KOZMOPOLİTAN DEMOKRASİ	33
2.1. Kozmopolitan Demokrasi'yi Anlamak.....	33
2.1.1. Küresel Demokratik Bir Düzen Önerisi	33
2.1.2. Mevcut Uluslararası Kurumların Yapısına Yönelik İtirazlar.....	39
2.1.3. Kozmopolitan Demokrasi'nin İlkeleri	42
2.2. Küresel Düzen İçin Öneriler	49
2.2.1. Kozmopolitan Demokrasi'nin Kısa ve Uzun Vadeli Hedefleri.....	50
2.2.2. Kozmopolitan Demokratik Yönetimin Beş Aşaması	54
2.2.2.1. Yerellik	55
2.2.2.2. Ulusal Demokrasi.....	56
2.2.2.3. Uluslararası Kurumların Demokratikleşmesi	57

2.2.2.4.	Bölgesel Demokrasi	58
2.2.2.5.	Küresel Demokrasi	60
2.2.3.	Kozmopolitan Demokrasi'nin Yöntemleri	62
2.3.	Kozmopolitan Demokrasi ve Küresel Refah.....	66
2.3.1.	Kozmopolitan Demokrasi ve Sosyal Adalet.....	66
2.3.2.	Kozmopolitan Vatandaşlık ve Sivil toplum	70
2.3.3.	Kozmopolitan Demokratik Kurumlar	75
2.3.3.1.	Birleşmiş Milletlerin Reforme Edilmesi	77
2.3.3.2.	Bölgesel ve Uluslararası Meclislerin Nitelik ve Niceliklerinin Artırılması	79
2.3.3.3.	Küresel Bir Parlamento'nun Kurulması.....	80
2.3.3.4.	Uluslararası Yargısal Kurumların Güçlendirilmesi	81

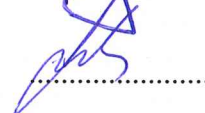
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.	KOZMOPOLİTAN DEMOKRASİYE YÖNELİK BAŞLICA ELEŞTİRİLER	85
3.1.	Marksist Eleştiri.....	85
3.2.	Realist Eleştiri.....	89
3.3.	Komüniteryan Eleştiri	93
3.4.	Küresel Bir Demos'un Oluşmayacağına Yönelik Eleştiri	95
3.5.	Teknokrasi ve Elitizm Üzerinden Eleştiriler	97
3.6.	Hukukun Üstünlüğü Eleştirisi	98
3.7.	Etik ve Sosyal Adalet Temelli Eleştiriler	99
	SONUÇ	102
	KAYNAKÇA.....	107
	ÖZGEÇMİŞ	113

TEZ ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Zübeyr ŞAKAR'a ait "Kozmopolitan Demokrasi Tartışmaları" adlı bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından Kamu Yönetimi Yüksek Lisans programı tezi olarak oybirliği / oyçokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	:Doç Dr. İrfan HAŞLAK	
Danışman Üye	:Prof. Dr. İlyas SÖĞÜTLÜ	
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Sanem YAMAK	

Tez Sınavı Tarihi: 13/06/2019

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

13/06/2019

Zübeyr ŞAKAR

ÖNSÖZ

Tez çalışma sürecinde destek ve katkılarını esirgemeyen değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. İlyas SÖĞÜTLÜ'ye, maddi ve manevi olarak her zaman yanımda olan, beni her koşul ve şartta destekleyen aileme ve bu süreçte destek olan herkese teşekkürlerimi sunuyorum. Çalışmanın daha yaşanılabilir olan, barış ve adaletin sağlandığı bir dünya için küçük bir katkı sunmasını diliyorum.

Zübeyr ŞAKAR

ÖZ

Bu çalışma, geri döndürülemez bir süreç olan küreselleşme sürecinin kontrolsüz ve devingen yapısından kaynaklanan olumsuz sonuçlarını evcilleştirebilmek için ortaya çıkan projelerden biri olan kozmopolitan demokrasiyi tartışmaktadır.

Bugünün koşulları altında dünyada yeni bir küresel düzen tartışmalarına olan ilgi artmaktadır. Bu ilginin sebebi ise bugün gelinen noktada küreselleşmenin yıkıcı ve kontrol edilemez sonuçlarında aranmalıdır.

Bu bağlamda, bu çalışmanın ilk bölümde küreselleşme süreci ve onun sonuçları irdelenmiştir. İkinci bölümde, birinci bölümle bağlantılı olarak küreselleşmenin bir eleştirisi olan kozmopolitan demokrasi projesi anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, kozmopolitan demokrasi anlayışının küreselleşmeye yönelik getirdiği itirazlar ve yeni yönetsel çözüm önerileri irdelenmiştir. Üçüncü ve son bölümde ise kozmopolitan demokrasiye yönelik olarak getirilen eleştiriler sırayla tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Ulus Devlet, Hukukun Üstünlüğü, Demokrasi, Kozmopolitan Demokrasi.

ABSTRACT

This work discusses the cosmopolitan democracy project, which is one of the projects that has emerged in order to tame the negative consequences arising from the uncontrolled and dynamic structure of the globalization process, which is an irreversible process.

As a result of today's conditions, there is a growing interest in the debate on a new global order in the world. The reason for this interest should be found in the destructive and uncontrollable consequences of globalization.

In this context, in the first part of this work, are examined the globalization process and its results. In connection with the first part, in second part, has been tried to be understood the cosmopolitan democracy project which is a critique of globalization. In this direction, are examined the objections of cosmopolitan democracy mentality towards globalization and its new managerial solution offers. In the last part, have been discussed criticisms of cosmopolitan democracy.

Keywords: Globalization, Nation-state, Rule of Law, Democracy, Cosmopolitan Democracy.

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Kozmopolitan Demokrasi Tartışmaları
Tezin Yazarı	Zübeyr ŞAKAR
Tezin Danışmanı	Prof. Dr. İlyas SÖĞÜTLÜ
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans
Tezin Tarihi	13.06.2019
Tezin Alanı	Kamu Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ/SBE
Tezin Sayfa Sayısı	113
Anahtar Kelimeler	Küreselleşme, Ulus Devlet, Hukukun Üstünlüğü, Demokrasi, Kozmopolitan Demokrasi.

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Discussions of Cosmopolitan Democracy
Author of the Thesis	Zübeyr ŞAKAR
Advisor of the Thesis	Prof. Dr. İlyas SÖĞÜTLÜ
Status of the Thesis	Master
Date of the Thesis	13.06.2019
Field of the Thesis	Public Administration
Place of the Thesis	KBU/SBE
Total Page Number	113
Keywords	Globalization, Nation-state, Rule of Law, Democracy, Cosmopolitan Democracy.

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

AP: Avrupa Parlamentosu

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BM: Birleşmiş Milletler

FED: Merkez Bankaları Sistemi

G7: Grup Yedi

G8: Grup Sekiz

G20: Grup Yirmi

IMF: Uluslararası Para Fonu

DB: Dünya Bankası

DTÖ: Dünya Ticaret Örgütü

NATO: Kuzey Atlantik Paktı

OECD: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

UAD: Uluslararası Adalet Divanı

UCM: Uluslararası Ceza Mahkemesi

GİRİŞ

Geçtiğimiz yüzyıl, ulus devlet sisteminin hâkim konumda olduğu bir dönemdi. Fakat birkaç on yıldır, zaman ve mekânı sınırlayan, sınırları ve coğrafyaları aşan, bölgeler arası güç ilişkilerini yeniden düzenleyen, ulusal ekonomiler arası bağılılığı ve bütünleşmeyi artıran bir küreselleşme rüzgârı ile karşı karşıyayız. Küresel akışların yoğunluğu ve hareketliliği, ulus devletleri ve toplumları doğrudan etkileyecek bir vaziyettedir. Bu nedenle dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan gelişmeler yerel ve ulusal ölçekte önemli küresel sonuçlar doğurmaktadır. Ekonomik, siyasal ve toplumsal alanlardaki gelişmeler, yerel bölgeleri, ulusal sınırları aşmaktadır. Sınır ötesi bu gelişmeler, ulusal sınırlar içerisindeki yapılara bir anlamda meydan okumakta, onları değiştirip dönüştürmektedir. Bu gelişmelerin, ulus devlete bağılılığı zayıflattığı, küreselleşmenin etkisiyle pek çok alanda sınırları ortadan kaldırdığı bir süreci yaşamaktayız. Ulus devletlerin çevre sorunları, uluslararası ticaret, sermaye akışları, borsalar, ticaret savaşları, terör, ulus devletler içindeki iç savaşların uluslararası arenada yarattığı kaoslar, krizler ve nükleer tehlikeler gibi dünyanın geleceği üzerinde hayati konuma sahip meselelerde yetersiz kaldığı bir zaman dilimindeyiz. Hatta mevcut ulus devletler sisteminin ve küresel düzensizliğin, burada açıklamaya çalışılan meselelerin müsebbibi olarak düşünüldüğü bir dönemeçteyiz. Bu süreçte, ulus devletlerin egemenliğinin ve etkinliğinin devam ettiği söylenebilse de, bu egemenlik ve etkinliğin, yetersiz kaldığı ve kademeli olarak azaldığı ifade edilmelidir. Hiçbir devletin ya da hükümetin, bu sorunlar ile tek başına mücadele edemeyeceği ortadadır. Bu nedenle küresel meseleler, uluslararası çözümler beklemektedir.¹

Dünya; adalet, demokrasi, insan hakları, göç, iltica, yoksulluk, açlık ve kıtlık gibi bugünün meselelerinde küresel ölçekte çözümler aramak durumundadır. Bu çözümlerin önündeki en büyük engel ise, egemen devletlerin iktidarını sınırlandırmamaları ve küresel kurumlara, kanunlara ve talimatlara riayet etme konusundaki isteksiz tutumlarıdır. Bununla beraber, yukarıda ifade edilmeye çalışılan şey, insan haklarının korunması, küresel barışın tesisi, küresel sosyal adaletin temini, toplumların huzur ve refah iklimine kavuşturulması, gelecek kuşak haklarının düşünülmesi, açlık ve yoksullukla mücadele gibi önemli misyon ve vizyonlara sahip

¹Daniele Archibugi, “Cosmopolitical Democracy”, *New Left Review*, Cilt:40 Sayı:4, 2000, s.137-138.

BM ve teşkilatlarının güçlerinin sınırlı, icraatlarının ise yetersiz ve başarısız olmasıdır. Uluslararası yargı, hala şaibeli ve tartışmalı bir vaziyettedir. Çevresel problemler, sosyal adaletsizlik, göç, yoksulluk, aşırı nüfus artışı ve gelecek nesil hakları gibi bugün insan varlığını temelden tehdit edecek hayati meseleler, adeta görmezden gelinmektedir. Küreselleşme sürecinin, sermayenin ve gelişmişlik düzeyinin dünyanın belirli bölgelerinde toplanmasına, geriye kalan bölgelerde ise, gelir adaletsizliğine neden olduğu görülmektedir. Küresel adalet ve barışta aktif rol alması gereken BM'nin, kimi zaman gelişmiş ve demokrasilerini ileri seviyelere taşıyabilmiş devletlerin çıkarları karşısında temel misyonundan uzaklaştığı bir süreç ile karşı karşıyayız. Tam da burada, küresel barışın ve adaletin tesisine, demokrasinin küresel alanda genişlemesine, Birleşmiş Milletlerin yeniden temel misyonlarını harekete geçirebilecek ve bugüne uyarlanabilecek bir reformasyona girişmesine dair yeni bir ihtiyaç hâsıl olmuştur. Bu ihtiyaç, uluslararası arenanın bir düzene kavuşması gerekliliğini vurgulayan ve küresel demokrasiye olan ihtiyacı gündeme getiren yeni bir küresel yönetim sistemini tartıştırmaktadır. Bu tartışmanın konusu olabilecek ve küresel sorunları çözebilecek yeni bir yönetim sistemi için pek çok akademik öneri mevcuttur. Held gibi yazarlar açısından bu öneriler içerisinden sistematik olarak öne çıkabilen model, kozmopolitan demokrasi projesidir.²

Kozmopolitan demokrasi, küresel yönetimin yeniden demokratik tasarımı ve kurumlarının tam anlamıyla demokratikleştirilmesi üzerine kafa yoran alternatif bir küresel düzen öne sürmeye çalışarak bugünün küreselleşmesinin olumsuz sonuçlarını dizginlemeye, ulus devletleri ve onların uluslararası ilişkilerini yeniden düşünmeye davet eden çok yönlü yönetsel bir anlayış olarak ortaya çıkmaktadır. Kozmopolitan demokrasi projesine göre, demokrasinin tarihsel yolculuğu henüz tamamlanmamıştır. Bu nedenle bu projeye göre, demokrasinin sınırlar ötesi yayılması ve uluslararası arenanın demokratik bir rejime kavuşması gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle bu proje, küresel yönetimi ve uluslararası ilişkileri demokratik bir biçimde yeniden tasarlamayı amaçlamaktadır. Bu nedenle hem liberal demokrasinin ilkelerini benimseyen, hem de hukukun üstünlüğü prensibi üzerine inşa edilen yeni bir yönetsel anlayış savunulmaktadır. Bu yönetsel anlayış, bugünün iki önemli demokrasi problemine karşı çözüm önerilerinde bulunmaktadır. İlk problem, ulusal demokrasilerin kendi iç başarısızlıkları ve küreselleşmenin yarattığı sorunlar karşısındaki yetersizlikleriyle

² David Held, **Democracy and the Global Order**, Standford University Press, Standford, 1995, s.267.

ilgilidir. Buna bağılı olarak, çağdaş demokrasinin ikinci problemi, uluslararası arenadaki hukuki, yasal ve ilkesel boşlukla beraber ortaya çıkan ulusal çıkarlar adına çatışmacı, kırılğan ve yıkıcı bir uluslararası ilişkiler sisteminin varlığıdır. Küresel düzensizliğe neden olan bu iki temel probleme karşı kozmopolitan demokrasinin önerisi; bireyin katılımını ön plana alan yerel, ulusal ve küresel bağlamda liberal bir kozmopolitan demokratik yönetimin yeniden tesisini sağlamaktır.³

Kozmopolitan demokrasi, liberal bir gelenekten beslendiği için, bireyi ön plana çıkararak ve İnsan Hakları Beyanname'si'nin ilkelerini benimsediğini iddia eden bir yaklaşıma sahiptir. Onun bu temel savı, geleceğin dünyasında küresel aidiyete doğru bir gidişatın olabileceği yönündeki kozmopolitan iddialarla pekişmektedir. Örneğin Held ve McGrew; iç savaşlardan bölgesel krizlere, uluslararası ilişkilerin kırılğan yapısından küresel kurumların bağlayıcı olmama durumuna, doğal kaynakların korunmasından, çevre duyarlılığına, hastalıklardan, yetersiz sağlık hizmetlerine, yoksulluk ve yoksunluğa kadar birçok meselenin küresel ölçekte önem kazandığından söz etmektedir. Buna ilaveten yine Held ve McGrew gibi pek çok kozmopolitan demokrat için bu sınır ötesi meselelere karşı küresel eylemlerin ve sivil hareketlerin çözüm arayışlarına girmesi, çalışma alanlarını genişletmesi, küresel bir dayanışmanın ortaya çıkabilmesi adına ümit vermektedir. Yine bu iki yazara göre küresel sivil toplumun oldukça farklı alanlarda söz sahibi olabilmesi, bölgeler arası ve kıtalararası yakınlaşmalardaki rolü ve ulus devletleri ikna edici güçleri; küresel yönetimin demokratik ilkelere ve hukukun üstünlüğü anlayışına kavuşması adına önemsenmesi gereken bir durumdur.⁴

Diğer bir anlatımla küreselleşmenin yaratmış olduğu sorunların çokluğu, alansal olarak genişliği ve yapısal olarak karmaşıklığı, bizi yeni bir küresel yönetim arayışına yöneltmektedir. Bugüne kadar, uluslararası meselelerin çözümünde sivil toplumun ve küresel hareketlerin taleplerine cevap verebilecek demokratik evrensel bir kurumsallaşma başaramamıştır. Bu noktada kozmopolitan demokrasi savunurları, günümüzün iktisadi, sosyal ve siyasal alanlarında etkili sonuçları olan küreselleşmenin, dünyayı evrensel norm, ilke ve kurumlara bağılı, demokratik ve

³Daniele Archibugi, "Cosmopolitan Democracy: A Restatement", *Journal of Education*, Cilt:42, Sayı:1,2012, s.9-10.

⁴ David Held ve Anthony McGrew, "Giriş: Büyük Küreselleşme Tartışması", (Ed.) D. Held ve A. McGrew *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.21.

kozmpolitan bir yönetim sistemini oluşturmaya zorladığını savunmaktadırlar. Buna ek olarak kozmpolitan demokratlar, ulus devletlerin ve bugünkü uluslararası sisteminin çözüm mekanizmalarının, yukarıda ifade edilmeye çalışılan küresel meselelerin çok boyutlu ve oldukça karmaşık yapısına cevap verebilecek nitelikte olamayacağını ifade etmektedirler. Bu nedenlerle Archibugi gibi pek çok kozmpolitan demokrat, liberal bir çerçeve içerisinde kurulması gerektiğini düşündükleri kozmpolitan demokratik anayasal bir sözleşmeye yönelik ihtiyacın olduğundan bahsetmektedir. Kozmpolitan demokratlara göre, anayasal çerçeve içerisinde küresel kurumların demokratik bir hale bürünmesi ve bu kurumlara vatandaş katılımının etkin kılınması, küresel sorunların çözümünde ve uluslararası ortamın uzlaşılı iklimine kavuşturulmasında önemli bir kolaylık sağlayacaktır. Dolayısıyla kozmpolitan demokrasi projesi, kurumsallaşmış küresel bir anayasal çerçeve içerisinde müzakere ve katılımın sağlanmasının ve küresel kurumların dönüşümünün, demokratik anlamda işleyen ve sorunların çözümünü kolaylaştıran bir yönetsel anlayışı ortaya çıkaracağını iddia etmektedir. Örneğin Archibugi için bu yönetsel anlayış, yerelden küresele kadar pek çok farklı yönetim ölçeğini tasarlayarak, küreselleşmenin ve çıkar odaklı uluslararası ilişkilerin iktisadi, sosyal ve siyasal alanlardaki tahrip edici yapısını düzenleyebilecek yönetsel bir altyapı hazırlamaya çalıştığı iddiasındadır.⁵

Yaklaşık otuz yıldır, siyaset kuramcıları arasında oldukça kapsamlı bir şekilde tartışılmakta olan kozmpolitan demokrasi projesine yönelik geniş bir eleştiri literatürüne sahiptir. Bu eleştiri literatüründe ağırlık Marksist, Realist, Toplulukçu akımlara aittir. Bunun yanında kozmpolitan demokrasi projesi için farklı çekincelere sahip ekol ve yazarların da bu konuya eleştirel yaklaşımlarının olduğu görülmektedir. Demokratik küresel bir yönetimi esas alan kozmpolitan demokrasinin teknokrasi tehlikesi içerdiği, hukukun üstünlüğünü önemsemediği, küresel bir demos ve sivil toplum oluşturamayacağı ve sosyal adaleti başaramayacağı gibi pek çok eleştiri yöneltmiştir. Bu eleştiriler, projenin uygulanması halinde ortaya çıkabilecek olan yönetsel sorunları ifade eden çekincelerdir.

Bu tartışmaları ayrıntılı olarak irdelemeden önce birinci bölümde küreselleşme olgusunu kavramsal çerçevede incelemek ve bunun akabinde ikinci bölümde, kozmpolitan önerileri ve reform taleplerini açıklamaya çalışmak tartışmanın seyri

⁵ D. Archibugi, 2000, s.143.

açısından faydalı olacaktır. Çalışma; ilk olarak yeni bir küresel yönetime ihtiyaç duyulmasına neden olan küreselleşmeyi ve onun önemli sonuçlarını açıklamakla işe başlayacaktır. Öncelikle küreselleşme olgusu irdelenecek ve küreselleşmenin sonuçlarından bahsedilecektir. Daha sonra, bu sonuçların dünyada yarattığı etkilerin ve dönüşümlerin izi sürülerek, hem ulusal demokrasilerin yetersizlikleri hem de küresel yönetimdeki demokrasi eksiklikleri tespit edilmeye çalışılacaktır.

İkinci bölüm, birinci bölümle bağlantılı olarak, dünya üzerinde yaşanan küreselleşme olgusunun ulus devletlerde ve uluslararası alanda yarattığı kargaşa ve krizlerden hareketle, bir küreselleşme eleştirisi olan kozmopolitan demokrasinin temeline inecektir. Bu bağlamda, bugünün küresel düzensizliğine karşı bir alternatif oluşturabilen ve aynı zamanda küresel demokrasiyi temel alan kozmopolitan demokrasi düşüncesi, ana çizgileriyle birlikte ele alınmaya çalışılacaktır. Kozmopolitan demokrasinin küreselleşme olgusuna bakışını ve eleştirilerini ele aldıktan sonra, ikinci bölümün ikinci alt kısmında kozmopolitan demokrasinin alternatif bir düzen olarak öne sürdüğü küresel demokratik yönetimin temel önerileri, amaçları, araçları ve misyonu anlatılmaya çalışılacaktır. İkinci bölümün üçüncü alt kısmında ise kozmopolitan demokrasinin adalet anlayışına, vatandaşlık meselesine, sivil toplum tartışmalarına ve demokratik kurumlara bakışı irdelenecektir. Bugünün küresel kurumlarının eksikleri ele alınarak bu eksiklikler karşısında kozmopolitan demokrasinin kurumlarda beklediği reform çalışmaları açıklanmaya çalışılacaktır.

Üçüncü ve son bölümde ise, kozmopolitan demokrasi projesine karşı getirilen eleştirilere yer vermeye çalışılacaktır. Yukarıda sayılan ekollerin, okulların ve anlayışların, kozmopolitan demokrasiye olan karşı çıkışları sırasıyla incelenerek her bir ekolün ve anlayışın eleştirisi temel argümanlarıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

Literatür taraması yöntemiyle ortaya konulmuş bu çalışmada, bugüne kadar konuyla ilgili yazılan pek çok makale, kitap ve derleme eser incelenmiştir. Kozmopolitan Demokrasi Tartışmaları konusu, yerli literatürde yeterince çalışılmamıştır. Mevcut çalışmalar ise henüz giriş düzeyinde ve konunun özüne girememiş durumdadır. Çalışma süreci boyunca, genel olarak, konuyla ilgili olan birincil ve İngilizce kaynaklardan faydalanılmış ve bu konu, Türkiye'deki siyaset bilimi literatürüne kazandırılmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KÜRESELLEŞME SÜRECİ VE SONUÇLARI

Küreselleşme, zaman ve mekânın sınırlanması, ulusal ekonomiler arasındaki bağımlılıkların artması, sınırların ve coğrafi engellerin aşılması, küresel bütünleşme ve bölgeler arası güç ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi olarak farklı biçimlerde tanımlanabilmektedir. Bu farklı tanımlamalara bakıldığında küreselleşme, coğrafi engelleri aşan bölgeler arası veya kıtalar arası ağlar ve akışlar meydana getiren, toplumsal ilişkileri hacmi yoğunluğu ve sürati gereği değiştirip dönüştüren bir süreç veya süreçler bütünü olarak ifade edilmektedir.⁶

1.1. Küreselleşme Nedir?

Küreselleşme, dünyada yaşayan toplumların bir küresel sistem içinde bir araya gelme süreci olarak tanımlanabilir. Aynı zamanda küreselleşme; bugünün dünyasında toplumsal, ekonomik ve siyasal gelişim ve dönüşümlerin bireyleri, toplulukları ve ülkeleri birbirine yakınlaştırması, benzeştirmesi ve homojenleştirmesi olarak da ifade edilebilir. Başka bir ifadeyle küreselleşme, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen bir olayın veya olaylar zincirinin uzaktaki diğerleri üzerinde önemli neticeler doğuran bir fenomen olarak tanımlanabilir. Gerçekten de, bugün insanların hayatları, binlerce kilometre ötede olup bitenler tarafından eskiden olduğundan çok daha fazla etkilenmektedir. Elektronik haberleşme araçları ve internet gibi kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı, zamansal ve mekânsal sınırları ortadan kaldırarak bu etkileşimi olanaklı hale getirmiştir. Bilginin dünya üzerinde yayılımının eskisinden daha hızlı ve kolay hale gelmesi sonucunda bir yandan pazar, ticaret ve finansal ilişkiler, dünyanın her tarafını saran bir pozisyona kavuşurken; diğer yanda algılar, üretim ve tüketim kalıpları aynılaşmakta ve homojenleşmektedir. Dolayısıyla bugün, özellikle ekonomik ilişkilerin yoğunlaşmasına bağlı olarak, insanların giderek daha çok aynılaştığı, benzeştiği ve yakınlaştığı bir dünyada yaşadığımızı ifade etmek, pek de yanlış olmayacaktır. Örneğin marketten alınan bir meyvenin veya bir kahvenin çok

⁶ David Held ve Anthony McGrew, 2014, s.10.

uzak diyarlardan gelmesi ve bu ürünlerin dünya pazarında aynılaşarak üretim ve tüketim kalıplarını belirlemesi, bugün bizim için şaşırtıcı değildir. Ulaşımın ve iletişimin kolaylaşmasıyla birlikte dünyanın üretimi ve tüketimi aynılaşan bir “köy” haline gelmesi, mal ve hizmet sektörünün tüm dünya üzerinde benzeşmesi ve aynılaşmasına neden olmaktadır. Öte yandan bilgiye ulaşımın kolaylaşması ve teknolojik ilerlemenin getirdiği hız sayesinde finansal sektör ve sermayenin akış hızı artırmakta, eskiye kıyasla sosyo-ekonomik yakınlıklar, bağımlılıklar ve benzerlikler artarak çoğalmaktadır. Diğer bir ifadeyle, ticaret, finans, göç ve kültür akışlarının hızlanmasıyla sınırlar üstü benzerliklerin kuvvetlendiği görülmektedir. Bu yönüyle küreselleşme; aynılaşma, benzeşme ve yaygınlaşma yoluyla bütün dünyada belirli ekonomik, sosyal ve kültürel kalıplar ortaya çıkarmaktadır. Kısacası küreselleşme; pazardan kültüre, finanstan ticarete kadar pek çok ekonomik, sosyal ve kültürel alanda farklı bölgeler arasındaki bağlantılara ve bu bağlantıların genişlemesine ve dönüşmesine neden olan bir süreçtir.⁷

Gerçekten de bugünün dünyası, ulusal sınırları görmezden gelen, geleneksel yapıları dönüştüren, dünyayı ortak bir pazar haline getiren, aynılaştıran ve homojenleştiren küresel ağlar ile kaplıdır. Mesafeleri önemsiz hale getiren ticari ilişkiler, sermaye akışları, uluslararası borsa, finans ve bankacılık sistemleri, ulus-ötesi havayolu taşımacılığı, uydu yayınları, kitle iletişim araçları, İngilizcenin rolü, çevre ve kadın hareketleri gibi çeşitli siyasal ve sosyal gerçekler, bugün herhangi bir coğrafya, kültür, siyasal sınır kabul etmeksizin çeşitli ilişki ağları oluşturmaktadır. Bütün bu örnekler ulus-ötesi, sınırlar ötesi ve alanlar ötesi bir yükselişin işaretleri olarak küreselleşmenin birer kanıtını teşkil etmektedir.⁸

David Harvey, küreselleşme kavramını zamanın ve mekânın sıkışması olarak tanımlamıştır. Harvey’e göre zamanın ve mekanın nesnel niteliklerinde o kadar fazla kökten dönüşümler olur ki, insanların dünyaya bakış tarzları da kimi zaman köklü

⁷ David Held, Antony McGrew, David Goldblattand ve Jonathan Perraton, “**Küreselleşmeyi Yeniden Düşünmek**”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014, s.88-89.

⁸Jan Aart Scholte, “**Küreselleşmede Küresel Olan Ne?**”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.110-111.

biçimde değişmek durumunda kalır. Bu bakımdan küreselleşme olgusu zamanın ve mekânın devinimsel niteliği içinde, bir değişim ve dönüşüm sürecidir.⁹

Anthony Giddens'in tanımına bakıldığında da küreselleşmenin, uzak mesafelerde meydana gelen olayların, dünyanın herhangi bir yerindeki toplumsal ilişkileri şekillendiren bir süreç olarak ifade edildiğini görmekteyiz.¹⁰ Bu yönüyle küreselleşme; yerel, bölgesel ve küresel bağlamlar arasında devamlılık ve süreklilik anlamı taşımaktadır. Bunun yanında küreselleşme, geniş bölgesel ve küresel ekonomik işbirliklerini de ifade etmektedir. Giddens'in ifade ettiği gibi, küreselleşme, yerel ve bölgesel dinamiklerin dünyanın herhangi bir noktasındaki başka durumları ya da olayları etkileyebilme yeteneğidir. Bu yönüyle mesafeler arası etkileşimin ifadesi olan küreselleşme; yerelliklerin, bölgeselliklerin ve en nihayetinde dünyanın birbiriyle bağlı bir sarmal içerisinde kalmasına neden olmaktadır. Böylece küreselleşme, devamlılık ve süreklilik arz eden bir süreç olarak, dünya üzerinde yerel, bölgesel ve kıtalararası karşılıklı bağımlılıkları tanımlayan bir olgu olarak da tanımlanabilir.¹¹

Zamansal ve mekânsal sınırları ortadan kaldıran küreselleşmenin esas itkisi, küresel ekonomik döngü ve bir ekonomik sistem olan kapitalizmdir. Bir diğer ifadeyle; kültürel, toplumsal, hukuksal küreselleşmenin ve dönüşümlerin ana kaynağı, küresel çapta gelişen ekonomik ilişkilerdir. Dolayısıyla kapitalizm, bugün hâlihazırda yaşanan küreselleşme olgusunu var eden ana faktördür. Artı değer üreten ve kâr amacıyla işleyen bir sistem olarak kapitalizm, bir yandan eşitsiz bir birikim süreci yaratırken, diğer yandan kendine sosyal, kültürel, siyasal, hukuksal ve toplumsal alanlar ve sonuçlar yaratan bir sistemdir. Diğer bir ifadeyle üretim ve tüketim serbestliği ilkesi ile "kendi kendini düzenleyen" piyasa mantığıyla işleyen kapitalizm, katma değer (kâr) yaratma dürtüsüyle hareket eden ekonomik bir sistemdir.¹²

Kâr maksimizasyonuna yönelik üretime ve piyasa ilkelerine göre işleyen kapitalist sistem, bilgi devrimi ile iletişim ve ulaşımda akıl almaz ve baş döndürücü bir devinim kazanarak kendi serbest piyasasını genişletmiş, uluslararası bir nitelik

⁹ David Harvey, **Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri**, Çeviren: Sungur Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 2010, s.317.

¹⁰ Anthony Giddens, "Modernliğin Küreselleşmesi", (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014, s.81-82.

¹¹ Ezgi Germeç Tanrıverdi, "Giddens ve Küresel Demokrasi", **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, 2009, s.859.

¹² Giovanni Sartori, **Demokrasi Teorisine Geri Dönüş**, Çeviren: Tuncer Karamustafaoğlu- Mehmet Turhan, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2017, s.492.

kazandırmıştır. Diğer bir ifadeyle kapitalizm, son birkaç on yılda ulaşım ve iletişimdeki teknik ve teknolojik hızlanmanın etkisiyle yerel ve ulusal sınırları ortadan kaldırarak dünyayı ticari ve ekonomik açıdan bir pazar haline getirmiştir.¹³ Küreselleşme olarak tanımlanan bu süreç ise, devletlerin kontrol ve müdahale araçlarını etkisiz hale getirmiş, siyasal iktidarı ve yönetsel anlayışı dönüştürmüştür. Gerçekten de başlangıcından beri, iletişim ve ulaşımında kazanılan sürat ve düşen maliyetler, sermaye ve ekonomik ilişkilerin bugüne kadar geldiği aşamayla yakından bağıntılıdır. Bu bağlamda, kapitalizmin bu tarihsel ve küresel etkisi, mevcut toplumsal ve siyasal kurumları, iktisadi, sosyal ve siyasi ilişkileri değiştirip dönüştürebilmektedir. Sermayenin ve ekonomik ilişkiler ağının küresel ölçekteki bu dönüştürücü etkisi, toplumsal ve siyasal izdüşümlerini de beraberinde getirmektedir. Örneğin Held ve McGrew'e göre kapitalist üretim ilişkilerinin bölgeler arası ve kıtalararası bir hal alması; ekonomik, sosyal ve en nihayetinde siyasal etkilere neden olmaktadır. Bir yandan ekonomik ve finansal faaliyetler, ulusal ekonomileri ve pazarları, serbest pazar etkisiyle değişime ve dönüşüme zorlamaktadır; diğer yandan ise iletişimdeki ve ulaşımındaki artan hız ve düşen maliyetler, yerel ve ulusal ekonomileri birbirlerine daha yakın ve bağlı hale getirmektedir. Kısacası bu iki dinamik durum, yerel, bölgesel ve ulusal ekonomileri birbirlerine daha yakın ve bağlı kılmaktadır.¹⁴

Küresel ekonominin bu dönüştürücü etkisi sebebiyle, iktidar kavramı, artık yalnızca ulus-devletler ve onların arasındaki ilişkiler üzerinden tanımlanabilecek bir pozisyonda gözükmemektedir. Bu nedenle küresel anlamda karar alma mekanizmalarını ve demokrasiyi yalnızca ulus-devletler ve onların ilişkileri üzerine temellendirmek, bugünü anlamlandırmak için yetersiz kalacaktır. İktisadi anlamda karar alma ehliyeti, ulus devletlerin tekelden çıkmış bir haldeyken ve küresel aktörler, ekonomik ilişkilerde daha faal bir konuma gelmiş durumdayken bugün siyasal iktidar kavramı, salt ulus devlet temelli olarak tanımlanamamaktadır. Örneğin bugün bölgesel işbirliklerinin geldiği aşama, önceki yüzyılın ulus devlet anlayışından çok daha farklı bir boyuta dönüşmüştür.¹⁵

¹³Peter Dicken, “Yeni Bir Jeo-Ekonomi”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.358.

¹⁴D. Held ve A. McGrew, 2014, s.39.

¹⁵Anthony Payne, “Küreselleşme ve Bölgeselci Yönetişim Tarzları”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.257-258.

Ekonominin küresel bir hal alması, ulus-devletleri ve onların ekonomilerini önemli ölçüde etkilemektedir. Küresel ekonomik hareketlilik, bir yandan ulusal ekonomileri bütünleştirirken diğer yandan birbirine bağlı hale getirmektedir. Kâra yönelik üretime ve piyasa ilkelerine göre düzenlenen küresel kapitalist sistem, devletlerin kontrol ve müdahale araçlarını etkisiz hale getirmiş, siyasal iktidarı ve yönetsel anlayışı dönüştürmüştür. Bu yeni kapitalist organizasyonun merkezinde çokuluslu sermaye yer almaktadır. Uluslararası sermaye, küreselleşme sürecinin önemli bir parçası olarak bir yandan ulus devletlerin etkisini azaltırken, diğer yandan onları birbirlerine bağlı kılarak bölgesel ve küresel bir ekonomideki bütünleşmeye, homojenleşmeye ve küresel bağlılıklara neden olan önemli bir faktör haline gelmiştir. Serbest pazarın küresel bir hal alması ile uluslararası sermayenin ve yatırımın dolaşımının kolaylaşması, ulusal ekonomiler açısından belirleyici ve hatta kümülâtif anlamda etkili olabilecek kadar geniş bir etkiye sahiptir. Bununla birlikte, sermayenin ve kapitalizmin küreselleşmesinin etkisiyle, bugün çeşitli meselelerde söz sahibi olabilen, yerel, ulusal ve bölgesel dinamikleri bulunan sivil toplum örgütleri, siyasal iktidarı şekillendiren ve sınırlayan diğer bir aktördür.¹⁶

Bu bağlamda bugün, küreselleşme süreci, ulus devletin iktidarının sınırlandıran yeni aktörler ortaya çıkarmaktadır. Kapitalist üretim ilişkilerinin neden olduğu devlet-piyasa-sivil toplum yönetim üçgeni, siyasal iktidarın bölüşümü anlamına gelmektedir. Günümüz dünyasında özel teşebbüsler, çıkar grupları, sermaye ve finansal ilişkiler; ulusal sınırların ötesinde bir güce kavuşmuştur. İktisadi açıdan sınırsal bir engel kalmadığı gibi, devlet, iktidarını piyasa ve sivil toplumla bölüşmek durumunda kalmıştır. Bir başka ifadeyle, ekonomik gelişmeler, siyasal sınırları aşarak küresel bir boyut kazandığı için ulusal dinamikleri değiştirip dönüştürerek ulus devletin siyasal iktidardaki tekeline kırmıştır. Bugünün dünyasında finansal sermaye ve büyük müteşebbisler, ulusal devletlerin dinamiklerini ve yapılarını belirleyebilecek kadar önemli güçlere erişmektedir. Bunun yanında işçi sendikaları, işveren sendikaları, kadın hakları platformları, insan hakları ve demokrasi savunucuları gibi sayısız örneklerle çoğaltılabilecek sivil inisiyatifler, küreselleşme sürecinde söz sahibidir.¹⁷

Dolayısıyla bugün siyasal iktidar, devletler, piyasalar ve sivil toplumlar arasında yeniden dağılmaktadır. Devletlerin iktidarı sınırlanmakta ve rolü

¹⁶D. Held ve A. McGrew, 2014, s.29-30.

¹⁷D. Archibugi, 2012, s.10.

paylaşılmaktadır. Bundan elli yıl öncesine kadar piyasalar ulus devletlerin egemenliği altında iken, bugün piyasalar hükümetleri etkisi altına almakta ve hatta yönlendirmektedir. Örneğin, bugün finansal piyasalar hiç olmadığı kadar küresel bir etkiye sahiptir. Hükümetlerin döviz kurlarını belirleyebildikleri dönemler geride kalmıştır. Fiili anlamda kuralları piyasa belirlemektedir. Hükümetler için artık yabancı teknik ve teknoloji ile yabancı sermaye, hayati öneme sahip durumdadır. Bu duruma, özellikle uluslararası finansal sermayenin bugünkü işleyişinin neden olduğu söylenebilir. Finansal sermayenin uluslararası hale gelmesi, bilgiye ulaşımın hızlanmasının da yardımıyla küresel ekonominin en önde gelen faktörü haline gelmiştir. Öyle ki, uluslararası finans, bugün ulusal ekonomilerin ve politikaların kaderini tayin edebilecek kadar büyük etkilere sahip olabilen akışlar ve bağılıklar oluşturmaktadır. Uluslararası finansal sermaye tarafından tercih edilebilir olmak, pek çok ülke için ekonomik bir zorunluluk haline gelmiştir.¹⁸

1.2. Küreselleşmenin Başlıca Sonuçları

Günümüzde, bir devletin veya bir siyasal topluluğun, tamamıyla bağımsız ve otonom bir kadere sahip olmasının mümkün olmadığı ortadadır. Teknolojik ve ekonomik gelişmelerle ortaya çıkan küreselleşme süreci ve onun ortaya çıkardığı değişim ve dönüşümler, ulus-devletin karar alma gücünün ve iktidarının sermaye ile sivil toplum aktörleri tarafından paylaşılmasını gerektiren bir durum yaratmıştır. Ekonominin küreselleşmesi, sosyal ve siyasal sorunların da küreselleşmesine zemin hazırlamış, bu durum sivil toplumun uluslararası alana yayılmasını kolaylaştırmıştır. Bu nedenle hem sermayenin hem de sivil toplumun uluslararası hale geldiği küreselleşme süreci, bir yandan ulus devletlerin iktidarını sınırlandırırken diğer yandan da birbirlerine bağlı kılmıştır. Bununla birlikte bugün ticaret, sermaye, yatırım, sivil talepler, kültür ve moda gibi meselelerin sınırlar ötesi bir nitelik taşımasından kaynaklı olarak, her bir bireyin, topluluğun veya ulusun siyasal seçimleri, kararları, ekonomik duruşları ve yükümlülükleri, birbirleriyle bütünüyle bağlantılı olan ve gittikçe karmaşık hale gelen küresel ağlar ile iç içedir. Diğer bir ifadeyle, küreselleşme süreci içerisinde ekonomik, sosyal ve siyasal meselelerin kademeli bir biçimde sınırlar ötesi hale gelmesi, ulus devletlerin karar alma süreçlerini etkilemektedir. Bu nedenle ulus devletler, eskiye nazaran oldukça fazla bir biçimde birbirlerini etkileyen ve

¹⁸Jessica Matthews, “İktidar Kayması”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Ankara, Phonex Yayınları 2014, s.247-248.

birbirlerinden etkilenen bir durumla karşı karşıyadır. Bu durum, ulus-devletlerin her biri için, dünyanın herhangi bir yerinde üretilen ya da uygulanan politikaların, fiili anlamda bağlayıcı ya da etkileyici konumda olabileceği anlamını taşımaktadır. Örneğin Çin ile ABD arasındaki ticari rekabet, Avrupa'daki ve Ortadoğu'daki ulusal ekonomileri etkileyebilmekte, İngiltere'nin Brexit süreci, AB üye ülkelerinin ekonomileri başta olmak üzere, Doğu Avrupa'daki ve Kuzey Afrika'daki AB'ye entegre olmuş ulusal ekonomilerin üzerinde hasar verici etkiler yaratabilmektedir. Başka bir ifadeyle, bir devletin bağımsız kararlar alma şansı azaltmakta ve kendisini var eden siyasal özerkliği zayıflamaktadır. Bir yandan sermaye-finans çevreleri ve sivil toplum, devletin egemenlik alanına girebilecek meselelerde aktif rol almaya başlamışken, diğer yandan bu iki aktörün ulus-ötesi eylemleri sebebiyle ulus-devletlerin birbirlerine olan bağımlılıkları artmıştır.¹⁹

Dolayısıyla Susan Strange'nin de belirttiği gibi küreselleşmeyle birlikte ulus devletin klasik aygıtlarının bugünün sorunlarına çözüm üretmekte başarısız kaldığı, otoritelerinin zayıfladığı ve iktidarının paylaşıldığı gözlemlenmektedir. Bu iktidar paylaşımındaki ana aktör uluslararası sermayedir. Ulus devletlerin ekonomik çarklarını çevirebilmeleri için hayati öneme sahip olan uluslararası sermaye ve uluslararası finans, ulus devletlerin tutumlarını belirlemekte, hatta yönlendirebilmektedir. Bu konuda en hareketli konumda olan uluslararası finans sektörü, hızlı ve yoğun bir şekilde ulus devletlerin ekonomi politikalarını değiştirebilecek kadar iktidar sahibidir. Dolayısıyla bugün ulus devletlerin pek çoğu, uluslararası sermayeye ve uluslararası finans sektörüne bel bağlamış durumdadır. Herhangi bir ülkenin politikalarının finansal sermayenin istekleriyle uyumlu olmaması durumunda, bu finansal aktörler kendileriyle uyumlu politikalar sergilediklerini düşündükleri bir başka ülkeye doğru akışlarını yoğunlaştırabilmektedir. Bu sebeple, dünyadaki ulus devletlerin pek çoğu, bu sermaye gruplarının isteklerine uygun politika üretmek zorunda kalmaktadır. Buradan hareketle finans başta olmak üzere piyasanın pek çok aktörünün, ulus devletler karşısında oldukça güçlü bir konuma sahip olduğunu, ulus devletlerin bu aktörler tarafından yönlendirildiğini söyleyebiliriz.²⁰

¹⁹D. Held ve A. McGrew, 2014, s.56.

²⁰Susan Strange, “Devletlerin Azalan Otoritesi”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Ankara, Phonex Yayınları 2014, s.155-156.

Piyasanın iktidar paylaşımı, sadece ekonomik temellerle sınırlı kalmamaktadır. Örneğin, silah tekeli ulus devletin kendisine ait bir olgudur, fakat silah ticareti, sermaye sahibi kişiler tarafından yönlendirilebilen bir sektöre dönüşmüştür. Bu aktörler, uluslararası arenada silah ticaretinde ön plana geçerek ulus devletlerin dış politika stratejilerini yönlendirebilmektedir. Bu açıdan askeri ve savunma sanayi faaliyetlerin özelleşmesi önemli bir iktidar paylaşımıdır. Piyasanın, ulus devlet iktidarını paylaştığı bu tarz örnekler çoğaltılabilir.²¹

İktidar paylaşımından pay alan diğer aktör, sivil toplum örgütleridir. Ortaya çıkan ortak küresel sorunlar, ulus ötesi sivil toplumu da hareketlendirmekte ve olası bir küresel sivil toplum sürecini tartışmaya açmaktadır. Varlıkları demokratik toplumların garantisi olan sivil toplum örgütlerinin sayısı dünya ölçeğinde kademeli olarak artmaktadır. Kimi sivil toplum kuruluşlarının finansal kaynakları neredeyse küçük devletlerin ve uluslararası örgütlerin finansal kaynaklarına yaklaşmaktadır. Hatta bazı sivil kuruluşlar, devletlerarası ticari anlaşmalara veya ticari işbirliklerine de yön verebilmektedirler. Hız çağına getirdiği ulaşım ve iletişim imkânlarından da fazlasıyla yararlanabilen sivil inisiyatifler; bugün insan hakları, silahlanma, çevre sorunları gibi çok farklı konular üzerine eğilebilmektedirler. Dolayısı ile sivil toplum, ulusal bir konumdan ulus aşkın bir konuma evrilmektedir. Uluslararası ve ulus-ötesi kuruluşların artışı ve ortaklıklarının büyümesi, uluslararası baskı gruplarının ve hareketlerin artışı hem ulus devletin hem de ulusal sivil toplumun yetişemeyeceği kadar büyük sorunlara karşılık gelmektedir.²² Örneğin küreselleşme süreci içerisinde filizlenen küresel sosyal adalet, kadın hareketleri, insan hakları, çevre ve hayvan hakları savunuları ve küresel barış gibi pek çok konu, giderek uluslararası sivil toplumun alanına girmektedir. Bu bağlamda, sivil toplumun, küreselleşme sürecinde iktidar paylaşımında önemli bir dilimi oluşturduğunu söyleyebiliriz.²³

Bütün bunların yanında, dünya ahalisini ilgilendiren ortak meselelerin sayısının ve öneminin kademeli olarak artmakta olduğunu tecrübe etmekteyiz. Nükleer silahlanma, çevre kirliliği, ekosistemin tahrip edilmesi, iklim değişikliği ve salgın hastalıklar, ekonomik ve sosyal bağılıklar, bireysel hak ve hürriyetlerin korunması

²¹Ian Clark, “Güvenlik Devleti”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Ankara, Phonex Yayınları 2014, s.222.

²²Daniele Archibugi ve David Held, “Cosmopolitical Democracy: Paths and Agents”, **Ethics & International Affairs**, Cilt:25, Sayı:4, 2011, s.434-435.

²³J. Matthews, 2014, s.250.

gibi günümüzün küresel yaşam alanlarını ilgilendiren sorunlar, yerel, ulusal ve bölgesel sınırları ve kimlikleri dikkate almadan bütün dünyanın kaderini etkilediği için doğal olarak küresel bir etki gücüne sahiptir. Bu küresel sorunlar, ulus-devletlerin yapısı ve teşkilatlanması tarafından çözülebilecek nitelikte değildir. Ulus devletlerin bu denli geniş ölçekli ve birbirine sıkı sıkıya bağlı bulunan küresel meseleler karşısında tek başına başarılı olamayacağı aşikârdır. Bu nedenle, küreselleşme süreci, ulus-devletin iktidarını, piyasa ve sivil toplum arasında paylaştırdığı gibi, uluslararası kuruluşların ulus-devletler karşısındaki etkinliğini de artırmıştır. Buna ilaveten küreselleşme süreci içerisinde sermaye ve finans akışları ile uluslararası ticaretten kaynaklı gümrük, ticaret ve finansal serbestliği sağlamak adına yeni işbirlikleri geliştirilmek durumunda kalmıştır. Dolayısıyla küreselleşmenin getirdiği iktisadi ve sosyal dönüşümler, bir yandan küresel meselelerin sayısının ve niteliğinin kademeli olarak artmasına yol açarak ulus devletin rolünü ve işlevselliğini azaltırken, diğer yandan ulus devletin çözemediği sorunların gelişmekte olan uluslararası sivil toplum ve uluslararası kuruluşlar tarafından çözülebilmesi ihtimaline zemin hazırlayıcı koşullar oluşturmaktadır. Küresel barışı ve güvenliği sağlamak üzere kurulan Birleşmiş Milletler ile uluslararası ticaretin ve ekonominin sürdürülebilirliği için kurulan DTÖ, Dünya Bankası, IMF gibi uluslararası kurumların sorumluluğunun arttığı gözlemlenmektedir. Ulus devletlerin yetersiz kaldığı ve işbirliklerine karşı duyulan ihtiyaçlara münhasıran kurulan bu uluslararası kuruluşlar, bugün küreselleşme ve onun yaratacağı problemlere karşı geçmişe oranla daha fazla görev üstlenmek durumundadırlar.²⁴

Bununla beraber bugün küreselleşme süreciyle birlikte devletlerin, güvenlikle ilgili meselelerde artık tek başlarına hareket edemeyecekleri kabul edilmesi gereken bir olgudur. Bölgesel ve küresel ölçekte güvenlik konusunda koordinasyon ve işbirliği zorunlu hale gelmiştir. Diğer bir ifadeyle bugün ulus devletler, karşılıklı bağımlılığın belirgin biçimde varlığı sebebiyle güvenlik sorununu, uluslararası koordinasyon ve işbirliği olmadan çözemeyecek durumdadır. Buna ilaveten güvenlik meselesinde askeri donanım ve silah ticareti, birlikte üretim anlaşmalarıyla çok taraflı ve çok uluslu hale gelmiş durumdadır. Dolayısıyla ulus devletlerin güvenlikleri, artık daha karmaşık ve çok taraflı bir sorun haline gelmektedir. Bugün ulus devletler, özellikle teröre karşı kendi güvenlikleri için bir araya gelmek, istihbarî ve teknolojik kaynaklarını

²⁴D. Held, 1995, s.269.

paylaşmak, güç ve otoritelerini birleştirmek durumundadır. Bütün bu dinamikler bir arada düşünüldüğünde bu sürecin toplumlari, topluluklari ve dolayısıyla ulus devletleri, ortak karar alma ve küresel anlamda işbirliğine girişmeye zorlamaktadır.²⁵

Buraya kadar yapılan küreselleşme değerlendirmelerinden çıkarılacak altı önemli sonuç vardır. İlki, yukarıda da ifade edildiği gibi, bugünün küreselleşmesi ve bölgeselleşmesi, ülke sınırlarını aşan çeşitli güç-iktidar ilişkilerinin ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle toprak parçası üzerindeki geleneksel ulusal egemenlik üzerine kurulu uluslararası sistem yıpranmakta ve dönüşmeye zorlanmaktadır. İkinci sonuç, ilkinin bağı olarak siyasal gücün uluslararası sisteme yayılmasıyla ilgilidir. Bir yandan güçlü ekonomilere sahip uluslar, uluslararası düzende güç kazanırken, diğer yanda zengin ulusların içinden gelen sermaye küresel alanda bu gücün devingeni ve paydaşı durumundadır. Dolayısıyla bu durum, en güçlü ulusların bile iktidarını, bölgesel ve uluslararası alanda sermaye ile paylaştığı anlamına gelmektedir.²⁶

Üçüncü olarak daha öncesinde açıklandığı gibi ulus devletin iktidar paylaşımı, sermaye ve finansın ekonomik ve siyasal çıkarlarının öncelik olarak alındığı bir küresel düzeni dayatmaktadır. Bu düzende uluslararası ilişkiler ve uluslararası kurumlar üç önemli sorun ile karşı karşıya kalmaktadır. Bunlar; uluslararası politikada bireyin katılımının eksikliği sorunu, ulus devletlerin aldıkları kararların yargısal sonuçlarına uymamaları sorunu ve küresel anlamda kalıcı hasarların önlenmesine dayalı kanuni ve ilkesel boşluğun yarattığı sorundur. İlk olarak uluslararası kurumlardaki katılım eksikliği, dünya vatandaşlarının tamamını ilgilendiren konularda, onların siyasal karar alma süreçlerine katılmadığı bugünkü mevcut durumu ifade etmektedir. İkinci olarak uluslararası yargılamaların yaptırım gücünün eksikliği, ulus devletlerin yaptıkları eylem ve işlemlerden ötürü hesap verilebilir olmadığı bir dünya düzeninin varlığına işaret etmektedir. Üçüncü sorun ise, uluslararası düzeni sağlayacak gerekli kanuni ve ilkesel altyapılarının hazır olmamasıyla ilgilidir. Altyapısal hazırlıksızlıktan kasıt, hukuki bir düzenin fiili anlamdaki yokluğudur. Bu üç sorun; hukukun üstünlüğü, katılıma dayalı, şeffaf, hesap verebilir olmak gibi evrensel ilke ve kavramların, uluslararası arenada karşılığının olmadığı olgusunu ortaya koymaktadır. Bu durum, geniş sermayeleri ve finansal ağları bünyesinde barındıran gelişmiş ulus devletlerin uluslararası arenada demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerini

²⁵J. Matthews, 2014, s.250.

²⁶D. Held ve A. McGrew, 2014, s.53-54.

önemsemeyen hareket etmelerine yol açarak küresel bir düzensizliğe neden olmaktadır. Örneğin küresel arenada çevreyi korumak üzerine yaptırım uygulayacak kurumsal, yasal ve hukuki altyapılar oluşturulmayınca ve çevreyi korumak için yapılan uluslararası anlaşma veya sözleşmelerin bağlayıcılığı müeyyide gücü sağlanamamışsa, gelişmiş ülkelerin çevreyi kirletmesi önlenemeyecek, çevresel sorunların kademeli olarak artması pek de şaşırtıcı olmayacaktır. Bir örnek daha vermek gerekirse, ulus devletlerin iktisadi ve siyasal gücüne güvenerek uluslararası arenada tek başlarına yaptırım veya müdahale kararları alması yine ilke, kural ve hukuki yapıların ve onları meşrulaştıracak uluslararası yaptırım gücünün oluşturulmamasıyla ilgilidir.²⁷

Küreselleşmenin dördüncü önemli neticesi, bir ahlaki boşluğun ortaya çıkmasıdır. Bugün kapitalizmin ve pazar rekabetinin küreselleşme üzerine kurduğu mantık; hemen hemen çoğu ulus için toplu işsizlik, yoksulluk, gelir adaletsizliği anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle küreselleşme, dünyanın bir bölümünde zenginleşmeye ve sermaye birikimine neden olurken, önemli bir bölümünde ise yoksulluğa sebebiyet vermektedir. İktisadi açıdan açılan bu uçurum, küresel anlamda sosyal ve siyasal dengeleri de derinden etkileyen önemli bir neden olmuştur. Bu durumu, 1,2 milyon insanın bir doların altında çalışması, dünya gelirin %20 'sini nüfusun %80'inin paylaşması gibi gelir adaletsizliğinin uçurum haline geldiği bir dünya, fiili anlamda açıklamaktadır. Dünyadaki gelişmişliğin belirli bölgelere hapsolmesi, yoksulluğun güney ve doğu ülkelerde yüksek seviyede olması adil olmayan bir dünyada yaşadığımızı gösteren bazı örneklerdir. Buna ilaveten diğer kıtalara oranla Afrika Kıtası'nın dünya gelir dağılımından yeterince pay alamadığı somut bir olgudur ve ahlaki boşluğun başka bir örneğini teşkil etmektedir.²⁸

Kapitalist sistemin küreselleşme süreci içerisinde yeryüzünde yaratmış olduğu gelir adaletsizliği ve iktisadi uçurum, kazananların yanında kaybeden büyük çoğunluk yaratan ekonomik ve sosyal krizler anlamına gelmektedir. Hatta kimi zaman bu krizler, küresel bağlılık ve yakınlığın etkisiyle bütün dünyaya yayılabilen bir etkiye sahip olmaktadır. 1997 Asya Mali Krizinin dünya çapındaki etkisi, küreselleşmenin dizginlenememesi halinde yarattığı karşılıklı akışların, bağlantıların ve bağlılıkların nedenli büyük sonuçlara yol açacağını göstermesi açısından önemli bir örnek olarak verilebilir. Öyle ki Tayland iç pazarında başlayan mali bir kriz, önce Asya'nın farklı

²⁷A.g.e., s.55.

²⁸A.g.e., s.56.

yerlerinde ve daha sonra ise dünyanın pek çok yerinde kendini hissettirebilecek küresel bir etki yaratmıştır. Robert Keohane ve Joseph Nye'nin de belirttiği gibi, küreselleşme etkili bir biçimde yönetilmezse, krizlere ve kaotik durumlara neden olabilecek sürdürülemez bir sistem olabilmektedir. Dolayısıyla bugün Doğu ile Batı ve Kuzey ile Güney arasında gelir adaletsizliğinin bulunduğu, kalabalık nüfusa sahip, çok sayıda insanın açlık sınırında veya altında hayatta kalmaya çalıştığı, güvenlik sorununa ve şiddet sarmalına sahip olan, hukukun üstünlüğü ve demokrasinin uluslararası alanda uygulanmadığı bir dünya mevcut ise, küreselleşmenin yarattığı veya ileride yaratabileceği krizlere ve çatışmalara küresel çapta çözüm bulunması gerekecektir.²⁹

Buradan hareketle küreselleşmeden çıkarılabilecek beşinci sonuç, küresel sosyal adaletin sağlanması, demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün bölgesel ve küresel bir karşılığının olması ve çevre, insan hakları, demokrasi gibi meselelerde baskı gruplarının, sivil toplum kuruluşlarının ulusal sınırların ötesinde kendilerini ifade etmeleri ihtiyacının doğmuş olmasıdır. Dolayısıyla Held ve McGrew'in ifade ettiği gibi, küreselleşme ve onun olumsuz sonuçları, uluslararası alanda yeni bir yönetsel anlayışa olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır.³⁰

Küreselleşme, sonuçlarıyla birlikte bir arada değerlendirildiğinde, bugün küreselleşmenin nasıl ehlileştirilebileceği; kontrolsüz bir biçimde dönen dinamik yapıların bireysel, yerel, ulusal, uluslararası ve küresel aktörlerin çıkarlarını çatıştırmadan nasıl karşılanabileceği ve böyle bir dünyanın nasıl bir anlayış ile yönetilebileceği soruları cevap beklemektedir. Buna ilaveten, gelişmiş ülkelerin, uluslararası arenadaki tutumlarından, az gelişmiş ülkelerin etkilenmemesi adına ne tür önlemler alınacaktır? Kuzey ile Güney, Batı ile Doğu arasındaki gelir ve gelişmişlik adaletsizliği nasıl azaltılacaktır? Mevcut yerel ve bölgesel çatışmalar, nasıl durdurulabilecek ve olası bir küresel savaş nasıl önlenilecektir? Günümüzde küresel barışa giden bir küresel yönetim düzeni kurulabilecek midir? Böyle bir düzenin tesisi için yerel, bölgesel ve küresel boyutlarıyla sosyal, ekonomik şartlar oluşabilecek

²⁹Robert Keohane ve Joseph Nye, “Küreselleşme: Yeni Olan Ne? Olmayan Ne? (Ve Ne olmuş Yani)”, (Ed.) D. Held ve McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.101-102.

³⁰D. Held ve A. McGrew, 2014, s.57-58.

midir? Böyle bir düzen hangi formda kurulmalıdır? Bütün bunlara uygun gerekli altyapılar, kurum ve kuruluşlar hazırlanabilecek midir?³¹

1.3. Bir Küresel Demokrasi Modeli Mümkün mü?

Bir önceki bölümün sonunda dile getirilen soruların çokluğu, bugünün uluslararası ortamının demokrasi, hukukun üstünlüğü, sosyal adalet, insan hakları, gelecek kuşak hakları gibi kavramlardan ne kadar uzak olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Mevcut devletler sistemi ve uluslararası politik düzen, doğal kaynakların korunmasından, çevre duyarlılığına, hastalıklardan, yetersiz sağlık hizmetlerine, gelecek kuşakların haklarından yoksulluk ve yoksunluğa kadar bütün küresel meselelerde çözüm üretmekten uzak olmak bir yana, bu sorunları daha da karmaşık hale getirerek krize çevirebilecek bir yapıdadır. Dolayısıyla, uluslararası ortamda, mevcut ulus-devletler sistemi, küreselleşmenin getirmiş olduğu sorunların çözümünde yetersiz kalmaktadır. Çünkü küreselleşme ve onun yarattığı sorunlar, ulus devletin faaliyet alanını aşarak evrensel bir hale bürünebilmektedir. Örneğin, bugün Amerikan FED'in faiz kararları, Meksika'daki işsizliğin artışına sebep olurken, Türkiye'deki kur dengesini etkileyebilmektedir; Çernobil'deki nükleer bir kaza, Avrupa'da hastalıklara neden olabilirken, Afrika'da herhangi bir yaygın hastalıkla mücadelede yetersizlik, dünya boyunca salgınlara yol açabilmektedir. Buna ilaveten küreselleşme süreci, kendi içerisinde mülteci meselesini de ortaya çıkarmıştır. İç savaşlar, yoksulluk ve yoksunluklar, işçi göçü gibi sebeplerle ortaya çıkan göç ve mülteci meselesi, küresel hale gelen bir diğer sorundur. Ulus-devletin bütün bu meselelerin üstesinden tek başına gelebilecek birikime ve kabiliyete sahip olmadığı ortadadır. Bütün bu küresel meselelerin üstesinden ulus devletlerin katılım, koordinasyon ve işbirliğini sağlayacak yeni bir demokratik yönetim süreciyle gelinebileceği açıktır.³²

Bununla birlikte bugün biz, ulus-devletlerin dış politikalarının hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalmadan oluşturduklarını görmekteyiz. Otoriter devletlerin dış politikalarını bu tarz bir tutum ve tavır ile belirlemeleri bize şaşırtıcı gelmese de bugün aynı nitelikteki politikaları, demokrasileri tarihsel tecrübeyle sabit olan devletlerde de gözleyebilmekteyiz. Örneğin, demokratik tecrübeler ve birikimlere sahip olan ABD'nin dış politikalarındaki tutumları, demokratik yönetimlere sahip

³¹James Rosenau, “Yeni Bir Küresel Düzendeki Yönetişim”, (Ed) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.269.

³²Richard Falk, **Yırtıcı Küreselleşme**, Çeviren: Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul,2001, s. 40-42.

olsun veya olmasın tüm ulus devletlerin uluslararası arenada hukukun üstünlüğü ve demokrasi ilkelerine uymadıklarını açıkça göstermiştir. Çeşitli vesilelerle Vietnam, Panama, Irak, Grenada müdahalelerinde olduğu gibi ABD, kendi demokratik tecrübeleriyle tamamıyla çatışacak ölçüde bir dış politika izleyebilmiştir.³³

Kendi içlerinde demokratik süreçlerini başarıyla tamamlamış devletlerin, dünyanın pek çok yerinde böylesine düşmanca bir tutum takındığı örnekler çoğaltılabilir. Bu örnekler, demokrat olsun ya da olmasın her devletin, güç ve ulusal çıkar adına küresel barışa karşı ne kadar tehditkâr olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Dolayısıyla bugünkü uluslararası düzende, her ulus-devlet, kendi çıkarlarını koruma konusunda kural tanımaz bir potansiyele sahiptir. Buna demokratik geleneğe sahip, iç demokrasi standartları dünya üzerinde kıyas götürmeyecek kadar yüksek olan ABD, Fransa ve İngiltere gibi ülkeler de dâhildir. Unutulmamalıdır ki, son yüz yılda tarih sahnesine çıkan pek çok ulus devlet, geçmişlerinde İngiltere, ABD ve Fransa gibi iç demokrasisi güçlü ülkelere karşı savaşarak ulusal bağımsızlıklarını kazanmak durumunda kalmıştır. Bu tarihsel ve ampirik gerçekler, bugünün dünyasının ekonomik, siyasal, sosyal ve çevresel sorunlarının küresel hale bürünmesi olgusuyla perçinleşince küresel bir demokrasiye çağrı yapmanın, ulusal demokrasilerin iyileşmesine çağrı yapmaktan çok daha önemli bir hale geldiğini göstermektedir. Tarihsel olarak demokrasinin kazanımlarına sahip olan devletler başta olmak üzere, bütün dünya devletlerinin hesap verilebilir ve şeffaf olmaya teşvik edildiği bir uluslararası demokratik düzene gereksinim duyulmaktadır.³⁴

İfade edilen bu eksiklik, uluslararası düzenleyici ve denetleyici kurumların hem yaptırım gücüne sahip olmamalarından hem de istenilen demokratik düzeye ulaşamamalarından kaynaklanmaktadır. Uluslararası düzenleyici ve denetleyici kurumların ve kuruluşlarının sayısında bugüne kadar kademeli bir biçimde artış yaşanmasına rağmen, Avrupa Birliği dışındaki uluslararası örgütler şeffaflık, hesap verilebilirlik, bağımsızlık ve denetleyicilik gibi demokrasinin temel nosyonlarını barındırabilecek bir kurum olma hüviyetine kavuşamamışlardır. Buna ilaveten uluslararası örgütler, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonraki süreçte giderek küreselleşen ve bütünleşen dünyaya uygun olacak şekilde kendi yapılarını

³³David Held, "Toward a New Consensus: Answering the Dangers of Globalization", **Harvard International Review**, Cilt:27, Sayı:12, 2005b, s.14.

³⁴D. Archibugi, 2000, s.143.

dönüştürememiştir. Diğer bir ifadeyle uluslararası arenadaki demokratik düzenin eksikliğine rağmen BM, UAD, UCM, DB, DTÖ ve IMF gibi düzenleyici-denetleyici uluslararası kurumlar, kendisini bugünün küresel sorunları karşısında yenileyememiştir. Örneğin, iki büyük dünya savaşlarının yıkıcı neticeleri sonrasında küresel barışı tesis etmek üzere kurulan, Milletler Cemiyeti'nin ardılı olan Birleşmiş Milletler, sivil toplumun, piyasanın, bireyin, toplumların, ticaretin, ekonominin, sermaye ve borsa hareketlerinin değişimlerine ve dönüşümlerine yetişememiştir. Küreselleşmenin etkisiyle dönüşen bütün toplumsal yapılar, koşullar ve şartlar ise, uluslararası arenadaki demokrasi eksikliğinin büyük ölçekli kargaşalara, kaoslara ve krizlere yol açtığını göstermiştir. Bu çatışma ortamını ve nedenlerini kendi kuruluş amacı ve vizyonu gereği dizginlenmesi beklenen Birleşmiş Milletler'in başarısızlıkları ve yetersizlikleri, Irak Savaşı'nda yaşandığı gibi, tecrübeyle sabittir.³⁵

BM başta olmak üzere söz konusu uluslararası kurumlar, demokrasinin gereklerinin aksine müzakere ve katılıma dayalı olmayan, iletişime kapalı olan, tepeden inme kararlar alan ve uluslararası dengeyi hakem hüviyetinde sürdüren bir yapıya sahiptirler. Buna ilaveten Uluslararası Adalet Divanı ve Uluslararası Ceza Mahkemesi gibi uluslararası yargısal denetleyici erklerin kararları, bağlayıcılıktan yoksun olduğu için, uluslararası arenada hukukun üstünlüğü sağlanamamakta ve uluslararası alanda hukuki bir boşluk ortaya çıkmaktadır. Bu nedenlerle bugün uluslararası örgütlerin demokratik kurumlar olduğunu söylemek pek mümkün görünmemektedir. Bu uluslararası kurumlar bugünün küreselleşmesine ve evrensel sorunlarına çözüm üretmek için, kapalı kapılar ardındaki görüşmelerden veya bir grup insanın kararlar aldığı yapılar haline bürünmekten ziyade, daha müzakereci, meşruiyet temelli, katılımcı ve kapsamlı olmak zorundadır. Aksi takdirde uluslararası sorunlar ertelenmeye devam edecek, küresel adaletsizliklerin önüne de geçilemeyecektir.³⁶

Bu bölümü kısaca özetlemek gerekirse, ekonomik küreselleşmenin dinamiği nedeniyle ulus devlet egemenliği etkisini yitirmektedir. Bunun yanında devletin düzenleyici ve denetleyici rolüne bir meydan okuma olarak doğası, alanı ve kapasitesi; ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel küreselleşme süreci tarafından dönüştürülmektedir. Buna bağlı olarak devletler arasındaki sınırsal, alansal ve bölgesel bağlılıklar artmakta,

³⁵R. Falk, 2001, s.239-240.

³⁶D. Held ve A. McGrew, 2014, s.43.

klasik uluslararası egemenlik sistemin doğası ve dinamikleri değişmektedir. Böylece devletler ve onların vatandaşları arasında iç içe geçmiş siyasal kararlar ve çıktılar zincirleri oluşmaktadır. Bir devlet tarafından alınan bir karar, başka bir devleti ve onun vatandaşlarını etkileyebilmektedir. Örneğin demokrasi geleneğine sahip Fransa'nın Güney Pasifikte bir ada olan Moruroa Adası'nda nükleer denemelerde bulunması, Fransız halkının dışında, mevcut bölgede yaşayan insanları da ilgilendirmektedir. Belki Fransız halkı, bu uygulamadan ulusal fayda elde edecektir; ancak adada yaşayan insanlar çevresel dezavantajlara maruz bırakılacaktır. Archibugi'ye göre, bu tarz sorunlar, küreselleşmenin yarattığı ve mevcut ulus devlet sisteminin çözemediği sorunlardan sadece biridir ve küresel ölçekte çözülmesi gerekmektedir.³⁷

İkinci olarak bugün, küreselleşmenin iktisadi, sosyal, siyasal ve kültürel sonuçları bizi yeni bir küresel düzen tartışmasına itmektedir.³⁸ Küresel bir demokrasinin tam anlamıyla tesis edilebilmesi için demokrasinin ve hukukun üstünlüğünün ilkelerine sahip olması gereken uluslararası örgütlerin sahip olduğu potansiyeller, demokrasi teorisinin çok gerisinde kalmaktadır. Buna ilaveten küresel alanda karar alma süreci, demokrasiye ve hukukun üstünlüğüne bağlı, insan haklarına dayalı, küresel gelir adaletsizliğini önlemeye çalışan bir karar alma sürecinden oldukça uzaktadır. Bu bağlamda bu tarz kurumların çok daha şeffaf ve hesap verebilir bir konumda olması, küreselleşmenin geldiği aşama düşünüldüğünde, dünyanın bir yönetim eksikliğini hissetmemesi için önem taşımaktadır. Uluslararası alanın demokratikleştirilebilmesi için ise, demokrasi düzeyleri farklı ölçekte olan, farklı siyasal gelenek ve kültürlere sahip toplumların ve ulusların müzakereci, şeffaf, hesap verebilir ve katılımcı uluslararası kurumlar eliyle bir araya getirildiği bir demokratik yönetim modeline ihtiyaç vardır. Bu model, hem evrensel insan haklarının ve demokrasinin ilkesel ve kanunsal yönden geliştirilmiş kurumlar eliyle korunmasını temel alacak bir anayasal çerçeveye sahip olmalıdır, hem de ilke, kanun ve kurumlarıyla dünyadaki bütün bireylerin özgürce kullanabildiği çekirdek hakların dokunulmazlığını garanti altına almalıdır. Bu bağlamda küreselleşmenin olumsuz sonuçlarından kurtulmak ve uluslararası arenayı demokratikleştirmek için üçüncü

³⁷Daniele Archibugi, "Cosmopolitan Democracy and its Critics: A Review", **European Journal of International Relations**, Sayı:10 Cilt:3, 2004a, s.444.

³⁸Fritz Scharpf, "Küreselleşme ve Kapitalist Demokrasilerin Ekonomi Politikası", (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.437.

olarak yapılması gereken, devletlerin dış politikalarını ve uluslararası alanı denetleyecek ve kontrol edecek kurumların temelini oluşturacak demokratik bir yönetsel modelin ortaya konması olacaktır.³⁹

³⁹David Held, 2005b, s.15-16.

İKİNCİ BÖLÜM

2. KÜRESELLEŞMEYE KÖKLÜ BİR ELEŞTİRİ: KOZMOPOLİTAN DEMOKRASİ

2.1. Kozmopolitan Demokrasi'yi Anlamak

Küreselleşmenin yaratmış olduğu sorunların çokluğu, derinliği ve coğrafi olarak genişliği, dünyayı bir küresel düzen tartışmasının içine atmıştır. Gerçekten de 1990'lerden itibaren küreselleşmenin ve küreselleşen ekonominin yaratmış olduğu uluslararası ilişkilerdeki adaletsizlik ortamı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan güvenlik sorunları, savaş halleri, iç savaşlar, nükleer tehditler, gelecek kuşak haklarının korunması, çevre sorunları, ekonomik ve sosyal adaletsizlikler, küresel gelir dağılımının uçurum haline gelmesi, yoksulluk ve yoksunluk gibi meseleler yeni bir küresel düzeni tartışmayı zorunlu kılmaktadır.⁴⁰

2.1.1. Küresel Demokratik Bir Düzen Önerisi

Baş döndürücü bir hızda ilerleyen ve kontrol edilemez noktaya ulaşan küreselleşme sürecinden yaşamın diğer alanları gibi siyaset alanı ve bir sorun çözme biçimi olan demokrasi de etkilenmektedir. İlk bölümde de ifade edildiği gibi geçen yüzyılın yönetsel anlayışları bugünün çok yönlü üretim ilişkilerine ve onun yarattığı çok uluslu ve çok kültürlü yaşam biçimine cevap verebilecek nitelikte değildir. Karşı karşıya olduğumuz küreselleşme süreci, bugün artık sadece yerel ve ulusal dinamiklerle değil aynı zamanda ulus ötesi dinamiklerin de etki gücüne sahip olduğu bir süreçtir. İşte tam da bu nedenle; yerel ve ulusal demokrasiler, belirli sorunların üstesinden gelme konusunda yetersiz kalmaktadır. Bugünün gelişmiş demokrasileri katılım, oy verme gibi demokrasinin işleyişini sağlayan en temel taşları yerine koyma konusunda önemli problemler yaşamaktadır. Gelişmiş demokrasiler katılımı artırmaya çalışırken, otoriter yönetimlerle yönetilen toplumlar, demokrasinin nimetleriyle henüz buluşamamıştır. Demokratik yönetimle yeni tanışan ülkeler ise demokrasilerini sürdürülebilir kılamamanın sıkıntısıyla karşı karşıyadırlar. Bu sorunlara bir de küresel alandaki hiyerarşik ve güç odaklı düzenin getirdiği kargaşa eklemlendiğinde; dünyanın önemli bir bölümü küresel çapta dışlanma, adaletsizlik, hukuksuzluk ve demokrasi

⁴⁰Fred Holliday, “Küresel Yönetişim: Beklentiler ve Sorunlar”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.578.

eksikliği ile karşı karşıya kalmaktadır. Uluslararası toplumun ve uluslararası kurumların demokrasiye ve hukukun üstünlüğü ilkelerine bağlı olmayan yapısı, bu sorunları giderme noktasında yetersiz kaldığı için terör, iç çatışma ve bölgesel savaşlar küresel barışı tehdit etmektedir. Bütün bunlar bir arada değerlendirildiğinde, demokrasinin sürdürdüğü tarihsel yolculuk henüz tamamlanmamıştır.⁴¹

Diğer yandan, yerel gruplar, sivil hareketler ve inisiyatifler, daha katılımcı ve daha hesap verilebilir kurumlara dönüşmekte ve yerelden ulus devlete kadar olan tüm iktidar sistemleri yeniden biçimlenmektedir. Demokrasi, bu gelişmelere ve onların uygulamalarına ulusal ve uluslararası boyuttaki iktidarın demokratik paylaşımı için uyumlu olmak zorundadır. En nihayetinde, bugünün koşullarında demokrasinin devamı ve konsolidasyonu için üç belirgin gereklilik doğmaktadır. Bunlardan ilki; hesap verilebilirliğin alansal sınırlarının yeniden çizilmesi ihtiyacıdır. Bu ihtiyaç; ulus devletin kontrolü dışında gelişen küresel finans akışları, gelişmekte olan ülkelerin borç yükü, çevresel krizler, güvenlik ve savunma sorunları gibi meselelerin çözülmesinde, daha demokratik bir şekilde kontrol altına alınabilmesi gerekliliğini ifade etmektedir. İkinci olarak; kamusal sorunlarda daha sürdürülebilir ve uyumlu çözümler alınabilmesi için, küresel ve bölgesel düzenleyici ve işlevsel kurumların rolleri ve alanları yeniden düşünülmelidir. Birleşmiş Milletler başta olmak üzere belirli kurumların reforme edilmesi gerekirken, yargısal ve katılımsal fonksiyonlara sahip yeni küresel kurumların da kurulması önem arz etmektedir. Üçüncü ve son olarak, sivil toplumun, uluslararası toplumun anahtar gruplarının, aktörlerinin, kurumlarının ve örgütlerinin demokrasinin bu yeni biçiminin kuralları ve ilkeleriyle uyumlu çalışabilmesi için yeniden düzenlenmesine ihtiyaç vardır.⁴²

Archibugi'ye göre mevcut ulus devlet düzeni ve uluslararası egemenlik rejimi, siyasal işbirliğini ve küresel dönüşümün demokratik mekanizmalarını etkili bir şekilde ortaya koyamamış ve çalıştıramamıştır. Ona göre mevcut uluslararası toplum ve onun kurumları, ulus devletler arasındaki demokratik anlaşmayı ve uzlaşmayı sürdürme gereksinimi konusunda daima eksik kalmıştır. Dahası, devletler sisteminin hiyerarşik yapısı, küresel yönetimde adil yapıların oluşmasını, küresel gelirin adil dağılımını, uluslararası örgütlerin adaletli ve demokratik bir yapıya kavuşmasını ve ulus aşkın

⁴¹D. Archibugi, 2000, s.141.

⁴²R. Falk, 2001, s.241.

hareketlerin gelişimini akamete uğratmıştır.⁴³ Tüm bunlarla birlikte uluslararası sorunların çözümü için potansiyel bir kurum olan BM, uluslararası ilişkilerde sonuç odaklı bir aktör olmaktan çok, oyalayıcı ve zaman kazandırıcı bir kurum hüviyetindedir. Üstelik Soğuk Savaş sonrası dönem, dünya üzerinde demokrasiyi genişletme ve yeni bir işbirliği ve barış ruhu tesis etme üzerine temellenebilecek yeni bir uluslararası düzen ihtimalini oluşturmuşken, BM bu fırsatı adeta tepmiştir. Bosna, Somali, Irak, Ruanda, Suriye, Filistin örneklerinde ve diğer pek çok acı tecrübeye yaşanılanın, yeni küresel düzeni değil, aslında yeni bir küresel düzensizliğini ortaya çıkardığına dair pek çok değerlendirme mevcuttur. Örneğin Held'e göre, BM'nin böyle çatışma ve savaş ortamlarındaki rolleri ve girişimleri durağanlıkla, cansızlıkla ve başarısızlıklarla sonuçlanmıştır. Bazı vakalarda çatışmasızlığı sağlamakta güçlük çekilirken, bazı vakalarda da kalıcı barış temin edilememiştir. Ayrıca, uluslar ve gruplar arasındaki çatışmaların, uluslararası arenada kördüğümlü hale getirilmesinden dolayı, uluslararası toplumun geliştirilmesi ve güçlendirilmesi beklentisi boşa çıkmaktadır. Bu duruma alternatif olarak, uluslararası demokratik politika ve kültürünün yaratılmasına doğru adımlar atılabilir. Bu bağlamda uluslararası toplum bir dönüm noktasındadır. Uluslararası alanın demokratikleştirilmesi, uluslararası kurumların demokratikleşmesine bağlıdır.⁴⁴

Uluslararası alanın ve uluslararası kurumların demokratik dönüşümüne yönelik projelerden biri olan kozmopolitan demokrasi projesi, bu eksikliğe karşı öneriler geliştiren projelerden biridir. Bu projeyi ortaya atan akademisyenlerden biri olan Daniele Archibugi'ye göre, bugün demokrasinin uluslararası alanda aktif hale gelebilmesinin öncelikli yolu, ekonomiden siyasete kadar ilişkili ve bağlantılı tüm uluslararası kurumların hesap verilebilirliğinin garanti altına alınmasından geçmektedir. Ona göre ikinci olarak yapılması gereken şey ise, ulus devletlerin göçmen ve mülteci hakları gibi geleneksel olarak inkâr edilebilen hakların tanınması gerekliliğidir. Archibugi için ulusal devletler tarafından yabancı haklarının tanınması ve yabancıların eşit bir şekilde yaşamalarının kabul edilmesi, hala çözülememiş bir mesele olarak durmaktadır. Bugün demokratik olarak tanımlanabilecek siyasal bir topluluk içerisinde bile, çeşitli grupların ve vatandaşların hakları farklılaştırılabilmektedir. Vatandaş hakları konusunda gözden geçirilmesi gereken en

⁴³D. Archibugi, 2004b, s.438.

⁴⁴D. Held, 1995, s.270.

önemli sorun, dinsel, kültürel ve belirli bir etnik kimliğe sahip toplulukların özel haklarını tanımak ve kabul etmekle ilgili kaygılardır. Dolayısıyla bugün küresel bir yönetimin tesisi için hem her devletin iç ve dış politika belirleme süreçlerinde çoğulcu bir anlayışa sahip olması hem de uluslararası toplumun çoğulcu taleplere yoğunlaşması gerekmektedir. Örneğin Archibugi, kozmopolitan demokrasinin çoğulcu ve müzakereci anlayış ile gelişebileceğinden söz etmektedir. Ona göre, ulus devletlerin, göçmenlere ve mültecilere karşı tutumları küresel demokrasiye giden yolda önemli bir ön koşulu oluşturmaktadır. Archibugi, bugünün koşullarında, ulus devletlerin göçmen, mülteci ve yabancılar karşısında aldıkları tutumun kozmopolitan demokrasinin yerleşmesi adına gelecekte önemli bir veri kabul edilebileceği kanısındadır. Dolayısıyla Archibugi, bugün kozmopolitan demokrasinin en önemli testinin, göçmen, sığınmacı ve yabancılar karşısında izlenecek politikalar, tutumlar ve davranışlar olacağını savunmaktadır.⁴⁵

Bununla birlikte, kozmopolitan demokrasi projesi için küresel demokrasi arayışındaki bir başka eksiklik, tüm devletlerin, özellikle dış politikalarını oluşturma süreçlerinde, uluslararası hukuka ve küresel barışa olan bağlılıklarıdır. Ancak kozmopolitan demokrasi savunurları için, ulusal demokrasisini büyük ölçüde geliştirmiş pek çok devlet bile, uluslararası arenada kendi ulusal çıkarlarını savunmak için hukuk dışı tutumlara başvurabilmektedir. Örneğin kozmopolitan demokrasi projesinin önemli savunurlarından olan Held'e göre dünyadaki tüm ulus devletlerin demokratik bir rejime sahip olmaları ve kendi ulusal demokrasilerini geliştirmeleri, uluslararası toplumun demokratik bir hüviyete kavuşmasında tek başına yetebilecek bir koşul olamaz. Bu noktada ABD başta olmak üzere, demokratik değerlere sahip pek çok ulus devletin, uluslararası alanda demokrasi değer ve ilkelerini kabul etme konusundaki isteksizliğini gösteren pek çok örnek vardır. Yine Held için bu örnekler, bugünkü uluslararası egemenlik rejiminin özelliğinin bir sonucudur. Ona göre, devletler, bugünkü uluslararası egemenlik rejiminde sözde bir özgürlüğe sahiptirler ve diplomasiye önem verirler; fakat işbirlikleri oldukça sınırlı ve çıkar temellidir. Bir diğer ifadeyle ulus ötesi sorunlarda, devlet çıkarları adına hukukun üstünlüğü, demokrasi ve insan hakları meseleleri sıklıkla ihmal edilebilen konular haline gelmiştir. Buna ilaveten Held, uluslararası alanda insan haklarını korumak üzerine kurulmuş kurumların ve aygıtlarının, devletler tarafından işlenen veya rıza gösterilen

⁴⁵D. Archibugi, 2004a, s.445.

insanlık suçlarına karşı sorumluluk alamadığı sonucuna varmaktadır. Ona göre insanlık suçlarına karşı tepki verilse bile, bu tepkiler amacından saptırılarak güç ve çıkar üzerine inşa edilmekte ve ulusal çıkarlar tarafından maskelenmektedir.⁴⁶

Buna karşın kozmopolitan demokrasi projesi, bir yandan demokratik devletlerin nicelik ve niteliğini artırma amacını taşırken, diğer yandan da uluslararası arenada demokratik rejimin kazanımı için tabandan gelen hareketlerin ve sivil toplumun taleplerini önemseydiği iddiasındadır. Daha da önemlisi, bu aktörleri, küresel çapta bir araya getirmenin ve küresel bir toplum inşa etmenin önemini vurgulamaktadır. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi projesi bu amaca uygun olacak şekilde ülkeler içerisindeki demokratik gelişimi beslemek için işbirliği ve diyalog temelli uluslararası bir sistemin temel koşul olmasını tavsiye etmektedir. Örneğin otoriter yönetimler altında yaşayan insanların kendi rejimlerini içsel ve demokratik izlenelere bağlı olarak değiştirmeleri gerektiği savunulmaktadır. Aksi halde, dış müdahalelerle söz konusu toplumların içyapıları tahrip edilmekte ve böylece iç savaşa giden yollara aracılık edilebilmektedir.⁴⁷ Örneğin Held'e göre tek başına böyle bir koşulun kabulü, söz konusu otoriter devletlerin despotik şiddet veya zor kullanma yoluyla demokratikleştirebileceği gibi bir yanlış kabulü doğurmaktadır. Held için böyle bir yanlış kabulün ne gibi sonuçlar doğuracağı, 2003'te başlayan Irak Savaşı göstermiştir. Şiddet yoluyla demokrasinin tesis edileceğini düşünmek, demokrasinin aşağıdan, yani tabandan, inşa edilmesi ilkesiyle çelişmektedir. Bu nedenle kozmopolitan demokrasi, daha adil ve demokratik bir uluslararası ortamın adaptasyonunu sağlamak için, devletlerin demokrasiye bağlı bir şekilde dış politikalarındaki sorumluluk bilinçlerini geliştirmelerini beklemektedir. Kısacası kozmopolitan demokratik tasavvura göre ulus devletlerin dış politikalarının demokratik hale gelebilmesine, ulus devletlerin ilkesel, yasal ve hukuksal anlamda bağlı kalacakları bir anlaşmaya veya anayasal çerçeveye ihtiyaç vardır.⁴⁸

Kozmopolitan demokrasi projesinin savunurlarından olan Keohane için ise, dünyanın yönetilme tarzı ve demokrasinin bugünkü durumu gözlemlendiğinde bazı temel eksikliklere ulaşılmaktadır. Keohane'ye göre, bugün demokrasinin çağdaş

⁴⁶David Held, "Uluslararası Hukukun Değişen Yapısı: Egemenlik Dönüştü mü?", D. Held ve A. McGrew (Ed.), **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.196.

⁴⁷D. Archibugi, 2004a, s.447.

⁴⁸D. Held, 2014, s.197.

sorunlarına bakıldığında, demokratik geçmişe sahip olan ülkelerin katılımının azalması, yabancı, göçmen ve mülteci haklarındaki başarısızlıkları ve dış politikalarının demokrasiden yoksun olması gibi üç temel sorununun bulunduğunu görülmektedir. Ona göre çağdaş demokrasinin ikinci problemi, demokrasiyle yeni tanışmış ülkelerin, demokrasilerini sürdürülebilir kılamamanın sıkıntısıyla karşı karşıya olmasıdır. Üçüncü problem, dünya devletlerinin bir bölümünün bugün hala otoriter bir yönetsel yapıya sahip olmasıyla ilgilidir. Diğer bir ifadeyle Keohane, çağdaş demokrasinin üçüncü sorununu, uluslararası toplumun üyelerinin bir kısmının demokratik değerlerle politika üretmedikleri gerçeğiyle ilintilemiştir. Burada katılımcılık, seçme ve seçilme, şeffaflık, seçmene hesap verebilme gibi demokratik değerlerle, hukukun üstünlüğü ilkelerinin bir arada var olmadığı otoriter veya totaliter ülkeler kast edilmektedir. Dolayısıyla, bu ülkelerin kendi vatandaşlarına davranış tarzlarının, son yüzyıldaki iç savaşları, bölgesel çatışma ve kargaşaları ortaya çıkaran önemli bir neden olduğu savunulmaktadır. Bununla birlikte bu baskıcı rejim tarzlarının, uluslararası topluma müdahale seçeneği tanıyan dördüncü bir demokrasi sorununu ortaya çıkardığı ifade edilmektedir. Diğer bir ifadeyle bu sorun, kendisini uluslararası toplumun hamisi gören ABD başta olmak üzere, uluslararası alanda belirli bir güce sahip olan devletlerin, uluslararası ortamda kural tanımaz ve hesap verebilirlikten uzak dış politikalarıdır. Dolayısıyla Keohane'ye göre demokrasinin ilke ve değerlerinden uzak olan politikaları dünya Soğuk Savaş sırasında ve sonrasında, 11 Eylül ve sonrasında tecrübe etmişti, bugün hala tecrübe etmektedir.⁴⁹

Kozmopolitan projeye göre, demokrasinin bir diğer sorunu, diğer dört sorunu ile yakından bağlantılı olarak, küresel barışı ve refahı tesis edebilecek kozmopolitan demokratik bir düzenin olmayışıyla ilgilidir. Archibugi'ye göre, Cemiyet-i Akvam'ın ardılı olan Birleşmiş Milletler'in yukarıda ifade edilen amaçlar doğrultusunda kurulmuş olmasına rağmen, bugün gelinen noktada, beş egemen devletin ulusal çıkarlarının, bu kurumun vizyon ve misyonlarının önüne geçtiği görülmektedir. Bir başka ifadeyle Archibugi, uluslararası arenada bir sistemsizlik ve düzensizlik halinin mevcut olduğunu, BM başta olmak üzere tüm uluslararası kurumlarda alınan kararların hukuk ve demokrasi ilkeleriyle bağdaşmayan bir yönde alındığını ifade etmektedir. Bu nedenle Archibugi, demokrasinin küresel anlamda yol alamamasının hem

⁴⁹Robert Keohane, "Abuse of Power Assessing Accountability in World Politics", **Harvard International Review**, Cilt:99, Sayı:1, 2005, s.49-51.

demokrasinin geldiği tarihsel tecrübeler açısından hem de demokratik ülkelerin kendi siyasal rejimlerine olan bağlılığı açısından ciddi bir eksiklik olduğunu savunmaktadır. Bununla beraber, küresel düzenin BM, DB, DTÖ gibi devasa kurum ve teşkilatlara sahip olmasına rağmen demokratik hale gelememesinin, dünyanın geleceği açısından önemli tehlikeler barındırdığını iddia etmektedir.⁵⁰

2.1.2. Mevcut Uluslararası Kurumların Yapısına Yönelik İtirazlar

1990'lerden beri akademi dünyasının içinde demokratik değer ve kuralların altında küresel demokratik yönetime yönelik bir genişleme olabileceği yönünde genel bir beklenti vardı. Ancak bunun bir anda ve kolaylıkla gerçekleşmeyeceği, geçen otuz yıl içerisinde tecrübe edilmiştir. Hatta tam da bu sebeple, R. Dahl gibi bazı demokrasi teorisyenleri, küresel demokrasinin ve uluslararası kurumların demokratikleştirilmesinin başarıma ihtimalini oldukça zayıf görmektedir.⁵¹ Buna karşılık bu konuda umutlu olmayı sürdüren kozmopolitan demokrat teorisyenler, küresel kararların demokratik bir hüviyet taşımadığına dair genel kanaati en baştan kabul ederek, uluslararası örgütlerin yapısına dair eleştirilerini diri tutmaktadır. Onlara göre bugünkü küresel yönetim, demokratik bir yönetim modeline benzemekten uzak bir vaziyette gözükmektedir. Buna ilaveten uluslararası kurumların ve küresel yönetim aygıtlarının, demokrasinin temel gereklerinden olan şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılımcılık, siyasal meşruiyet gibi ilkeleri taşımaktan uzak bir görüntü verdiği savunulmaktadır. Dolayısıyla kozmopolitan demokratlara göre, dünya politikasının ve uluslararası ilişkilerin, hesap verilebilir pozisyona sahip olmadıkları oldukça açık bir gerçektir. Daha da önemlisi, ulus devletlerin bu boşluktan faydalanarak politika üretme süreçlerinde kendi vatandaşları dahil olmak üzere hiçbir kurum veya kuruluşa, hesap verebilir ve şeffaf olmadığı iddia edilmektedir. Archibugi, bugünün en güçlü ve gözde devleti olan ABD'nin, dış politikasında ne kendi vatandaşları, ne uluslararası kamuoyu, ne sivil toplum kuruluşları ne de uluslararası örgütler karşısında hesap verebilir olmadığı örneğinden yola çıkarak bu iddiayı pekiştirmeye çalışmaktadır. Ona göre, ulus devletler, uluslararası örgütlere kendi egemenliklerini devretmekte gönülsüzken, küresel ortamda hesap verilebilir, şeffaf ve katılıma açık küresel bir adalet sistemi kurması beklenen BM, UAD, UCM, DB, DTÖ gibi uluslararası

⁵⁰Daniele Archibugi, 2012, s.15.

⁵¹Robert Dahl, "Uluslararası Örgütler Demokratik Olabilir mi?", D. Held ve A. McGrew (Ed.), **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.628.

organizasyonların yapısı, hukukun üstünlüğü ilkesine ve demokratik değerlere uyum sağlayamamıştır. Hatta Archibugi, demokratik değerlerle genişleyen ve bu değerleri üyelerinin benimsemesini şart koşan AB'nin bile, kendi üyelerinin sahip olduğu kadar demokratik bir anayasal çerçeveye sahip olmadığı kanaatindedir. Dolayısıyla, kozmopolitan demokratlar için uluslararası örgütlerin yetkililerinin ve otoritelerinin dünya vatandaşları tarafından belirlenmesi, bu kurumların dünya kamuoyuna karşı hesap verebilir ve şeffaf olmaları, bugünkü uluslararası düzende pek üzerinde düşünülmemiş uygulamalardır. Onlara göre bu durumun teori ve pratikteki karşılığı ise uluslararası kaos düzenidir.⁵²

Archibugi ve Cellini'ye göre, bugün uluslararası örgütler, küresel yönetişimde temel alınan şiddetsizlik, siyasal eşitlik ve siyasal kontrol ilkelerini hayata geçirmekte başarısızdır. Onlara göre, İlk olarak bugün uluslararası toplum, şiddetsizliği sağlamak için yeterli yaptırımlara sahip değildir. Onlara göre uluslararası örgütlerde bugüne kadar alınan yaptırım kararları gerekli altyapısal gerekleri taşımadığı için başarısız olmuştur. Archibugi ve Cellini, bir yandan, bugünkü uluslararası arenada şiddeti engellemek adına uygulanması gereken yargılama ve suçun bireyselliği ilkelerinin uygulanmadığını iddia ederken, diğer yandan uluslararası kurumların müdahalelerinin, insan hakları ihlallerine karşı insanların can ve mal güvenliğini koruyamadığını savunmaktadır. Buna ilaveten bu iki yazar için uluslararası örgütler, devletlerarası siyasal eşitliğin şekilsel açıdan benimsendiği, pratikte ise güçsüzün güçlü karşısında savunulmadığı kurumlardır. Siyasal kontrol açısından ise, denetlemenin bizatihi öznesi olması gereken dünya vatandaşlarına karşı hesap verebilir olmadıkları savunulmaktadır. Archibugi ve Cellini için bugünkü uluslararası kurumların eylemlerinin kamusalılığı ve şeffaflığı, tüzük, statü, kural ve izlenceler gibi kâğıt üzerindeki uygulamalarla sınırlıdır. Archibugi ve Cellini'ye göre, bugün bu ilkelerin uygulanabileceği bir dünya parlamentosundan, evrensel bir uluslararası yargı organından ve onların kontrol mekanizmaları mevcut değildir.⁵³

Buna ilaveten Archibugi ve Cellini, kurumların bugünkü içyapılarına detaylı olarak bakıldığında demokrasiyle uyuşmayan pek çok uygulama görülebileceği iddiasındadır. Onlara göre NATO, uluslararası barışı korumaktan ziyade, uluslararası

⁵²D. Archibugi, 2012, s.15.

⁵³Daniele Archibugi ve Marco Cellini, "The Internal and External Levers to Achieve Global Democracy", *Global Policy*, Cilt:8, Sayı:6, 2017, s.65.

arenada gerginliğe sebebiyet vermektedir. Diğer yandan bu iki yazar, BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üyeli yapısının ve bu beş üyenin veto yetkisinin, demokrasinin bütün ilkeleri ile ters düştüğünü savunmaktadır. Buna ilaveten Archibugi ve Cellini'ye göre dünya'nın geleceği ile ilgili önemli ve hayati konularda kararlar alan G7, G8 ve G20 zirveleri, dünyanın önemli bir kısmını oluşturan büyük bir nüfusu karar alma süreçlerinden dışlamaktadır. Onlara göre, AB istisnası dışında hiçbir uluslararası örgüt, vatandaş katılımını öngörmemektedir.⁵⁴

Kozmopolitan demokratların uluslararası örgütlere yönelik olarak getirdiği eleştirileri kısaca toplamak gerekirse, bu yazarların ortak olarak savundukları şey, mevcut uluslararası devletler sisteminin, küresel meselelerde üretim ilişkileri ve sermaye baskısının da etkisiyle güç dağılımına dayalı olarak hareket ettiği iddiasıdır. Özellikle de küresel ekonomik ilişkiler ve bağılıkların, uluslararası hegemonyada belirleyici rol oynadığı savunulmaktadır. Buna ilaveten kozmopolitan demokratlar, küresel siyasal ekonomideki gelişmişlik farklarının, kaynak eşitsizliğini ve gelir adaletsizliğini artırdığını ve bunların sonucunda devasa eşitsizliklerinin ortaya çıktığını iddia etmektedir. Bu anlayışa göre sosyo-ekonomik eşitsizliklerin olduğu bir dünya, tarihsel olarak kazanılmış hukuk normlarına ve uluslararası kurallarla yönetilmek yerine, güç dağılımına ve hiyerarşisine göre şekillenmektedir. Bununla birlikte kozmopolitan demokratik tasavvur, uluslararası ve ulus ötesi sorunlara müdahalede ve küresel meselelerin çözümünde sivil topluma, ulus ötesi, sivil hareketlere, kuruluşlara ve vatandaşlara doğrudan hesap verebilir hiçbir kurumun mevcut bulunmadığını savunmaktadır. Dolayısıyla kozmopolitan demokratlar bugünün yönetim sisteminin, hiçbir reform yapılmadığı takdirde, bir veya birkaç devlet merkezli olmayı sürdüreceğini öngörmektedir. Aynı şekilde kozmopolitan demokratlar uluslararası politikaların bir veya birkaç egemene bağlı bir yapı olmanın dışına çıkamayacağını savunmaktadır. Dahası, uluslararası örgütlerin bugünkü biçiminin, BM'nin hâlihazırdaki sözleşme ve tüzük anlayışından bile kopan bir noktaya sürüklendiği, bu sebeple uluslararası arenanın güç odaklı bir gerginlik anlayışına sıkıştığı kozmopolitan demokratların önemli eleştirilerinden bir diğeridir. Dolayısıyla, kozmopolitan demokratlar, küresel kurumların ve uluslararası arenanın geniş demokratik ilkelerden kopuk olduğunu savunulmaktadır. Bu bağlamda, küresel yönetimin demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlardan uzak olduğunu belirten, uluslararası

⁵⁴A.g.e., s.66.

kurumların demokrasi ilkelerinin uygulanmadığı iddiasını ortaya koyan ve bu sorunu gidermek için uluslararası kurumların reforme edilmesini öneren kozmopolitan demokrasi projesi, yeni bir düzen formüle ettiği savunusundadır.⁵⁵

2.1.3. Kozmopolitan Demokrasi'nin İlkeleri

Alternatif bir küresel yönetim modeli olan kozmopolitan demokrasi projesi, kozmopolitan demokratlar için bazı temel ilkelere dayanmaktadır. Bu ilkeler, küresel demokrasinin uygulanabilmesi için temel varsayımlar olarak kabul edilmektedir. Öncelikle kozmopolitan demokrasi anlayışına göre, demokrasi, kurallar bütünü olmakla birlikte aynı zamanda bir süreçtir; tarihsel açıdan siyasal tecrübelerle ilerleyen bir seyahattir. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi; genel oy, hesap verilebilirlik, şeffaflık, yasallık, katılımcılık gibi demokrasinin tarihsel kazanımlarını en baştan kabul etmektedir. Bu nedenle, demokrasinin öncelikle çekirdek ilkelerinin korunması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla beraber kozmopolitan demokrasi anlayışı, demokrasiyi tamamlanmamış bir süreç olarak gördüğü için, onun yerel ve ulusal sınırlarla tanımlanamayacağını vurgulamakta, hukukun üstünlüğü ve demokrasi ilkelerinin uluslararası sahnede uygulanması fikrini esas almaktadır. Bu anlayış, insan hakları savunusu, gücün kullanımının kontrolü, kendi kaderini tayin hakkı gibi prensipler üzerine temellenmektedir. Böylece kozmopolitan demokrasi projesi, yönetsel anlamda liberal bir perspektife sahip olan evrensel bir anayasacılık hareketi olduğu iddiasındadır. Kozmopolitan demokrasi projesinin demokratik bir anayasacılık hareketi olma iddiası, egemenliğin küresel anlamda müzakere, katılım ve hukukun üstünlüğü üzerine inşa edilmesi düşüncesini temel almaktadır.⁵⁶

Daha önce de ifade edildiği gibi kozmopolitan demokrasinin çözüme iddiasında bulunduğu esas sorun, uluslararası egemenlik meselesinin demokratik bir biçimde çözüme kavuşturulması meselesidir. Örneğin Held için, bugün küreselleşmenin yarattığı olumsuz sonuçlardan kurtulmak, uluslararası alandaki güçlünün zayıf üzerindeki baskısını kırmak ve engellemek için uluslararası arenada egemenliğin demokratik ve yasal araçlarla sınırlandırılmasına yönelik bir dizi reform önerisinin hayata geçirilmesine bağlıdır. Buna ilaveten Held'e göre, kozmopolitan demokrasi, tıpkı liberal demokrasilerin kazanımlarının ortaya çıktığı gibi sözleşmecî ve anayasal

⁵⁵Daniele Archibugi, "So What if Democracies Don't Fight each Other?", *Peace Review*, Cilt:9, Sayı:3, 1997, s.382.

⁵⁶D. Archibugi, 2004a, s.439-440.

bir anlayış çerçevesi içerisinde temellendirilmesi gereken bir projedir. Diğer bir ifadeyle kozmopolitan demokrasi anlayışı açısından demokrasinin tarihsel tecrübesinden anlaşılması gereken şey, herhangi bir sebeple ortaya çıkan çatışmaların, tıpkı liberal gelenekte olduğu gibi sorunların yargısal organlar eliyle ve anayasal alan içerisinde çözülmesi gerekliliğidir. Bunun anlamı, çatışmaların askeri kuvvet veya zor ile çözülmesinden ziyade, yargısal ve anayasal izlenceler eliyle küresel bir anayasacılık alanı içerisinde çözülmesi gerektiği vurgusudur.⁵⁷ Böylece bir uluslararası anayasacılık fikrini ortaya atan kozmopolitan demokrasi, uluslararası ilişkileri düşmanlık dünyasından uzlaşma dünyasına dönüştürmeyi hedefleyen oldukça geniş kapsamlı ve çok eksenli bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Kozmopolitan demokrasi projesi savunurları açısından bu süreç, demokrasinin sınır ötesi ölçekte değerlendirildiği bir sürece doğru ilerlemek durumundadır. Bu bağlamda David Held'in de ifade ettiği gibi kozmopolitan demokrasinin anayasacılık anlayışı, demokrasinin yerel ve ulusal alanlarda ulaştığı sonuçların bir benzerine küresel arenada ulaşmak iddiasındadır. Bu iddiaya göre, demokratik küresel yönetimin kuruluşu, küresel barışın sağlanması adına demokrasinin katılım ve müzakere gibi ilkelerini daha ileri bir seviyeye doğru çekmek anlamına gelecektir. Diğer bir ifadeyle kozmopolitan demokrasi anlayışının hedefi, küresel sorumluluğa vurgu yapmanın yanında uluslararası arenada demokrasinin temel ilkelerinin uygulanmasıdır. Böylece hem kozmopolitanizmin ilkelerini hem de liberal demokrasinin yöntemlerini içerdiği iddiasında bulunan ve bu eksenle reform önerilerini sıralayan kozmopolitan demokrasi projesi, yerel ve ulusal demokrasi tecrübelerinden hareketle söz konusu küresel sorunların ve çatışmaların yalnızca müzakere ve uzlaşma ortamını esas alan evrensel bir anayasal çerçeve içerisinde çözülebileceğini savunmaktadır.⁵⁸

Diğer yandan kozmopolitan demokrasi projesinin önde gelen savunurlarından olan Archibugi'ye göre, dünyanın şu anda ihtiyaç duyduğu esas şey, uluslararası kuralların formüle edilmesi ve BM gibi bir barış gücünün bu prensipler temelinde yeniden reforme edilmesi gerektiği inancıdır. Ona göre bu sav, en temel nedenini, belirli yönetsel ve siyasal kararların artık sadece devletler tarafından uygulanmaya konamayacağı gerçeğinden almaktadır. Archibugi'ye göre, çevrenin korunmasıyla

⁵⁷David Held, "Principles of Cosmopolitanism Order", *Anales de la Catedra Francisco Suarez*, Cilt:39, 2005a, s.154.

⁵⁸A.g.e., s.155-156.

ilgili sorunlar, göçü düzenleme, doğal kaynakların kullanımı, iç çatışmalar, iç savaşlar ve terör gibi giderek küreselleşen meseleler, demokrasinin şeffaflık, hesap verilebilirlik, katılımcılık ve müzakere gibi ilkelere bağlı olarak ortaya çıkabilecek kurumsallaşmış bir küresel demokrasiye olan ihtiyacı ortaya çıkarmıştır. Archibugi için, bu ihtiyaç doğrultusunda, mevcut uluslararası sistemde BM başta olmak üzere var olan tüm uluslararası örgütlerin demokratikleştirilerek güçlendirilmesi gerekmektedir. Archibugi'ye göre bu ihtiyaç doğrultusunda uluslararası alanda katılım, iletişim ve müzakere kanallarının artırılması ve güçlendirilmesi gerekmektedir. Bu yöntem, Archibugi gibi pek çok kozmopolitan demokratın, BM Genel Kurulu, Güvenlik Konseyi ve Uluslararası Adalet Divanı gibi kurumların demokratikleştirilmesi ile küresel yönetimde tüm uluslara ve kozmopolitan vatandaşlara söz hakkı tanınması gibi -bir sonraki başlıkta detaylı bir biçimde irdelenecek olan- birden çok sayıda öneride bulunduğu yönetsel reformlar sistematığıdır.⁵⁹

Buna ilaveten, Held ve Archibugi, uluslararası arenada yönetim ihtiyacına bağlı olarak, üretim ilişkilerine ve rekabete dayalı olan küreselleşmenin rol biçtiği bugünkü uluslararası ilişkiler düzeninin, düzenleyici ve denetleyici araçlardan yoksun olması nedeniyle demokrasinin geleceğini tehlikeye düşürdüğünden bahsetmektedir. Çünkü onlara göre, uluslararası bir barış ikliminin yokluğu, devletlerdeki özgürlük anlayışını engelleyecek ve hatta farklı görüşleri bastırabilecek bir etkiye sahiptir. Held ve Archibugi için, bugün demokrasinin durumuna bakıldığında terörizm tehlikesi altındaki pek çok devlette sivil alan sınırlandırılmaktadır. Diğer yandan herhangi bir insan hakları ihlalinde, uluslararası toplum gereken tepkiyi verememektedir. Çünkü bu iki kozmopolitan demokrasi savunuruna göre demokrasinin gelişimi, hem uluslararası kurumsallaşmış bir yapının desteğinden yoksundur, hem de bu desteğin yaratılması ulus devletlerin keyfi isteklerine bırakılarak yaptırım gücüne sahip bir çerçeveye kavuşturulamamıştır. Hâlbuki bu iki yazarın ifade ettiği kozmopolitan demokrasi anlayışında, ulusal ve uluslararası demokratik istikrar için yerel, ulusal ve uluslararası bağlamlarda kurumsal ve anayasal demokratik yapılar inşa edilmesi ve müzakere ortamlarının oluşturulması şarttır. Aynı zamanda bu anayasal çerçeveyi koruyacak uluslararası yargının da bağımsızlık ve hukukun üstünlüğü ilkelerini esas alacak şekilde çalışması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu doğrultuda Held ve Archibugi, küresel demokrasinin kurumsallaştırılmaması durumunda, hem ulusal demokrasilerin

⁵⁹D. Archibugi, 2000, s.143-144.

istikrarsızlıklarının ve başarısızlıklarının devam edeceğini hem de uluslararası barış ve demokrasinin kurulamayacağını öngörmektedir. Bununla beraber bu iki kozmopolitan demokrat yazar için, eğer katılımcı ve müzakereci bir uluslararası anayasal çerçeve çizilebilir ve sivil toplum için küresel bir müzakere ortamı sağlanabilirse küreselleşmenin yıkıcı sonuçlarıyla daha başarılı mücadele edilebilecektir. Dolayısıyla, Held ve Archibugi'ye göre, uluslararası kurumların ve örgütlerin bugünkü küresel ortamdan çıkarılabileceği ders, uluslararası demokrasiyi var etmenin yolunun herhangi bir devlete veya onun baskın bir dış politikasına bağlı kalmaktan ziyade, müzakere ve katılım ortamının sağlanacağı kurumsallaşmış uluslararası bir demokrasiden geçtiği gerçeğidir.⁶⁰

Bununla birlikte, Keohane'ye göre de uluslararası kurumların ve uluslararası ilişkilerin demokratikleşme süreci, kurumsallaşmış uluslararası örgütlerin varlığına ihtiyaç duymaktadır. Diğer bir ifadeyle Keohane, uluslararası alanda hukukun üstünlüğü ile demokrasinin sağlanması ve çatışma ve savaş ortamlarına yol açan koşulların azaltılması için, bugünün uluslararası örgütlerinin reforme edilerek kurumsallaşmış bir uluslararası ortamın var edilmesi gerektiğinden söz etmektedir. Bu nedenle Keohane, uluslararası düzen ve kurumlar reforme edilmeden ulus devletlerin tamamı demokratik rejimlere kavuşmuş olsalar dahi demokrasinin küresel ölçekte kurumsallaşmasının tam anlamıyla başarıya ulaşamayacağı kanısındadır.⁶¹

Dolayısıyla Archibugi ve Keohane gibi kozmopolitan demokratlara göre kozmopolitan demokrasi projesinin esas amacı, uluslararası ilişkilerin ve dış politikalarının demokratikleşmesi tezini ilerleterek uluslararası kurumların demokratikleştirmektir. Örneğin Held için, eğer uluslararası düzen ve kurumlar gerekli reformlar yoluyla demokratikleştirilebilirse, otokratik devletlerin demokratikleşmesi, küresel demokrasinin kurumsallaşması sayesinde daha kolay hale gelecektir. Bu nedenle, kozmopolitan demokrasi anlayışı; küreselleşmenin yarattığı gelir ve kaynak dağılımı arasındaki uçurum, uluslararası ilişkilerin adil olmayan durumu, uluslararası örgütlerin demokratik olmayan yapısı gibi sorunları ortadan kaldırabilmek ve istikrarlı

⁶⁰Daniele Archibugi ve David Held, "Cosmopolitan Democracy: Paths and Agents", **Ethics & International Affairs**, Volume.25, Issue.4, 2011, s.442-443.

⁶¹Robert Keohane, "Uluslararası Toplumda Egemenlik", D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.190-191.

bir küresel düzen ortaya çıkarabilmek için, farklı topluluk ve ulusların birbirine bağlı bir yönetim yapısının kurumsallaşması gerektiğini vurgulamaktadır.⁶²

Kozmopolitan demokrasi projesinin üzerinde önemle durduğu bir diğer önemli ilke, tüm grupların ve kurumların; özel haklar ve ödevler tarafından belirlenen kendi kaderini tayin hakkı ve otonomi ilkesidir. Bu ilkeye göre; sağlık, sosyal, kültürel, ekonomik, barışçıl ve siyasal olarak ayrılan sivil temel haklar, gücün dağılımına göre değil, hukukun üstünlüğü ilkesine göre belirlenmelidir. Bütün bu sivil haklar, kozmopolitan bir demokrasi hukuku ve ona izin veren yasal çerçeveye belirlenmelidir. Bununla beraber demokratik otonomi ilkesine bağlılık, hem uzun vadeli demokratik bir dönüşümü ifade etmektedir, hem de acil öncelikli programlar yaratmaktadır. Uzun vadeli demokratik dönüşüm, küresel demokrasinin nihai bütün amaçlarını kapsarken, acil-öncelikli programlar daha çok kamusal alanda eşitliği sağlamak ve sosyal adaletsizliğin önüne geçmek gibi amaçlara sahiptir. Held'e göre kamusal eşitliğin ve sosyal adaletin sağlanması için, kaynakların istismarının önlenmesi ve demokratik süreç ile siyasal eylemin ortak yapısının uyumu önemlidir.⁶³

Kozmopolitan demokrasinin diğer bir ilkesi olan insani müdahale anlayışı, çatışmaların nihayete erdirilmesi ve şiddetsizlik ortamının yeniden yaratılmasını temel almaktadır. Archibugi'ye göre bu müdahale anlayışı, üç temel ilke üzerine kuruludur. Bunlar; hoşgörülük, meşruluk ve etkililiktir. Hoşgörülülük ilkesi, uygun siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel çerçeve içerisinde hukuk ve kural ihlallerinin tespitini sağlar. Kozmopolitan müdahale anlayışının bu ilk ilkesi, şiddete karşı durmayı temel alırken hiçbir dinsel ve ırksal önyargıyı küresel sorumluluk ilkesinden önce tutmamaktadır. Buna göre, kozmopolitan hoşgörülülük, şiddet ve çatışmaların altında yatan sebepleri açığa çıkarmaya gayret göstermekte ve onlara çözüm için pozitif baskı uygulamayı esas almaktadır. İkinci olarak meşruluk ilkesi müdahalenin gerekli şartlarını önceden belirlemekte ve insani müdahaleyi zorunluluk getiren şartları açık bir biçimde ortaya koymayı hedeflemektedir. Kozmopolitan meşruluk, klasik egemenlik rejimden farklı olarak önceliğini tüm dünya devletleri tarafından müzakere edilerek karara bağladığı ve meşruluğunu uluslararası hukuktan aldığı iddiasındadır. Bu ilke, askeri müdahaleyi, en son takdirde kullanılacak zorunlu bir çare olarak

⁶²David. Held, "Globalization and Cosmopolitan Democracy", *Peace Review*, Cilt:9, Sayı:3, 1997, s.312-314.

⁶³David Held, 1995, s. 271.

öngörmektedir. Dolayısıyla kozmopolitan tasavvur, askeri seçeneğin ancak tüm yollar tüketildikten sonra meşrulaştırılabilir olduğunu öne sürmektedir. Bu ilkeye göre uluslararası askeri seçeneğin kullanılması, diğer tüm uzlaş, ikna ve yaptırım şekilleri tüketilmesi şartına bağlanmalıdır. Örneğin Archibugi askeri müdahale ihtimalinin, uluslararası demokrasinin bir tehlikeyle karşı karşıya kalması durumunda, otoriter rejimlerin küresel demokrasiyi tehdit etmesi durumunda veya bir devletin dağılmasıyla ortaya çıkan insan hakları ihlali ve demokratik hakların inkârı gibi şartlarda geçerli olabilmesi gerektiğini savunmaktadır. Buna ek olarak Archibugi, insani müdahaledeki meşruluk kıstasını, demokratik düzenin etkinliğini bozmaması ve kozmopolitan demokrasinin bütün ilkelerini yerine getirecek bir müdahale anlayışına bağlı olması olarak ifade etmektedir. Archibugi buradan yola çıkarak kozmopolitan demokrasi projesinin, askeri müdahalenin masaya son seçenek olarak geldiği bir yönetim tarzı önererek küresel barışın tesisi açısından çatışmaları azaltmasını beklemekte ve küresel barışın daha etkin bir biçimde kalıcı olmasını amaçlamaktadır. Örneğin Archibugi'nin ortaya koyduğu kozmopolitan demokrasinin müdahale anlayışına göre, Körfez, Kosova ve Irak savaşlarında müdahalede bulunan devletler, kendi ulusal demokratik geleneklerini benimseyerek uluslararası kozmopolitan meşruluk kıstasına göre hareket etselerdi, kendi başlarına bir müdahaleye girişmeden önce uluslararası yargısal otoritelere ve küresel sivil topluma başvurmaları gerekirdi. Archibugi, bu savaşlarda uygulanan müdahalelerin doğrudan askeri olması nedeniyle, atılan her adımın, küresel barışı sağlamak bir yana, bölgesel ve uluslararası savaşlarla neticelenen durumlar yarattığından söz etmektedir.⁶⁴

Kozmopolitan demokrasinin bir diğer ilkesi, uzlaş kültürünün sağlanmasıyla ilgilidir. Kozmopolitan demokratlara göre, Berlin Duvarı'nın yıkılışının ardından demokratik kültürle kaynaşan toplum sayısındaki artış, küresel ölçekte yeni bir uzlaş beklentisini yaratmıştır. Yine kozmopolitan demokratlar, bugüne kadar demokratik devletlere liderlik eden batı demokrasilerinin, uluslararası alanda hiç de bu beklentilere cevap verebilecek biçimde barışçıl demokratik bir politika üretmediklerini savunmaktadır. Örneğin Archibugi'ye göre bugün, uluslararası hukuk dünyanın pek çok yerinde acımasızca ihlal edilmektedir; savaş ve şiddet ortamı, dünyanın pek çok farklı bölgesinde devam etmektedir. Gelişmiş ülkelerin, gelişmekte olan ülkelere

⁶⁴Daniele Archibugi, "Cosmopolitan Guidelines for Humanitarian Intervention", *Alternatives*, Cilt:29, Sayı:1, 2004b, s.16.

yönelik olarak yaptıkları kalkınma yardımları, kademeli olarak azalmaktadır. Bütün bunlar, dünya üzerinde var olan huzursuzlukların, istikrarsızlıkların, iç savaşların ve çatışmaların getirdiği siyasal, sosyal, iktisadi kırılmalara neden olmaktadır.⁶⁵ Dolayısıyla kozmopolitan anlayış, yukarıda ifade edilen sorunların üstesinden gelenebilmesi adına, insani gerekçelerin, küresel barış ve düzenin ön planda tutan, katılım ve müzakereye dayalı bir uzlaşma kültürünün teminini önemseyen bir anlayışın uluslararası ortama hâkim olması gerektiğini savunmaktadır. Bu konuda Archibugi, hukuk, demokrasi, müzakere ve uzlaşmanın uluslararası ortama yayılması durumunda her devletin kendi içerisindeki demokrasi sürecinin bile bu durumdan olumsuz etkileneceğini savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle Archibugi'ye göre, bugünün demokrasi, müzakere ve uzlaşma kültürü, ulusal demokrasilerin başarabildiği tarzda uluslararası ortama sirayet edemezse, çağdaş demokrasi kendi kazanımlarını kaybetme tehlikesi ile karşı karşıya kalabilir. Dolayısıyla kozmopolitan demokratlara göre, demokrasilerin geleceği, uzlaşma ortamının var olmadığı mevcut uluslararası sistem tarafından tehlike altındadır. Bu nedenle kozmopolitan demokrasi savunurları, demokrasilerin ve küresel barışın geleceği için uluslararası alanın uzlaşma ve müzakere iklimine dayalı bir yönetsel anlayışa ihtiyacı olduğunu savunmaktadır.⁶⁶

Kozmopolitan demokrasinin diğer bir ilkesi müzakere ilkesidir. Daha önce belirtildiği gibi kozmopolitan proje, uluslararası ortamda anayasal ve hukuksal bir çerçevede sivil hakların tam özgürlüğüne, demokratik özerkliğe vurgu yapmakta, siyasal katılımı ve müzakereyi bir ilke olarak benimsediğini iddia etmektedir. Bu anlayışa göre bireyler, dünyanın giderek küresel bir hal alan sorunlarına yönelik çözümler için uluslararası müzakere ve katılım ortamına katılmalıdır. Bu bağlamda vatandaşlığın ve sivil hakların yerelden küresele kadar yayılması gerektiği ve böylece bireyden başlanarak, yerel, bölgesel ve küresel ağlar yoluyla bir kültür olarak demokrasinin ve uzlaşmanın küresel alana yayılımının hızlanabileceği savunulmaktadır. Bununla birlikte kozmopolitan demokrasi anlayışına göre, ulusların ve ulus devletlerin büyük bir müzakere ve uzlaşma ortamında oluşturdukları kozmopolitan hukuk, anayasa,

⁶⁵D. Archibugi, 2000, s.145.

⁶⁶Daniele Archibugi, “**Principles of Cosmopolitan Democracy**”, (Ed.) D. Held, D. Archibugi ve M. Köhler, **Re-imagining Political Community**, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, s. 198-199.

norm ve kurumlar, uluslararası demokrasi ve düzenin kurumsallaşmasında önemli yapıtaşlarını oluşturacaktır.⁶⁷

Buraya kadar kozmopolitan demokrasinin mevcut uluslararası düzen ve ilişkilere yönelik itirazlarını ve kozmopolitan demokrasinin hangi ilkeler doğrultusunda oluşturulacağı ifade edilmeye çalışıldı. Bununla beraber, oluşturulacak kozmopolitan demokrasi hukukunun korunması ve geliştirilmesine yardım etmek için reforme edilecek veya kurulacak bazı kurumsal ve hukuksal yapıların öneminden bahsedildi. Bu yapılar, Held gibi kozmopolitan demokratlar için, küresel düzende demokrasi problemlerine kurumsal bir çözümün en temel tamamlayıcı parçaları olarak düşünülmektedir. Held gibi kozmopolitan demokratların bakış açısından, bu projenin bütün ilkeleri, siyasal karar almada paylaşım ve sınırlandırma sağlayarak kozmopolitan hukuku güçlendirecektir. Yine bu projenin savunurlarına göre burada ifade edilmesi gereken önemli nokta, bahsedilen ilkelerin tıpkı liberal gelenekten gelen bir devlette olduğu gibi iktidarın denge-fren (check-balance) mekanizmaları eliyle kontrol altında tutulabileceğidir. Yani bu ilkeler, birer yol göstericiler olarak, uluslararası seviyede sivil toplum platformlarının, parlamentoların ve hatta icracı karar alma mekanizmalarının var olması anlamını taşımaktadır. Bununla birlikte Held, kozmopolitan ilkelerin, uluslararası mahkemelerin altyapısal ve yasal özelliklerinin tamamlanarak kurulmasını amaçladığını savunmaktadır. Kurulacak mahkemelerin işleyişinde ise; bireyleri, grupları, hatta siyasal otoriteleri, büyük bir hukuksal sorumluluk içerisinde yargılaması ve bunun da ötesinde tüm ilkelerin, hakların ve ödevlerin uygulayıcısı olmaları konusunda bağlayıcı ve zorlayıcı bir aygıt etkisine kavuşması beklenmektedir.⁶⁸

2.2. Küresel Düzen İçin Öneriler

Bu çalışmada daha önce de ifade edildiği gibi son iki yüz yıldır, demokratik devletlerin sayısı artmaktadır. 18. yüzyılın sonlarında sadece İsviçre Kantonları'nda, ABD ve Fransa'da uygulanan demokratik rejim, bugün yeryüzünde, yüzün üzerinde ülkede aktif bir şekilde uygulanmaktadır. Öyle ki, bunların pek çoğu daha yeni demokratik rejime kavuşmuştur. Demokrasinin dünya ölçeğinde sadece coğrafi açıdan genişlemesi yeterli bulunsa da, küreselleşmenin ve mevcut ulus-devlet sisteminin

⁶⁷D. Archibugi, 2004a, s.452-453.

⁶⁸D. Held, 1995, s. 272.

yarattığı sorunlar çözüm beklemektedir. Öte yandan küresel demokrasi ve barış meselesi henüz meyvelerini verebilecek seviyede değildir. Demokrasinin coğrafi anlamda genişlemiş olması, tek başına pek çok iyimser gözlemcinin umut ettiğinin aksine tarihin sonunu müjdelememektedir. Örneğin Archibugi'ye göre, bunun en önemli kanıtı, Soğuk Savaşın bitişinden sonra tecrübe edildiği gibi demokrasinin yeni problemlerle karşı karşıya kalmasıdır. Archibugi burada üç temel problemden bahsetmektedir. Birincisi, demokrasinin sadece yerel ve ulusal düzeyde düşünülmesiyle ilgilidir. Ona göre bugün demokrasi, tarihsel olarak yürüyüşünü tamamlamış değildir. Buna ilaveten Archibugi, bölgesel ve küresel seviyede demokrasinin inşasının tarihsel bir ihtiyaç olduğunu savunmaktadır. Archibugi için bu konuda AB, herkesin gözü önünde cereyan eden, bölgesel demokrasi ihtiyacına cevap verebilen ve örnek alınması gereken ulus-ötesi bir organizasyondur. Avrupa dışındaki bölgelerin bu tarz yönetim tarz ve yöntemlerinden uzak kalması, bölgesel anlamda demokrasinin ve işbirliğinin genişlemesinin önemini kavrayamamakla ilgilidir. Archibugi'ye göre ikinci problem, demokrasinin salt Batıya özgü kültürel bir değer olarak ele alınma biçimiyle ilgilidir. Ona göre bu problem, küresel istikrarsızlığın da en önemli sebeplerinden bir tanesidir. Çünkü Archibugi, bu sorunun demokratik olmayan ulus devletlere müdahale yoluyla demokrasi getirilebileceğine yönelik demokratik açıdan oldukça sakat bir düşüncüyü cesaretlendirdiğini savunmaktadır. Hâlbuki ona göre her topluluk, tüm demokratik geleneklere sahip rejimlerde olduğu gibi, kendi demokratik istek ve taleplerini birey ve sivil toplumu temel alarak ifade edebilmelidir. Archibugi, üçüncü ve son olarak, küresel yönetimde demokratik anlayışın, ilkesel, kurumsal ve kanunsal tabanlara oturtulmadıkça; evrensel barışı, içsel demokrasiyi ve uluslararası düzeni aramak beyhude bir çaba olacağını savunmaktadır. Bu noktada Archibugi pek çok kozmopolitan demokrasinin savunduğu gibi kozmopolitan demokrasinin kısa ve uzun vadedeki hedeflerinin, yönetsel boyutlarının, yöntemlerinin ve kurumsal bakışının, yol gösterici olabileceğini ifade etmektedir.⁶⁹

2.2.1. Kozmopolitan Demokrasi'nin Kısa ve Uzun Vadeli Hedefleri

Kendi tarihi ve uygulamaları ile demokrasi; bize şehir devleti, topluluk, ulus ve modern devlet gibi pek çok lokasyonda uygulanabilirliğini kanıtlamıştır. Bugünün koşullarında ise demokrasinin uluslararası arenada uygulanabilirliği tartışılmaktadır.

⁶⁹D. Archibugi, 2004b, s.15.

Bu tartışmalarda, gelecekte küreselleşmeyi dizginleyebilme iddiasında bulunan kozmopolitan demokrasinin kısa ve uzun vadeli hedeflere bakmak, tartışmayı anlamak adına yol gösterici olabilir. Dolayısıyla burada kozmopolitan demokrasi projesinin kurumsal reform konularında kısa ve uzun vadeli hedeflerini özetlemekte fayda vardır. Öncelikle bu projenin kısa vadeli siyasal ve yönetsel hedeflere bakılacak olursa, BM Güvenlik Konseyi'nin tüm dünya ülkelerin seslerini duyurmasına ve karar alma süreçlerine etkili bir şekilde katılmalarına imkân sağlayacak reformların yapılmasının öncelikli reform olarak öne çıktığını görebiliriz. Bununla beraber, bir uluslararası anayasal sözleşmeyi takip eden ve ulusal temsilcilerin halkoyuyla belirlendiği BM meclisinin ve konseyinin kurulmasının birey katılımının temel şartı olarak ifade edilmektedir. Kozmopolitan demokrasinin katılıma dair kısa vadede gerçekleştirilebilecek bir diğer reform önerisi ise, uluslararası meselelerde referandum aracının kullanımının sağlanmasıdır. Buna ilaveten bölgesel anlamda AB gibi iyileştirilmiş ve demokratikleşmiş siyasal bölgeselleşmenin geliştirilmesi önerilmesi, bölgesel meselelerin çözümünde önemli bir yöntem olarak kullanılması hedeflenmektedir. Diğer yandan ekonomik olarak bölgesel ve küresel seviyelerde yeni bir düzenleyici ekonomik aktör kurum kurulması hedefi, küresel ekonomideki adaletsizlikleri giderici bir rol oynayabilecektir. Öte yandan yargısal alanda, uluslararası mahkemelerden önce zorunlu ve bağlayıcı görev yapabilecek uluslararası bir insan hakları mahkemesinin kurulması ile küresel ölçekte kısa vadede alınabilecek denetleme mekanizması hedeflenmektedir. Bununla birlikte kozmopolitan müdahale çerçevesi içerisinde son ihtimal olarak kullanılabilir etkili, hesap verebilir ve şeffaf uluslararası bir askeri veya kolluk gücünün oluşturulması, diğer tüm kurumların işleyişi ve başarıya ulaşması için bağlayıcı bir mekanizma olarak kozmopolitan proje içerisinde amaçlanan kısa vadeli bir hedef olarak göze çarpmaktadır.⁷⁰

Yönetsel ve hukuksal açıdan uzun vadeli hedeflere bakıldığında yeni bir sözleşme ve anayasal bir çerçeve çizilmesi önerisi öne çıkmaktadır. Bununla birlikte, yeni bir haklar ve ödevler bildirgesinin veya tüzüğünün önceden kurulmuş olan meclis ve konseyler tarafından oluşturulması, yönetsel açıdan uzun vadeli hedeflerden biridir. Bu anayasal çerçeve oluşturulurken ekonomik, siyasal ve sosyal gibi farklı alanları kapsayacak biçimde oluşturulmalıdır. Bununla birlikte, yerel, bölgesel ve küresel ölçekte meclislerin bağını kuran büyük küresel bir meclisin işleyişinin

⁷⁰D. Held, 1995, s. 278.

oturtulması yine katılımı uzun vadede yapılması gereken hedefler olarak göze çarpmaktadır. Siyasal uzlaşma ortamının kurulabilmesi için, müzakereci meclislerin ve katılım organlarının kurulması önemli yönetsel hedeflerdir. Kozmopolitan demokrasi projesi, oluşturulacak olan uluslararası demokratik anayasal çerçevenin ve hukukun üstünlüğünün korunması önerisi ile uluslararası ceza hukukunun ve uluslararası sivil hukukunun unsurlarını birbirine bağlayarak küresel yasal bir sistem kurmayı hedeflemektedir. Bu sisteme bağlı ve hukuksal açıdan bağlayıcı nitelikte olan bir Uluslararası Ceza Mahkemesi kurmak yine uzun vadeli hedeflerden bir diğeri olarak göze çarpmaktadır. Kozmopolitan demokrasi projesi için yukarıda ifade edilen uluslararası demokratik hedeflere ulaşılabilirse, herhangi bir ulus devletin bölgesel veya küresel kurumlara uygulayabileceği baskının engellenmesi mümkün olacaktır. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi projesi, savunduğu reformların gerçekleşmesi halinde uluslararası sistemin kalıcı bir şekilde dönüştürülmesinin ve bunun bir sonucu olarak uluslararası alanın sivilleştirilmesinin önünün açılacağını iddia etmektedir. Bu sivilleşmeyle, askeri gücün kademeli olarak azaltılması ve uluslararası ilişkilerin savaş ötesi sisteme geçiş amaçlandığı öne sürülmektedir.⁷¹

Kozmopolitan demokrasinin ikincil hedefleri, sivil toplum, kamuoyu ve sosyo-ekonomik haklar konuları üzerine temellenmektedir. Hem piyasanın hem de devletin dışında yer alan bir aktör olan sivil toplumun küresel çapta örgütlenmesi, küresel meselelerin çözümünde önemsenmesi gereken bir amaç olarak öne çıkmaktadır. Zira sivil toplum, her konuda hem ulusal hem de uluslararası konularda önemli etki ve tepkilere sahip durumdadır. Buna ilaveten kozmopolitan adalet anlayışına ve kozmopolitan demokrasinin ilkelerine göre basın, yayın ve iletişim kanallarının çok sesli olması hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda pek çok kozmopolitan demokrasi savunuru, kamuoyunun biçimlenmesinde etkili olan medya kurumlarındaki tek sesliliğin katı biçimde sınırlandırılmasının, bilgi ve iletişimin çok sesli hale getirilmesinin dünya vatandaşları ve sivil toplumunun aydınlatılması açısından faydalı olacağını savunmaktadır. Bu bağlamda Held için, uluslararası kurumlar eliyle denetlenerek medya ve bilgi akışının çok sesli boyutta sürdürülmesi, kozmopolitan demokrasinin ve küresel düzenin yerleşmesi açısından hayati öneme sahiptir.⁷²

⁷¹A.g.e., s. 279.

⁷²A.g.e., s. 280.

Sosyo-ekonomik hedeflere bakıldığında kozmopolitan demokrasi, kısa vadeli olarak, en zayıf pozisyonlara sahip olan bireylerin kaynaklarının karşılanması gerekliliği fikrini öne çıkarmaktadır. Kozmopolitan tasavvurun sosyo-ekonomik araçları, sosyal adalet ilkesinin bir gereği olarak en güçsüz olanların haklarını savunmak ve onların çıkarlarını telaffuz etmek amacını taşımaktadır. Uzun vadede ise, mal, pazar ve işgücünün işleyişine kapsamlı bir şekilde müdahale etmeden, sosyal çerçeve içerisindeki yatırımların kamusal müzakeresini yapmak önemli kozmopolitan hedeflerdendir. Bununla birlikte bir diğer uzun vadeli sosyo-ekonomik hedeflerden biri, tüm yetişkinlerin piyasada mı yoksa hane halkında mı işgücüne katıldığına bakılmaksızın, temel gelirin temin edilmesi garanti altına almaktır.⁷³

Kozmopolitan demokrasi projesinin hedefleri irdelendiğinde, küresel aktörlerin, hareketlerin ve kurumların büyük bir işbirliğini ve hesap verilebilirliğini kurmanın, küresel kaynakların kullanımında sosyal adalet ilkesini gözetmenin ve uluslararası kamusal yaşamın kurallarını düzenlemede itici güç olabilecek sivil toplumun rolünün artırılmasının amaçlandığı iddiası göze çarpmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu kozmopolitan hedefler, dünyanın bütün bölgelerinde barış ve çatışmasızlığın teminini, insan haklarının korunmasını, temel hak ve özgürlüklerin sağlanmasını, kültürlerin birbirini kabulünü, siyasal ve bölgesel kimliklerin karşılıklı tanınmasını esas aldığı iddiasındadır. Bununla beraber, kozmopolitan demokrasi projesinin bu ilkelerine göre, bir yandan tüm unsurlarıyla kozmopolitan demokratik bir toplumun siyasal istikrarla ve kurumlarıyla sürdürülmesi hedeflenirken, diğer yandan, kozmopolitan adalet anlayışı içerisinde gelecek kuşak haklarının tanınması ve korunması amaçlanmaktadır. Burada beklenen şey, ilk bölümde ifade edilen küreselleşen sorunların kalıcı şekilde nihayete erdirilmesi için atılabilecek kalıcı reformlardır. Bu kalıcı reformların hayata geçirilme amacı ise, bugünkü küresel gücün ve iktidarın yapısının sınırlandırılması, küreselleşmenin dizginlenmesi ve yerelden küresele kadar tüm kurumların şeffaf, denetlenebilir ve hesap verebilir olması gerektiği anlayışını temel almaktadır. Örneğin Held'e göre, eğer bu kontrol mekanizmaları hayata geçebilirse, oluşacak olan kozmopolitan demokratik toplum, kozmopolitan ilkeler ve kurallar üzerine geniş bir uzlaşma çerçevesi oluşturabilecektir. Held'e göre, kozmopolitan demokrasi projesindeki uzlaşma anlayışını çekici kılan en önemli nokta, kamusal alandaki farklılıkların ve çeşitliliklerin bir arada var olması düşüncesinin amaçlanmasıdır. Diğer bir ifadeyle

⁷³A.g.e., s. 280.

Held, esas itibariyle bu anlayışın, bugünün çatışmacı ve güce endeksli uluslararası yapısını, kozmopolitan ilke ve kurallar eliyle ortadan kaldırılabileceğini ifade etmektedir.⁷⁴

Dolayısıyla kozmopolitan demokrasinin pek çok savunuru, çağdaş dünyada demokrasinin sıklıkla aradığı bir arada yaşama olgusunun hayata geçirilmesinin, ancak kozmopolitan demokratik ilkeler çerçevesinde kendisini ifade edebileceğini iddia etmektedir. Onlar için, bugün sadece ulusal demokrasileri güçlendirmekle yetinmek, hem küreselleşme olgusunun hem de bugünün demokratik taleplerinin doğru okunmadığını göstermektedir. Örneğin Held için, demokratik değerlerin ruhuna ve amaçlarına uygun olarak geliştirilebilecek her kozmopolitan reform, hem küreselleşme olgusunun olumsuz sonuçlarını azaltabilecek hem de demokrasinin bugün göç ve mülteci meselelerinde tecrübe ettiği tıkanıklığı çözebilecek bir yönetime dönüşebilecektir. Dolayısıyla, Held gibi kozmopolitan demokratlara göre, bugün yaşadığımız siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve belki de askeri çatışmaların çözümü kozmopolitan reformlar ile yeniden gündeme gelebilecektir. Held gibi kozmopolitan demokrat yazarlara göre, öncelik olarak küresel meselelerde katılım ve müzakere ikliminin oluşturulması, demokrasinin karar alma mekanizmalarını çalıştıracığı için, farklı siyasal istekler, talepler ve kimlikler bir arada ve uyum içerisinde yaşayabilecektir.⁷⁵

2.2.2. Kozmopolitan Demokratik Yönetimin Beş Aşaması

Kozmopolitan demokrasi projesi kendisini yerel, ulusal, devletlerarası, bölgesel ve küresel ölçeklerde tanımlayan bir yönetsel projedir. Kozmopolitan anlayış için bu farklı yönetim aşamaları, hiyerarşik bir ilişkiyle değil işlevsellikleriyle birbirlerine bağlıdır. Michael Mann'ın sosyo-mekânsal ve sosyo-etkileşimsel ağlar olarak tanımladığı yerel, ulusal, devletlerarası, bölgesel ve küresel boyutların her biri yönetsel anlamda farklı işlevler içermektedir. Mann, küreselleşmenin ve uluslararası rejimin yarattığı sorunlarının çözümüne yönelik olarak, küresel yönetimi farklı boyutlara ayırmak gerektiğinden bahsetmektedir. Bugünün çok yönlü meselelerine hitap edebilmek ve demokrasiye yönelik yeni taleplere cevap verilebilmek için bu tarz bir yönetsel ayrıma gidilmesi gerektiğini savunmaktadır. Diğer bir ifadeyle Mann,

⁷⁴A.g.e., s. 281.

⁷⁵A.g.e., s.282.

kozmpolitan demokrasi projesinin gerekleŒmesinin, yerel, ulusal, devletlerarası, bölgesel ve küresel olmak üzere beŒ kademeli sürece bağlı olduğunu savunmaktadır.⁷⁶

2.2.2.1. Yerellik

Kozmpolitan demokrasi projesine göre yerellik, demokratik kurumların, iliŒkilerin ve hareketlerin tabansal bağlantılarının dŒnlmesi mecburiyetinden kaynaklanmaktadır. Bu projeye göre yerel aktörler daima ekonomik, siyasal ve sosyal yaŒamın her aŒamasında aktiftirler. Örneğin Archibugi'ye göre bugün demokrasi, tabandan gelen demokratik taleplerin cevap bulduğu bir sistem olduğuna göre, küresel bir demokraside yerel kaynakların vereceği destek, küresel iŒleyiŒin demokrasiye geiŒiyle orantılı olacaktır. Dolayısıyla bu bakıŒ açısı, yerel yönetimler ne kadar güçlenirse, tabansal taleplerin o denli kuvvetli olacağını öngörmektedir. Bu sebeple Archibugi için kozmpolitan demokrasinin tabansal dinamiği, ancak yerel demokrasilerin güçlenmesiyle ortaya çıkabilecektir. Bu açıdan kozmpolitan demokrasi projesine göre devletler, yerel yönetimlere yetkilerini devretmek istemedikleri için BM gibi ulus ötesi kurumların yerel demokrasilerin güçlenmesi ve geniŒlemesine daima katkı sağlaması gerekmektedir. Bununla birlikte kozmpolitan demokrasi projesine göre, çıkar grupları, piyasa ve kra yönelik alıŒan firmalar hali hazırda yerel dinamiklerden besleniyorken, eŒitli sivil toplum örgütleri de yerel inisiyatiflerini güçlendirmeleri gerekmektedir. Çünkü kozmpolitan proje, en nihayetinde sivil toplumun; devlet ve özel sektör arasındaki bağı kuran bir aygıt olduğunu savunmakta ve onun yereldeki sorunların dile getirilmesindeki rolünün, küresel demokrasinin yerel fonksiyonlarını harekete geçirme konusunda katkı sağlayacağını iddia etmektedir. Bununla birlikte, sivil toplumun yerel temsilcilerinin, küresel iŒbirliklerine giderek farklı ülkelerin topluluklarının birbirleriyle olan etkileŒimini hızlandıracağı dŒnmektedir. Kısaca kozmpolitan demokrasinin yerel boyuttaki nerileri, yerel yönetimlerin yetkisinin artırılması, küresel ölçekte sivil toplumun yerel dinamiklerinin vereceği desteğin artırılması ve sivil toplumun yerel aktörlerinin birbirleriyle mümkün oldukça daha fazla iŒbirliėine giriŒmesi olarak özetlenebilir. Buna ilaveten kozmpolitan proje, çevreden sağlığa, insan haklarından

⁷⁶Michael Mann, "Has Globalization Ended the Rise and Rise of the Nation- State?", **Review of International Political Economy**, Cilt:4, Sayı:3, 1997, s. 472.

gelecek nesillerinin haklarının korunmasına kadar birçok küresel meselede sivil toplumun yerel ağlarının katkısını ve birbirleriyle iletişimini önemsemektedir.⁷⁷

2.2.2.2. Ulusal Demokrasi

Kozmopolitan demokrasinin diğer bir yönetim aşaması olarak ifade ettiği ulusal demokrasi, Berlin Duvarı'nın çökmesiyle büyük ölçüde gerçekleşmiş durumdadır. Ancak, kozmopolitan demokrasi projesine göre ulusal demokrasi, uluslararası arenada tüm devletlerin demokratik bir rejime sahip olmasına dek, devam edecek bir süreçtir. Dolayısıyla bu projeye göre demokrasi ideali, 1990 öncesi karşıtlarını dönüştürse de onun tarihsel seyahati hala devam etmektedir. Bununla birlikte üretim ilişkilerinin küreselleşmesi ve iktisadi dönüşümlerin baş döndürücü bir hale gelmesi sebebiyle ulusal demokrasiler, çağımızda yeni tehlikeler ile karşı karşıyadır. Kozmopolitan demokrasi savunurlarına göre elbette ki bugün, bazı ülkelerin vatandaşları demokrasilerini sağlamlaştırmak için çaba harcarken, bazıları da demokratik bir sisteme geçiş için çeşitli mücadeleler vermektedir. Ancak onlara göre bu demokrasi mücadelelerinin her biri devamlı tehlike halindedir ve demokratik rejimlerin olumlu sonuçlarını henüz hissedememişlerdir. Buna ilaveten kozmopolitan anlayış için gelişmiş ülkelerin demokrasileri, hem katılımcı ve müzakereci ortamın zayıflamasından hem de göçmen ve mülteci karşıtı popülist politikaların kuşatmasından muzdariptir. Bu bağlamda bu anlayış, gelişmiş demokrasilerin bugün yabancılara ve mültecilere ile ilişkin sorunların çözümü konusunda büyük bir sınavdan geçtiği iddiasındadır. Dolayısıyla kozmopolitan proje için ulusal demokrasiler, bugün kozmopolitan demokrasinin birer laboratuvarı görüntüsündedirler. Yabancı haklarının tanınması ve yabancıların en az kendi vatandaşları kadar eşit bir biçimde yaşamalarını sağlamak kozmopolitan demokrasinin en önde gelen önerisidir.⁷⁸

Ayrıca projeye göre gelişmiş demokrasiler için bir diğer önemli test ise, uluslararası arenada demokratik olgunluklarını kullanarak dış politikalarını demokratikleştirip demokratikleştirmedikleriyle ilgili olacaktır. Kozmopolitan demokrasi savunurlarına göre uluslararası arenada demokrasinin eksikliği düşünüldüğünde, gelişmiş ve demokrasiyi tarihsel anlamda tecrübe etmiş olan ulus devletlerin, demokrasinin küresel ölçekte yayılımı için üstlerine düşen sorumluluğu almadıkları kolayca görülebilmektedir. Öyle ki, bu devletler, kendi içlerinde yaşamış

⁷⁷D. Archibugi, 2012, s.13.

⁷⁸D. Archibugi, 1998, s.218.

oldukları demokratik olgunluğu, uluslararası arenada sergilemekten uzak bir tutum takınabilmektedir. Örneğin Archibugi ve Held'e göre demokratik tecrübelerle sahip ulus devletlerin uluslararası ortamdaki bu tarz davranışları, demokrasinin küresel ölçekte hem yayılmasını hem de genişlemesini engelleyici bir faktör olarak göze çarpmaktadır. Archibugi ve Held için bu durum, küresel alanda demokratik yönetimin ve uluslararası denetleyici kurumların eksikliğini gidermek için küresel bir sorumluluk almanın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla Archibugi ve Held demokratik devletlerin varlığının, küresel demokrasinin varlığı için önemli olduğunu, ancak devletlerin uluslararası arenada başına buyruk tavırları veya uluslararası bir otoritesizlik girdabına sıkışıp kalmalarının, küresel yönetimin demokratik tarafını zayıflattığını, hatta yok ettiğini savunmaktadır. Bu nedenle kozmopolitan demokrasi anlayışı, devletlerin kendi iç dinamikleriyle demokratikleşmesini desteklediği gibi, demokratikleşmiş olanlar dâhil olmak üzere tüm ulus devletlerin uluslararası arenada kontrol mekanizmalarıyla denetlenmesi gerektiği anlayışını da beraberinde savunmaktadır.⁷⁹

2.2.2.3. Uluslararası Kurumların Demokratikleşmesi

Üçüncü olarak kozmopolitan demokrasi projesi, küreselleşmenin yarattığı buhranlardan kurtulabilmek ve küresel demokratik düzeni inşa için yasal eşitlik, hesap verilebilirlik, hukukun üstünlüğü gibi demokrasi ilkelerinin uluslararası arenada uygulanması gerektiği iddiasındadır. Kozmopolitan proje, demokrasi ve hukukun üstünlüğünün uluslararası arenaya hâkim olabilmesi için, uluslararası kurumların demokratik bir yapıya kavuşması gerektiği öne sürmektedir. Kozmopolitan projenin anlayışına göre, bugüne kadar, BM başta olmak üzere pek çok uluslararası kurumun şeffaflığının, gücünün, meşruiyetinin ve hesap verilebilirliğini artırması ile ilgili pek çok öneri yapılmasına rağmen somut olarak önemli bir reform çabası gösterilememiştir. Yine bu anlayış için, IMF ve Dünya Bankası gibi uluslararası örgütlerin kendi içlerinde vaat ettikleri ekonomik faydayı getiremedikleri gibi, bu kurumların demokratik bir yapıya sahip olduklarını söylemek de zordur. Buna ilaveten kozmopolitan demokrasi projesine göre küresel krizleri engellemek ve küresel ekonomik istikrarı korumak için kurulan IMF, ekonomik sıkıntılar içinde bulunan ülkelere piyasalarını düzenleme ve tam istihdama yönelik politikaları destekleme politikasında yeterince başarılı olamamıştır. IMF'nin son yirmi beş yıldaki artan

⁷⁹D. Archibugi ve D. Held, 2011, s.444.

çabalarına rağmen, dünya çapındaki krizler daha sık ve daha derin hissedilmektedir. Kriz halindeki ülkelere IMF politikaları uygulandığında sonuç, pek çok insan için işsizlik ve yoksulluk, pek çok ülke için ise toplumsal ve siyasal karışıklıklar olmuştur. Örneğin Stiglitz, IMF ve Dünya Bankası gibi küresel ekonomi kurumlarının başarısızlıklarının temel nedenini, bugüne kadar demokratik olmayan bir biçimde yönetilmelerinde aramak gerektiğini ifade etmektedir. Stiglitz'e göre gelişmekte olan ülkelerin ekonomilerini desteklemek için kurulan bu kurumlar, gelişmiş ülkelerin tek başına belirleyici rol oynadığı, yönetiminde yer aldığı ve veto hakkı gibi yetkilere sahip olduğu yönetsel bir durum içerisinde. Dolayısı ile Stiglitz gibi kozmopolitan demokrasi projesinin önerilerini savunan yazarlara göre, bugün küresel demokrasi için uluslararası ekonomik sistemin kurumlarını reforme etmenin, kurallarını değiştirmenin zamanının geldiğinden söz etmek gerekir.⁸⁰

2.2.2.4. Bölgesel Demokrasi

Kozmopolitan demokrasi anlayışına göre bugünün sosyal, ekonomik ve siyasal koşullarının etkisiyle meselelerin bölgesel bir niteliğe doğru kaydığı savunulmaktadır. Örneğin Archibugi, çoğu zaman göz ardı edilse de, bugünün ekonomik, sosyal ve siyasal problemlerine yönelik çözüm politikalarının bölgesel demokrasi ölçeği içerisinde başarılı bir biçimde yürütülebileceğini ifade etmektedir.⁸¹ Kozmopolitan demokrasi projesi için, bölgesel demokrasilere fiili anlamda verilebilecek en somut örnek, üye ve aday ülkelerin karar alma süreçleri üzerinde iktisadi veya sosyal anlamda düzenleyici, denetleyici ve bu bağlamda geniş bir etki gücüne sahip olan Avrupa Birliği'dir. Projeye göre, Avrupa Birliği, bölgesel demokraside bugün dünyada tek örnek olduğu için kozmopolitan demokrasi projesinin oluşturulmasında örnek alınmalıdır. Sadece kendi gücünü değil aynı zamanda üyelerinin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesini ve sosyo-ekonomik problemleri çözme kabiliyetini artırabilen ve bir gümrük birliği olan Avrupa Birliği, Archibugi gibi pek çok kozmopolitan demokrat için bölgesel demokrasinin en önemli örneği olarak gösterilmektedir. Örneğin Archibugi'ye göre AB, evrensel olarak seçilen parlamentoya sahip olmasıyla ve 6 üye ile başlayıp 28 üyeye kadar ulaşma başarısı göstermesiyle diğer bölgesel organizasyonlardan ayrılmalıdır. Buna ilaveten üyelik başvurusunda bulunan aday

⁸⁰Joseph Stiglitz, "Küresel Kurumların Vaatleri", (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.568-570.

⁸¹Daniele Archibugi, "Notes on Democracy in the European Union", **The European Union Review**, Cilt:10, Sayı:1,2005, s.75.

ülkelerin demokratik eksiklerini giderme konusunda zorunlu bir köprü olarak görülen AB entegrasyonu, Archibugi'nin de ifade ettiği gibi küresel demokratik yönetimin minyatürü ve bölgesel demokrasinin oldukça başarılı bir örneği olarak kabul edilmektedir. Archibugi için AB, üyelerini ve kendisini demokratik bir sistemle geliştirmeyi başaran bir devletler birliğidir. Ayrıca AB, üyelik süreçleri ve müzakereleri yoluyla kendisine katılmak isteyen aday ülkelerin hukuk, demokrasi, insan hakları, genel sağlık, çevre, doğal ve kültürel varlıkların korunmasına yönelik adımları atmış olmasını şart koşmaktadır. Bunun ulusal demokrasilere ve küresel barışa katkı sağlayabileceği, Archibugi başta olmak üzere pek çok kozmopolitan demokrat tarafından savunulan önemli bir sav olarak ortada durmaktadır.⁸²

Aynı şekilde Habermas için, göçmen meselesindeki kimi zaman anlaşılmaz tutumu ve demokratik katılım sorunlarına yeterli çözümler getirememesi gibi kendi içerisinde bir takım eksiklikleri ve sorunları olmasına rağmen Avrupa Birliği, pek çok Avrupa ülkesindeki demokratik reformların hayata geçirilmesinde önemli pay sahibidir. Habermas'a göre AB, kozmopolitan demokrasi projesinin bölgesel nitelikte çekirdek bir örneğidir. Buna ilaveten Habermas, AB gibi bölgesel siyasal örgütlerin, insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygıda evrensel bir bağlılık göstermesinin, kozmopolitan bilincin varlığı adına önemli bir delil olduğunu savunmaktadır. Dolayısıyla Habermas AB gibi bölgesel ve uluslararası kurumların ortaya çıkmasının ve onların rollerinin artmasının, kozmopolitan demokrasiye olan katkısını önemsemektedir.⁸³

Fabbrini ise, AB dışında bölgesel kurumlar ortaya çıkmış olsa da, bu kurumların AB'nin durumunun aksine, demokrasiyi teşvik etmekten uzak bir görüntü çizdiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla Fabbrini için AB dışında bölgesel boyutta demokrasiye katkı sağlayacak uluslararası örgüt bulunmamaktadır. Bu nedenle Fabbrini'ye göre kozmopolitan demokrasi, AB gibi bölgesel örgütlerin varlığını demokratik bir küresel yönetim için şart koşmaktadır. Ona göre; elbette ki, pek çok bölgesel oluşumun bir anda AB'nin ileri seviyedeki demokratik kurumlarının düzeyine gelmesinden söz edilemez, fakat bu tarz örgütlerin varlığı, pek çok bölgedeki iç çatışmaları, kargaşaları ve istikrarsızlıkları en azından seyreletbilecek mahiyette

⁸²A.g.e., s.76.

⁸³Jürgen Habermas, "A Political Constitution For The Pluralist World Society?", **Journal of Chinese Philosophy**, Cilt:40, Sayı:1, 2014, s.230.

önemlidir. Dolayısıyla Archibugi, Habermas, Held ve Fabbrini gibi kozmopolitan demokratlar için, dünyanın farklı bölgelerinde oluşturulacak her “ demos”, küresel demokrasinin varlığına önemli bir kanıt teşkil edecektir.⁸⁴

2.2.2.5. Küresel Demokrasi

Son olarak kozmopolitan projenin küresel demokrasi önerisi, dünyanın tamamını ilgilendiren sorunların küresel boyutta tartışılması, üzerinde çalışılması ve karar verme süreçlerine küresel bir katılım oluşturma eksenine ilgilidir. Diğer bir ifadeyle küresel demokrasi önerisi, uluslararası organizasyonlarda küresel katılımın sağlanması ve hesap verilebilir uluslararası örgütlerin yaratılması gerekliliğini kapsamaktadır. Archibugi ve Held'e göre bu öneri, sivil toplumun talepleri, beklentileri ve çağrıları doğrultusunda insan haklarına ve hukukun üstünlüğüne saygı, finansal, göç, çevresel duyarlılıklar, kalkınma yardımı gibi alanları kapsayan çok yönlü küresel bir yönetimin kurulmasına yöneliktir. Bu anlamıyla kozmopolitan demokrasi, küresel ölçekte sivil toplumun bu doğrultudaki taleplerine cevap verebilecek ilkesel, yasal ve kurumsal öneriler sunduğu iddiasındadır. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi, küresel bir demokrasi önerisiyle hem sivil topluma ayrılan alanı uluslararası arenada genişletmeyi, hem de demokratik seçimlerle işbaşına gelen bir dünya meclisi gibi demokrasinin ilkesel yollarıyla kurulabilecek küresel kurumların kurulmasını önermektedir.⁸⁵

Son on yıldır, sivil toplum IMF ve DTÖ gibi kurumlarda olduğu kadar BM'nin çeşitli zirvelerinde de kendi seslerini duyurma fırsatı yakalamaya başlamıştır. Kozmopolitan demokrasi projesine göre bu durum, uluslararası örgütlerde alınan küresel kararların hesap verilebilirlik ve temsil gibi ilkeler temelinde uygulanması için bir fırsata dönüşebilir. Ancak henüz bu böyle bir katılım ve paydaşlık söz konusu değildir. Küresel demokratik bir yönetim için yapılan çağrılar henüz sivil karakterli ve tabandan gelen talep, öneri ve beklenti düzeyindedir. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi için küresel kurumların demokratik bir hale gelebilmeleri için ve bu kurumlara sivil toplumun sirayet edebilmesi için kozmopolitan demokrasi projesinin önerdiği yeni bir yönetsel anlayışa ihtiyaç vardır. Bu bağlamda kozmopolitan anlayış tarafından finansal hareketler, göç, çevresel duyarlılıklar, insan hakları ve kalkınma

⁸⁴Sergio Fabbrini, “Which Democracy for a Union of States? A Comparative Perspective of the European Union”, *Global Policy*, Cilt:8 Sayı:6, 2017, s.14.

⁸⁵D. Archibugi ve D. Held, 2011, s.445.

yardımları gibi küresel meselelerdeki kararlar alma süreçlerinin tüm dünya vatandaşlarının temsili biçimde de olsa gözetim ve denetiminde olması önerilmektedir. Projeye göre ifade edilen bu reform önerileri hayata geçirilebilirse, şeffaflık, hesap verilebilirlik ve katılım gibi demokrasinin ilkeleri uluslararası örgütlere sirayet ederek küresel alanı demokratik hale getirebilecektir. Bu doğrultuda kozmopolitan demokrasi, vatandaşlara, küresel sivil hareketlere ve onların seçimle iş başına gelecek temsilcilerine yönelik olarak küresel yönetimde denetleyici, düzenleyici mekanizmalar kurulmasını ve bu sivil örgütlerin uluslararası kurumlarda söz sahibi olabilecekleri bir demokratik reform yapılmasını önermektedir. Denetleyici ve düzenleyici kurumların kurulması veya reforme edilmesinde hedef, sivil alandan gelecek olan taleplerin küresel karar alma mekanizmaları eliyle çözüme kavuşturulmasıdır. Held ve Maffettone'nin ifade ettiği gibi, küresel toplumun kozmopolitan demokrasiyi oluşturabilmesi için iki önemli reforma ihtiyaç vardır. İlki sivil ve bireysel alanlara küresel alan açmak, ikincisi ise küresel kurumların vatandaş ve sivil toplum katılımına açılmasıdır. Onlara göre, birbirini tamamlayan bu iki reformist yol, uluslararası sivil toplumun genişlemesini ve küresel kurumların demokratikleşmesini beraber sağlayacaktır. Örneğin Held ve Maffettone için bir dünya parlamentosunun demokratik yönetimin en belirleyici kurumlarından birisi olarak kurulmasının, hem uluslararası sivil toplumun genişlemesi hem de BM başta olmak üzere pek çok kurumun şeffaf, denetlenebilir ve hesap verebilir olması adına katkı sağlayıcı olacaktır. Dolayısıyla Held ve Maffettone, bu kurumların varlığının siyasal hareketler yoluyla küresel meselelere eğilme farkındalığını da artıracığını savunmaktadır.⁸⁶

Kısaca sivil toplumun uluslararası bir hal alması, dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelebilecek insan hakları ihlali, çevre sorunları, savaş ve nükleer tehditler gibi dünyanın geleceğini tehlikeye atacak her olaya karşı sivil toplumun ses yükseltmesini sağlayacaktır. Diğer bir ifadeyle Held ve Maffettone, kurulacak olan uluslararası kamuoyu oluşturma süreciyle küreselleşmenin yaratmış olduğu sorunların küresel kurumlarda duyulmasının sağlanacağını savunmaktadır.⁸⁷

⁸⁶David Held ve Pietro Maffettone, "Moral Cosmopolitanism and Democratic Values", *Global Policy*, Cilt:8, Sayı:6, 2017, s.57.

⁸⁷A.g.e., s.58.

2.2.3. Kozmopolitan Demokrasi'nin Yöntemleri

Daha önce de ifade edildiği gibi, kozmopolitan demokratik proje, bugün için demokrasinin sadece bir hükümetin ya da bir devletin varlığına bağlanamayacağını ve küreselleşmenin ehlileştirileceği iddiasıyla kozmopolitan bir demokrasi anlayışına sahip olunması gerekliliğini savunmaktadır. Kozmopolitan demokrasinin bu idealinin gerçekleşmesi ve küresel düzen ve barışın tesis edilebilmesi için, bazı temel prensiplerin ve çeşitli yönetim şekillerinin uygulanması gerektiğine dair kozmopolitan öneriler daha önce bu çalışmada anlatılmaya çalışılmıştı. Bu başlık altında ise, kozmopolitan projenin bu idealinin gerçekleşmesi için hangi temel yöntemlere sahip olunması getirdiğine dair öneriler irdelenecektir.

Kozmopolitan demokrasi projesi için uluslararası arenanın demokratik düzeninin temelinde, uluslararası kurumların demokratikleşmesinin ve uluslararası düzenin kurumsallaşmasının yanında devletlerin dış politikalarının demokratik olması koşulu öne çıkmaktadır. Örneğin Archibugi'ye göre, eğer dünyadaki tüm devletleri kendi dış politikalarını demokratik bir anlayışla yoğursalardı, küresel kaos ortamı belki de bu kadar görünür olmayacaktı. Örneğin Soğuk Savaş sırasında ABD ve Sovyetler Birliği arasındaki dış politika rekabetinin bir gövde gösterisine dönüşmesi, uluslararası arenada Kore'de iç savaştan, Afganistan'ın ve Vietnam'ın işgaline kadar uzanan bir kaos ortamına neden oldu. Bu konuda bir diğer örnek, ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve İsrail gibi gelişmiş ülkelerin Somali, Irak, Filistin ve Suriye meselelerinde belirledikleri demokratik ilkelerden uzak dış politikalarıdır. Bu örnekler, kozmopolitan bir demokrasi tahayyülüne ve evrensel hukukun üstünlüğü ilkesine sahip olmayan dış politika üretim süreçlerinin uluslararası barışa zarar verdiğini göstermektedir. Bu nedenle, Archibugi için dış politikaların demokratikleşmesi, kozmopolitan demokrasinin yerleşmesinde önemli bir yöntemdir.⁸⁸

Bir başka ifadeyle, kozmopolitan demokrasi savunurları, demokrasinin tarihsel yolculuğunu uluslararası arenaya taşımak için hem küresel kurumların hem de ulusal devletlerin dış politikalarının demokratik hale getirilebilmeleri gerektiğinden söz etmektedir. Ancak bunun yolunun, öncelikle küresel yönetişimin ve kurumlarının demokratik hale gelmesinden geçtiği savunulmaktadır. Örneğin Archibugi'ye ve

⁸⁸D. Archibugi, 2004a, s.452-453.

Held'e göre bu yol ve yöntem, demokratik ülkelerin öncülüğünde yapılacak ve tüm ulus devletler için bağlayıcı olacak kurumsal bir dönüşümdür.⁸⁹

Aynı doğrultuda Held ve Maffettone de, uluslararası kurumların reforme edilebilmenin, yeni katılım biçimleri oluşturabilmenin, dış politikaların demokratikleşmesinin ve demokratik çerçeve içerisinde küresel kurumların demokratik yönlü reforme edilmesinin yöntemsel bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedir.⁹⁰

Bu doğrultuda Koenig-Archibugi, küresel kurumların demokratikleşmesi ve demokrasinin çok boyutlu genişlemesi için izlenecek yöntemin, gizli ve kapalı kapılar ardında işleyen diplomatik yöntemlerin aksine, küresel yönetimin hesap verebilir, şeffaf, katılımcı ve müzakereci oluşturulması gerektiğini vurgulamaktadır. Koenig-Archibugi'ye göre, hesap verilebilirlik ve şeffaflık demokratik yöntemler içindeki ana özelliklerdendir, katılım ve müzakere ise küresel yönetişimin demokratikleşmesinde sorunların uluslararası kurumlara naklini öngörerek demokratikleşmeyi doğrudan harekete geçirebilecek diğer yöntemlerdir. Kısacası Koenig-Archibugi, hesap verilebilirlik, şeffaflık, katılımcılık ve müzakere ilkeleri ile hareket edilmesinin uluslararası arenada vatandaşlara kendi hükümetlerinin eylem ve işlemlerini mercek altına almaya izin veren bir sürecin önünü açacak yöntem olduğunu savunmaktadır.⁹¹

Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi projesi savunurları, geçmişin ve bugünün deneyimlerinin, uluslararası demokratik kurumsallaşmanın tarihsel ve yöntemsel bir zorunluluk olduğunu ifade etmektedirler. Onlara göre, ulusal veya uluslararası alanda kurumsallaşmış uluslararası demokrasinin yokluğunda demokratik geleneğe sahip devletler bile sıklıkla meşru olmayan ve yasadışı yöntemlere başvurabilmektedir. Bu noktada Stiglitz, küresel demokratik düzenin tesisinin; demokratik ve meşru yöntemlerin kullanılması, kapalı kapılar ardındaki veya gizli pazarlıklarla yürütülen işlerden ziyade şeffaf, hesap verebilir kurumların kurulması ve demokratik devletlerin sorumluluk alarak öncü davranması gibi yöntemlere bağlı olduğunu savunmaktadır.⁹²

Bununla birlikte kozmopolitan anlayışa göre, uluslararası kurumsallaşmış bir düzen, bütünleyici bir faktör olarak, ülkelerin demokratikleşmesinde ve dış politikalarını uzlaşmacı bir tutuma sürüklemelerinde etkileyici bir fonksiyon

⁸⁹D. Archibugi ve D. Held, 2011, s.447.

⁹⁰ David Held ve Pietro Maffettone, 2017, s.55-57.

⁹¹Mathias Koenig-Archibugi, "Understanding the Global Dimensions of Policy", **Global Policy**, Cilt:1, Sayı:1, 2010, s.18.

⁹²J. Stiglitz, 2014, s.566-567.

sağlayabilir. Örneğin Archibugi'nin ve Cellini'nin ifade ettiklerine göre, kozmopolitan demokrasi projesi için bu kapsamlı kurumsallaştırmanın oluşturulmasında, beş temel yöntem kullanılabilir. Bu iki yazara göre bu yöntemler, hem demokratik geçiş sürecini hem de diplomatik ilişkilerin demokratik iklime bürünmesini sağlayan faktörler olarak tanımlanabilir. Bu yöntemlerden ilki, örneklendirme yöntemidir. Örneklendirmenin amacı, otokratik rejimlere, demokrasinin sosyal adalet ve gelişmişliğin kaynağı olduğunu göstermektir. Bu yöntemde demokratikleşmeye özendirme çabalarına yer verilir. İkincisi, demokrasiye geçiş aşamasında olan bir devletin, demokratik devletlerle bağlantılarını kurup güçlendirmesi ve demokratik kuralların, politikaların ve uygulamaların içselleştirmesini sağlayan sosyal uyum ve entegrasyon yöntemidir. Ancak bu yöntem, demokrasinin nesnel koşullarının mevcut olduğunu varsaymaktadır. Diğer bir ifadeyle sosyal uyum ve entegrasyon yöntemi, demokratikleşmenin sadece bir irade meselesi olmadığını ve demokrasinin nesnel şartlarının ve ortamının oluştuğu ön kabulü ile hareket eder. Üçüncü yöntem, demokrasiye geçiş aşamasındaki ülkelere ödül ve cezalandırma yoluyla demokratik ilerlemelere sahip olmaları için sorumluluk yükleyen şart koşma yöntemidir. Bu yöntemde ekonomik yaptırımlar gibi negatif koşullar öne sürülebileceği gibi, reformları destekleyici pozitif koşullar da üretilebilir. Dördüncü olarak kontrol yöntemi, yeni demokratikleşen ülkelerde, demokrasinin bir süreç olarak işlenmesini sağlar. Örneğin; kontrol yöntemiyle serbest seçimlerin yapılması ve devamlılığı denetlenebilir. Bunun dışında, insan haklarını izlemeye dayalı komisyonlar da kontrol mekanizmasına verilebilecek örneklerdendir. Beşinci yöntem ise, kozmopolitan demokrasinin pek tercih edilmemesi gerektiğini vurguladığı ancak uluslararası demokrasi ve barışı tehdit edebilecek olaylarda son çare olarak öne sürülebilecek askeri güç kullanımınıdır. Bu son yöntem askeri müdahale seçeneğidir, ancak bu bakış açısına göre, burada önemli olan bireylerin can güvenliğini ve uluslararası barışın korunmasını sağlamak olmalıdır. Çünkü Archibugi ve Cellini gibi kozmopolitan demokrasi projesi savunurları için, bu askeri müdahale yöntemi, diğer yöntemlere göre çok daha az başarı sağlamaktadır. Örneğin Archibugi'ye ve Cellini'ye göre NATO ve BM gibi askeri güce sahip uluslararası örgütlerin askeri müdahaleler, demokrasiye ve insan haklarına katkı sağlamak bir yana, bu ilkelere daha fazla zarar vermektedir. Kozmopolitan demokrasi savunurlarına göre bunun sebebi, bu tarz müdahalelerin, bir veya birkaç tek başlarına aldıkları kararlar doğrultusunda yürüttükleri operasyonlar olmasında ve demokrasinin önemli bileşeni olan vatandaş

desteğinden yoksun bir müdahale anlayışına sahip olmasında aranmalıdır. Bu bağlamda kozmopolitan demokrasi projesi için, ABD'nin Ortadoğu ve Vietnam askeri müdahale örneklerindeki bu tarz tek taraflı kararlar, müdahale edilen yerlerin rejimlerini demokratik bir hale getirmek bir yana, uluslararası arenadaki demokrasi ve barış inancını da boşa çıkarmaktadır. Kozmopolitan demokrasinin bakış açısından bu müdahale tarzı, demokrasinin temel dinamiği olan vatandaş desteğinden yoksun kalmaktadır ve altyapısal olarak temelsiz kaldığından başarısız olmaktadır. Bu nedenlerle kozmopolitan demokrasi projesinde askeri müdahale seçeneği, demokratik olarak reforme edilmiş kurumlarda son ve acil çare olarak alınabilen bir yöntem olarak tanımlanmaktadır.⁹³

Kısaca toparlamak gerekirse, demokratik devletleri örnek gösterme, sosyal uyum ve entegrasyon ve reformları destekleme yöntemleri, Koenig-Archibugi, Held, Maffettone, Archibugi ve Cellini gibi kozmopolitan demokratlar açısından demokrasinin yayılımı ve bütünleşmesinde özendirici değerler sağlayacak yöntemlerdir. Bu yazarlara göre, yukarıda ifade edilen beş yöntemin uluslararası kurumlar tarafından kozmopolitan demokrasiyi oturtmak için uygulanması gerekmektedir. Böylece kozmopolitan savunurlarına göre bu yöntemler, 1990'ların Doğu Avrupa'sında yaşandığı gibi, dünyanın pek çok bölgesinde demokratik geçişleri cesaretlendirici ve kolaylaştırıcı bir etki yaratabilir. Archibugi ve Cellini gibi kozmopolitan demokrasi savunurlarına göre bu yöntemlere ilave olarak uluslararası kurumların özel bağış fonları açarak demokrasinin yayılımı konusunda teşvik verebilmelidir. Örneğin, AB'nin demokrasiyi teşvik eden hibeleri gibi, Birleşmiş Milletler de demokrasi fonu meselesini ön plana alabilir. Hatta demokratik rejimleri teşvik edecek olan uluslararası örgütlerin, özgür ticaret, serbest pazar anlaşmalarının, güvenlik, istihbarat, bilimsel ve kültürel alanlarda işbirliklerinin kurulabilmesi gerektiği savunulmaktadır. Bununla birlikte, uluslararası örgütlerin genç ve yeni demokrasilerde, siyasal hizipler arasında var olabilecek temel güven eksikliklerini ortadan kaldırmada arabulucu olarak çağrılar yapmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Buna ilaveten, seçimlerin güvenli ve devamlı yapılması için gerekli teşvikleri tarafsızca sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır.⁹⁴

⁹³D. Archibugi ve M. Cellini, 2017, s.67-68.

⁹⁴A.g.e., s.69.

2.3. Kozmopolitan Demokrasi ve Küresel Refah

Kozmopolitan demokrasi projesi, küreselleşmeyi ehlileştirmek ve daha demokratik bir küresel yönetim sistemi kurmak için, üç temel kaynaktan beslendiği iddiasındadır. İlki, küresel sosyal adaleti sağlamak üzerine yoğunlaşan kozmopolitan adalet anlayışıdır. İkinci temel kaynak, küresel toplumu oluşturacak olan küresel vatandaşlık anlayışı ve küresel meselelere çözümler üretebilecek; toplumların taleplerini dile getirilebilecek küresel bir sivil toplumun oturtulması anlayışıdır. Üçüncü ve son kaynak, bütün bunları harekete geçirebilecek uluslararası kurumların ve örgütlerin demokratikleştirilmesidir. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi anlayışında uluslararası kurumların şekilsel olarak varlığı yeterli görülmemektedir. Bu bakımdan kozmopolitan tasavvur, sosyal adalet, kamusal ve uluslararası eşitlik, bireyin özgürlüğü gibi kavramlar üzerine oturtulmuş etik bir anlayışı küresel kurumların ruhuna yansıtmanın, küresel refaha doğru bir yön belirlemek adına önemli olduğunu kabul etmektedir. Diğer yandan ise liberal demokrasinin kaynaklarından esinlenerek, demokratik haklar ve hukukun üstünlüğü gibi temel değerler yerleştirmenin yolunun, sosyal adalet ilkesini esas almaktan geçtiği savunulmaktadır.⁹⁵

2.3.1. Kozmopolitan Demokrasi ve Sosyal Adalet

Kozmopolitan demokrasi projesinin sosyal adalet tasavvurunda ulusal sınırlar, etnik, dini ve milli kimlikleri göz ardı eden bir anlayış vardır. Diğer bir ifadeyle kozmopolitan anlayışa göre adalet, ulusal, dini, etnik kimliklerin farklılığını ve ulus devletlerin sınırlarını tanımamalıdır. Bu savununun altında ise, adaletin ödev ve sorumluluk anlayışının sınırlar ötesi olduğunun kabulü yatar. Dolayısıyla kozmopolitan adalet anlayışı bugün yoksulluğun ve gelir adaletsizliğinin olduğu, zenginliğin tek taraflı yayıldığı bir dünyaya karşı, küresel adalet için çeşitli önerilerde bulunmaktadır.⁹⁶

Kozmopolitan adalet anlayışı, küreselleşmenin ve iktisadi dönüşümlerin yol açtığı adaletsizliğe karşı önemli eleştiriler dile getirdiği iddiasındadır. Bu anlayış, gelişmiş toplumlarda önüne geçilebilmiş hastalıkların, gelişen ve az gelişmiş ülkelerin çocukların hayatına mal olduğu bir yönetimsizlik sarmalını reddetmektedir. Örneğin

⁹⁵Antony McGrew, “Cosmopolitanism and Global Justice”, *Review of International Studies*, Cilt:3, 2004b, s.1-2.

⁹⁶A.g.e., s.2.

McGrew'e göre dünya nüfusunun en zengin ve en fakir ülkeleri arasındaki mutlak uçurumun tarihsel bir seviyede olması pek anlaşılır değildir. McGrew, dünya bankası ve BM Kalkınma Programı'nın yürüttüğü çalışmalarından esinlenerek, OECD ülkeleri ile dünyanın geri kalanı arasındaki gelir uçurumu daralmakta olduğu ifade etmektedir. McGrew'e göre zengin batı bölgelerinde yaşayan ve dünya nüfusunun %19'una sahip olanların; dünya tüketiminin yüzde %86'sını, dünya gelirinin %79'unu, enerji tüketiminin %58'ini, karbon salınımının %47'sini ve telefon ağlarının %58'ini elinde bulundurması küresel adaletsizliğin geldiği boyutu göstermesi açısından önemlidir. Karşılaştırıldığında dünyanın en fakir % 20'si, dünya üretiminden yalnızca % 1,3 oranında pay almaktadır. Buna ilaveten McGrew, 1980'lerle bugün karşılaştığında yoksulluğun azaldığını, ancak gelir dağılımındaki adaletsizlik, kaynak dağılımının biçiminin çok fazla değişmediğini ifade etmektedir. McGrew için bu durum, küresel eşitsizlik ve onun sonuçları, insanlık sefaletinin büyük bir kaynağı olarak görülmektedir. Diğer bir ifadele McGrew için bu sefaletin temel kaynağı, küreselleşmenin yaratmış olduğu sosyo-ekonomik uçurumdur. Ona göre bu uçurum, bir yandan dünya ekonomisinde üretici gücün, zenginliğin dağılımını ve yönünü belirlenmesinde, diğer yandan küresel eşitsizlik ve küresel dışlama kalıplarının şekillenmesinde önemli bir etken olmaktadır. Böylesine büyük eşitsizlikler, hane halkı, toplumlar ve uluslar için maddi anlamda önemli sonuçlar yaratmaktadır. Dolayısıyla McGrew'e göre insanlığın bugün yaşadığının bir trajedi olduğu üzerinde geniş bir uzlaşma varken, küresel adaleti sağlamak üzere sorumluluk alması gerekenler, reform gibi temel mekanizmaları dahi çalıştıramamaktadır.⁹⁷

Bununla beraber, artan yoksulluk ve eşitsizlik, pazarın yapısından ziyade ulus devletlerin başarısızlığından ve küresel yönetişimin demokrasi ve adalet eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Burada kozmopolitan savunu, gelir uçurumundan sağlık ve refah uçurumuna kadar tüm eşitsizliklerin artışında küreselleşmenin ehlileştirilememesini sorumlu tutmaktadır. Bu bakımdan, küreselleşmenin olumsuz sonuçları, dolaşan sermayenin etkisiyle, dünya ekonomisindeki işleyişlerin yapısını değiştirmekte ve küresel işgücünü kazananlar ve kaybedenler olarak ayırmaktadır. Bu durum ise, yoksulluğun ve eşitsizliğin her devletin kendi içerisinde ve küresel ölçekte artmasına, refah rejimleri gibi sosyal dayanışmaların imkânsızlaştırılarak erozyona uğramasına neden olmaktadır. Sosyal dayanışma, sosyal adalet ve refah anlayışlarının erozyona

⁹⁷A.g.e., s.3.

uğraması, sosyal dışlanmayı artırdığı için hem devletler içinde, hem devletler arasında, hem de küresel ölçekte çekişmeleri derinleştirerek kutuplaşmaları artırmaktadır. Küreselleşmenin krizlere neden olan olumsuz yanlarının engellenememesi, sadece küresel yoksulluk ve eşitsizliği derinleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda insani güvenliği ve en nihayetinde istikrarlı ve barışçıl bir dünya düzeni için gerekli olan koşulları da erozyona uğratmaktadır. Bu bağlamda küreselleşme, dünyanın pek çok yerinde ve ulus devletler içerisinde, fakir-zengin, gelişmiş-gelişmemiş, makul-dışlanmış, güç verilmiş-güçten dışlanmış kutuplaşma bölgeleri ve iklimleri oluşturduğu için; demokrasi, insan hakları, sosyal adalet ve hukukun üstünlüğü gibi önemli ve aktüel konularda, başarısız devletlerin sayısında artışa neden olmaktadır. Diğer yandan, küresel istikrar ve barış için böylesine can alıcı konulardaki başarısızlıklar, etnik-dinsel çekişme ve çatışmaların yoğunlaşmasında, küresel terörizmin canlanmasında, kitle imha silahlarının yayılmasında ve küresel suç örgütlerinin artışında etkili olmaktadır.⁹⁸

Bu nedenle Mary Kaldor'un da ifade ettiği gibi, günümüzün çatışma ve savaş ortamları, küreselleşme süreciyle yakından ilgilidir. Bu çatışma ortamlarındaki artış, toplumlar ve uluslar arasında korku ve nefret iklimini körüklemektedir. Uluslararası sistemin çarpık ve başına buyruk yapısı, dünya siyasetini çatışmacı ve savaşa yatkın bir pozisyona sevk etmektedir.⁹⁹

Dolayısıyla küreselleşme sürecinin dizginlenememesi, çok farklı alanlarda sonuçları olan bir dünya düzenini, krizlere ve çatışmalara açık, parçalı bir yapı halinde ortaya çıkarmaktadır. Böylece küreselleşme sürecinin geldiği nokta, siyasal ve ekonomik bakımdan sürdürülebilir olmaktan çıkmaktadır. Bu nedenle bugünkü küreselleşme sürecinin dinamiği olan neo-liberal ekonomi politikaları dizginlenemezse, küresel eşitsizliğin, sosyal dışlamaların ve yoksullaştırmanın artışı, küresel barışı tehdit etmeye devam edecek ve tüm dünyayı saran bir çatışma ve şiddet ortamını ortaya çıkararak yeni bir barbarizm doğurabilecektir. Daha da önemlisi realizmin bu kadar baskın olduğu bir dünyada, eşitsizliğin nasıl yok edilebileceği de belirsizdir. Bu belirsizlik ortamına küresel kurumların, zengin devletleri daha adil bir küresel sisteme iknasındaki başarısızlığı da eklenince, yoksullukla ve küresel eşitsizlikle mücadeleden yoksun bir yönetim sistemiyle karşı karşıya kalınmaktadır.

⁹⁸D. Held, 1995, s.276.

⁹⁹Mary Kaldor, "In Defence of New Wars", *Stability*, Cilt:2, Sayı:1, 2013, s.1.

Held'in ifadesiyle bugünün uluslararası toplumu ve uluslararası örgütleri, küreselleşmenin yaratmış olduğu yoksulluk ve eşitsizliğe karşı mücadelede yetersiz kalmaktadır. Bu yetersizliğe karşı bir çözüm geliştiren kozmopolitan adalet anlayışı, sivil toplumların meşru baskı ve talepleri doğrultusunda, kurulacak ve reforme edilecek uluslararası kurumların kalkınma ve gelişme yardımları ve teşvikleriyle yoksulluk ve eşitsizliğe karşı mücadele edilebileceğini savunmaktadır. Bu bağlamda, kozmopolitan düşünce, en güçlünün çıkarlarını destekleyen bir karar alma mekanizmasına temelden karşı çıkarak küresel yönetim sisteminin önceliklerini, küresel sosyal adalet ilkesi gereği en zayıfın haklarını ve çıkarlarını korumak olarak belirlemektedir. Held için dünyanın açlık ve yoksulluk gibi acil ihtiyaçlarının öncelikli olarak giderilmesi, kozmopolitan adalet anlayışının öncelikli amaçlarından biridir. Örneğin kozmopolitan sosyal adalet, asgari ücretin dünyanın her bölgesindeki yaşam koşullarını ve yaşamın sosyal ihtiyaçlarını göz önüne alarak belirlenmesi meselesini tartışmaya açmaktadır. Bir başka ifadeyle kozmopolitan adalet düşüncesi, insan varlığını her türden adaletsizlikten ve keyfi güçten azat eden denetleyici ve düzenleyici mekanizmaları bulunan bir adalet anlayışına sahip olduğu inancındadır.¹⁰⁰

Diğer yandan McGew'e göre, kozmopolitan demokrasinin adalet anlayışında dört çekirdek ilke vardır. İlki, eşitlikçi bireysellik ilkesidir. Bu ilke; dünya üzerinde yaşayan her vatandaşın hangi gelişmişlik düzeyine, hangi demokratik gelişim seviyesine ve hangi ulusal kimliğe sahip olduğuna bakılmaksızın, aynı ahlaki koşula sahip olması gerektiğini kastetmektedir. İkinci çekirdek ilke, bireylerinin yaşam koşullarını ve şanslarını daha adil bir pozisyona çekebilmek için, kurulacak küresel düzende eşit statülerde yaşamalarını sağlayabilecek bir değer yargısına sahip olması gerektiği anlayışını hâkim kılmaya çalıştığı iddiasındadır. Üçüncü ilke, bireyin diğer bireylerin pozisyonlarına ve yaşamlarına saygı duyacağı iddiasının uygulanabileceğine dair bir empati ilkesinin küresel topluma yayılması gerektiği anlayışını ifade etmektedir. Dördüncü ve son olarak, küresel ölçekte meydana gelebilecek tehlikelere karşı mücadelede küresel adalet, bir düstur olarak kabul edileceği için, korumada öncelik en zayıf, korumasız ve yardıma muhtaç olanlara yönelik olacaktır. Dolayısıyla kozmopolitan adalet anlayışına göre bu ilkelerin uygulanabilmesi ancak ve ancak küresel yönetimin yeniden reforme edilmesine ve kurumsal çerçeve içerisinde çizilen

¹⁰⁰David Held, "Principles of Cosmopolitan Order", *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, Cilt:39, 2005a, s.153-154.

kuralların uygulanmasına bağlıdır. Bu nedenle, kozmopolitan demokratlar gibi McGew için de, kozmopolitan vatandaşlık tanımı, uluslararası alanın demokratikleşmesi, küresel sivil toplumun kurumsallaşması ve bu ilkelerle hareket edebilecek uluslararası kurumların varlığı birbirini tamamlayıcı öğelerdir.¹⁰¹

2.3.2. Kozmopolitan Vatandaşlık ve Sivil toplum

Küreselleşmenin etkisiyle birbirleriyle daha fazla ilişkiler kurabilen bireyler ve siyasal toplumların, ortak kaderleri birbirlerine sıkı sıkıya bağlanmaktadır. Artık modern ulus devletler, bireyleri ve toplumların kaderlerini kendi elleriyle belirleyememektedir. Bu gelişmelerin sebeplerini ulus devlete bağlılığı ve ulusal ortaklıkları zayıflatan küresel ekonominin dönüştürücü etkisinde, liberal demokrasimin yaklaşık olarak, son kırk yıldaki ilerlemesi ve yayılmasında ve bireyin daha çok özgürleşmesinde arayabiliriz. Gerçekten de bireyin özgürleşmesi, liberal demokrasinin ve pazarın genişlemesi, bireyin dünyaya açılmasında ve ulusal sınırları aşmasında önemli rol oynamıştır. Ancak küreselleşme ve iktisadi dönüşümler, bir yandan batılı, zengin ve beyaz bireye özerklik vermeyi sürdürürken, diğer yandan yarattığı yerel, bölgesel ve küresel eşitsizliklerle dışsallaştırdığı diğer bireyleri sosyo-ekonomik açıdan özgürleşmesinde yalnız bırakmıştır. Bir yandan ülke içi ekonomilerde sosyal adaletsizlikler bulunurken, diğer yandan küresel ölçekte, özellikle, Afrika'nın önemli bölümü ile Doğu ve Güney'in az gelişmiş ülkelerinde, bireyin ve toplumun hem ekonomik hem de siyasal hem de sosyal anlamdaki refahı yetersizdir. Bu bakımdan kozmopolitan adalet anlayışı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yasal eşitliğini, fiili anlamda eşitlik haline getirilmesi hedeflenmektedir. Örneğin McGrew'e göre, gelişmiş demokrasilerle kıyas dahi edilemeyecek ekonomik, sosyal ve siyasi haklardan yoksun şekilde ve sağlıksız şart ve koşullarda yaşamlarını sürdüren milyonlarca birey için dünya pek de adil değildir.¹⁰²

Kozmopolitan demokrasi savunucularının bakış açısından, dünyanın bireyleri arasındaki sosyo-ekonomik adaletsizliği, demokrasi, özgürlük ve gelir dağılımındaki uçurumu düzeltecek en önemli faktör, küresel adaleti gözetecek ilke, kanun ve kuruluşların yanında, kozmopolitan vatandaşlık anlayışının yaygınlaşması ve güçlendirilmiş sivil toplumun küresel ölçekteki varlığıdır. Dolayısıyla, kozmopolitan

¹⁰¹Antony McGrew, 2004, s.3-4.

¹⁰²A.g.e., s.5.

demokratlar, küresel yönetimin çok daha şeffaf, hesap verebilir ve katılımcı olması için bugün bizim kozmopolitan yurttaşlık anlayışına ve küresel sivil toplum inisiyatiflerine hiç olmadığı kadar bir ihtiyacın olduğu hissine sahiptirler. Bu bağlamda kozmopolitan tasavvur, küresel bir vatandaşlığın, dünyanın karşı karşıya olduğu sorunlarla ve olası tehlikelerle başa çıkmada önemli roller üstleneceği iddiasındadır. Diğer bir ifadeyle bugün kozmopolitan savunu, Kant'ın iddiasına benzerlik oluşturacak ölçüde, yeryüzündeki insanların aynı aidiyeti hissetmesinde, dünyanın herhangi bir yerinde, herhangi bir hakkın çiğnenmesinin yeterli olacağını öngörmektedir.¹⁰³

Bu doğrultuda kozmopolitan demokrasi projesi için insan hakları ihlali ile beraber doğal afetler, aşırı yoksulluk koşulları ve çevresel risklerle ilgilenmek, dünyanın tüm vatandaşlarının ve hatta gelecek kuşakların haklarıyla ilgilenmek anlamına gelecektir. Dolayısıyla bu bakış açısına göre, bugünün dünyasının meseleleri, insanların kendi ulusal sınırlarının dışında evrensel bir dayanışmaya ya da en azından uzlaşmayı zorunlu kılmaktadır. Zira Habermas ve Falk'ın da ifade ettiği gibi, ortaya çıkmakta olan küresel bir kamusal alan vardır.¹⁰⁴

Dolayısıyla, kozmopolitan demokratlar, sorunların küresel nitelikte ortaya çıkmasından kaynaklı olarak ulusal kimlikler dışında evrensel bir aidiyetin ortaya çıkmasını pek uzak bir ihtimal olarak öngörmemektedir. Örneğin Pippa Norris'in makalesinde yer verdiği ve yakın zamanda dünya sakinlerinin kimliği üzerine yapılmış bir değerler araştırmasında, dünya nüfusunun %15'i kendi kimliğini ulus-üstü evrensel bir çerçeve içerisinde tanımlarken, yüzde %38'i kendisini ulusal bir kimlikle tanımlamakta ve kalan %47'lik dilim ise yerel kimlikleriyle tanımlamaktadır. Norris'e göre buradaki en dikkat çekici nokta, %15'lik dilimin küreselleşmeyle yüz yüze kalan gençler olduğu gerçeğidir.¹⁰⁵

Bu bağlamda kozmopolitan demokrasi savunurları, geçmiş dönemlerde yapılmış yerel-ulusal-kozmpolitan kimlik araştırmalarına bakarak, kimliğini kozmopolitan olarak tanımlayanların oranının, yıllar geçtikçe kademeli bir biçimde artmakta olduğunu ifade etmektedirler. Buradan hareketle kozmopolitan savunu,

¹⁰³Immanuel Kant, **Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme**, Çeviren: Yavuz Abadan ve Seha Meray, AÜSBF Yayınları, Ankara,1960, s.50.

¹⁰⁴Richard Falk, **(Re)imaging Humane Global Governance**, Routledge Press, New York, 2014, s.21-22.

¹⁰⁵Pippa Norris, “**Küresel Yönetişim ve Kozmopolit Vatandaşlar**”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.344.

gençler arasında yükselmekte olan kozmopolitan kimliğin ve yüksek kültürlü statüye sahip insanların arasındaki artmakta olan kozmopolitan bağların da etkisiyle, bu oranın gelecekte çok daha fazla değişeceğini öngörmektedir. Dolayısı ile bu durum kozmopolitan savunu için, gelecek açısından ulusal kimliklerin de üzerinde bir evrensel kimliğin yükselişinin işaretleri olarak okunmaktadır. Bununla beraber aynı anlayışın, kimlik araştırmasından çıkardığı bir başka sonuç ise, kozmopolitan vatandaşlığın eğitim yolu ile yayılabileceği ve bu doğrultuda kozmopolitan vatandaşlığa uygun nesillerin yetiştirilebileceğine olan inancın artırılmasıyla ilgili olan iddiadır.¹⁰⁶

Bu nedenlerle, kozmopolitan demokrasi savunurları, kozmopolitan vatandaşlığın yayılmasında üç temel koşulun yerine gelmeye başladığını savunmaktadır. İlki, çok kültürlülük bağlamında özellikle gençlerin çok-uluslu, çok-dilli ve çok kültürlü bir ortamla yüz yüze gelmesiyle ilgilidir. Bu anlayışa göre, bu sayede gençleri geçmişteki ulus devlet mantığıyla homojen gruplara ayırmak yerine, çeşitliliğin olduğu kümelere entegre etmeyi ve farklı gruplara olan önyargılarını kırmaları teşvik edilebilir. Böylece bu girişimin, çeşitliliğe daha gönüllü biçimde yakın duran, göçmenlerle ve yabancılarla yaşamaya hevesli nesillerin ortaya çıkması ve devletlerin kozmopolitan sorumluluğu kabul edecek politikalar üretmesine yardımcı olabileceği savunulmaktadır. Örneğin Archibugi'ye göre bugün bambaşka dilleri konuşan, oldukça farklı kültürlerden gelen insanlar, küreselleşmenin iktisadi dönüştürücü etkisiyle pek çok noktada aynılaşabilmektedir. Archibugi gibi kozmopolitan demokratlar açısından, bugün bir Portekizli ile bir Kuveytli'nin aynı çok uluslu restoranda yemek yemesi, aynılaştıran ve homojenleştiren bir küresel kültürün varlığının önemli bir kanıtıdır. Yine Archibugi'ye göre söz konusu kültürel aynılaşmanın ve homojenleşmenin kozmopolitan bir kimlikle bütünleşmemesi, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, siyasal kırılmalara ve çatışmalara yol açabilmektedir. Bu noktada kozmopolitan anlayış, kimliklerin üzerinde bir dünya vatandaşlığı anlayışının yerleşmesinin, bu çatışma ve kırılmaları engelleyebilecek önemli bir yöntem olduğunu vurgulamaktadır. Bu bakış açısına göre, küresel anlamda çeşitliliğe uyum ve

¹⁰⁶A.g.e., s.347-348.

bütünleşmenin liberal bir sözleşme çerçevesindeki uyumu, Kant'ın yolunu gösterdiği “Ebedi Barış” konusunda önemli bir adım olabilecektir.¹⁰⁷

Kozmopolitan demokrasi projesinin bir diğer savunuru olan Held için, bugün bireylerin evrensel aidiyetinin abartılmasına yönelik bir eğilim olsa da, bir dünya toplumuna ve küresel bir kamusal alana ait olma hissini artmasından dolayı kozmopolitan anlayışın yaygınlaşmak zorunda olduğu ortadadır. Held'e göre, pek çok farklı kitle arasındaki siyasal ilginin gerçekleşmesi ihtiyacı, sadece küreselleşmenin olumsuz sonuçlarına karşın araçsal bir cevap değil, aynı zamanda hali hazırda artmakta olan küresel topluma ait olma hissini de cevaplayan bir süreç olacaktır. Bu anlamda, kozmopolitan projenin savunduğu ulus ötesi bir kimliğin yaygınlaşmasının, göçmen ve yabancı grupların günümüz ulus devletlerinde çok daha demokratik bir hoşgörü ortamı içerisinde yer almalarını sağlayacağı savunulmaktadır. Kozmopolitan bakış açısından, bu şartların oluşmasındaki ikinci koşul, eğitimin ulus ötesi bir hal almasıdır. Özellikle dünyadaki pek çok üniversitede aktif olarak işleyen sınırlar ötesi eğitim, bu aşamaya önemli bir örnek olarak gösterilmektedir. Böylece kozmopolitan proje için, yurtdışı akademik eğitim programları, değişim programları gibi faaliyetler, kozmopolitan bireyi ve toplumu ortaya çıkarmada önemli bir faktör olabilecektir. Kozmopolitan anlayış, böyle bir potansiyelin öğrencilerin farklı kimlikli ve farklı kültürlü bir ortamda, yaşama kültürlerini geliştireceğini kabul etmektedir. Bu noktada eğitimin sınır ötesi bir hal alması, demokratik bir dünya yönetişiminin zeminini hazırlayan önemli bir etken olarak, uluslararası arenada, kozmopolitan demokrasiyi yaygınlaştıran önemli bir faktör haline de gelebilir. Üçüncü olarak, sivil toplumun küresel meselelerdeki aktifliğine ve kozmopolitan kurumların yapılarının güçlendirilmesine bağlı olacaktır.¹⁰⁸ Kozmopolitan demokrasi projesi için bu örnekler, BM Gençlik Heyetleri ve BM Gençlik Programları gibi projeler yoluyla, gelecek neslin küresel topluma daha kozmopolit düşünen bir vatandaş olarak katılabilmeleri daha olanaklı hale getirilebilir.¹⁰⁹

Diğer yandan, kozmopolitan demokrasiye göre, bireylerin siyasal iktidarın denetlenmesi ve sınırlandırılması için oluşturduğu topluluklar olarak tanımlanabilen sivil toplum, küreselleşmenin itici gücü nedeniyle giderek sınır ötesi bir hal almak

¹⁰⁷D. Archibugi, 2000, s.147.

¹⁰⁸D. Held, 2005b, s.17.

¹⁰⁹P. Norris, 2014, s.349.

durumundadır. Dolayısıyla bu bakış açısına göre, küresel bir sivil toplumun ulusal sınırların ötesinde hareket edebilecek akımlara, hareketlere ve kurumlara özel bir eğiliminin olması beklenmektedir. Diğer bir ifadeyle, dünya vatandaşlarının kozmopolitan bir kimliğe kavuşmasının beklendiği gibi, küresel sivil toplumun genişlemesi ve kuvvetlenmesi de beklenmektedir. Örneğin kozmopolitan demokrasinin savunurlarından olan Kaldor'a göre dünya, sivil toplumun genişlemesinin işaretlerini, 1990'lardan itibaren başlayan demokratikleşme talepleriyle ve karşılıklı bağlılıkların artışıyla birlikte deneyimlemeye başlamıştır. Kaldor için bugün ise, bu kadar yoğun ilişkiler ve bağlılıklara sahip bir dünyada kurulması beklenen küresel kurumların ve uluslararası hukukun üstünlüğü ilkesinin garantörlüğü altında, eleştirel, denetleyici, kamuoyu yaratıcı, devletlere ve küresel kurumlara kolaylıkla vatandaş talebini ulaştırabilen bir sivil toplum anlayışına ihtiyaç vardır. Bu nedenle Kaldor'a göre bireyin dünya meselelerine kozmopolitan bir yaklaşım göstererek küresel katılımın birer parçası ve sivil toplumun oluşumunda önemli bir nüvesi haline gelmesiyle, piyasa ile devletlerin arasına sıkışıp kalan toplumsal ilişkilerin de rahatlaması sağlanacaktır.¹¹⁰

Archibugi'ye göre ise, devletten ve piyasadan bağımsız olan sivil toplum kuruluşları sayesinde bireyler, kozmopolitan demokrasi için küresel yönetimin farklı ölçeklerinde temel roller alabilirler. Örneğin Archibugi için çevre sorunlarıyla mücadelede Greenpeace gibi örgütlerin hem yerel, hem ulusal, hem de küresel ölçekte bağlar oluşturması, çevresel taleplerin daha gür bir sesle dünya kamuoyuna kendini duyurması anlamını taşımaktadır. Bu açıdan sivil toplum, bugün içinde yaşanılan ve etkisi altında kalınan her sorunla mücadelelerini yerel, ulusal, bölgesel ve küresel ölçekte genişletmenin yanında; ulusal hükümetlerin, uluslararası arenada evrensel düzenin ilke, kurum ve kurallarına uymalarına da zemin hazırlayabilmektedir. Böylece ulus devletlerin, uluslararası alandaki belirli kurum, kanun ve kurallara uyma noktasındaki gönülsüzlükleri, sivil toplum çabalarıyla aşılmış olur.¹¹¹

Ancak günümüzde dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelen olaylar karşısında, sivil toplumun tam anlamıyla dinamik bir yapıya kavuştuğunu söyleyemeyiz. Bu açıdan bakılacak olursa sivil toplum kuruluşları, küresel kamuoyu

¹¹⁰Mary Kaldor, “Küresel Sivil Toplum”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.662-664.

¹¹¹D. Archibugi, 1998, s.219.

yaratma konusunda çok nadir bir şekilde başarı yakalamaktadır. Eğer insan hakları ihlalleri, yoksulluk, sosyal adaletsizlik ve gelişmişlik uçurumları ortadan kaldırılmak isteniyorsa, küreselleşmenin negatif yönleri ve ulus devletlerin uluslararası arenadaki başıboş tavırlarına karşı yeni bir küresel düzen inşa edilmek isteniyorsa, sivil toplum kuruluşlarının yerel, ulusal, bölgesel ve nihayetinde küresel ağlar oluşturmak zorunda oldukları açıktır. Örneğin Scholte'ye göre bugün, bölgesel ölçekteki genişlemesinin tartışıldığı sivil toplum, adalet ve demokrasinin yayılması ve genişlemesi için daha fazla çaba göstermek durumundadır. Kozmopolitan demokrasiye giden yolda sivil topluma düşen pay, küresel meselelere eğilmek ve bu meseleleri uluslararası alanda dile getirmek olacaktır. Bu nedenle küresel sivil toplum, sınır ötesi iletişim ağlarını artırmak, küresel bir örgüt yapısına sahip olmak ve küresel bir dayanışma ruhuyla işlemek zorundadır.¹¹²

2.3.3. Kozmopolitan Demokratik Kurumlar

Buraya kadar ortaya koyulan, ancak henüz çözülemeyen küresel yönetimde demokrasi eksikliği sorununu hakkında yapılabilecek bir şeyler var mıdır? Bununla birlikte, her şeyden önce küresel demokrasinin tam anlamıyla gerçekleşmediği söylenebiliyorsa, demokrasinin yerel, bölgesel, ulusal ve uluslararası evrelerini küresel demokrasiyle nasıl ilişkilendirilebilir? Bu soruların cevabı, daha önce de ifade edildiği gibi öncelikle gerekli kozmopolitan kurumsal reformun gerçekleşmesinde aranmalıdır. Örneğin David Held'e göre kozmopolitan demokratik yönetim reformu için dört kurumsal koşula ihtiyaç vardır. İlki, tüm insanların eşit bir konumda olduğu yasal bir düzen olarak ifade edilen yasal kozmopolitanizm ilkesidir. Bu ilkeye göre kozmopolitan demokrasi hukukunun korunması için, siyasal, sosyal ve ekonomik gücü kapsayan, kozmopolitan hak ve ödevleri belirleyen yeni bir küresel sözleşmeye ihtiyaç vardır. Held için bu sözleşme, kapsayıcı ve evrensel olmalıdır. Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Uluslararası Adalet Divanı gibi kurumları yetkilerle donatılmalı, uluslararası bir insan hakları mahkemesi kurulmalı ve dünyadaki diğer insan hakları kurumları da güçlendirilmelidir. İkinci ilkeye göre, yasal çerçeve çizildikten sonra gerekli siyasi kurumların küresel ölçekte yaratılması gerekmektedir. Yerel, ulusal, bölgesel, kıtalararası ve küresel olmak üzere çok katmanlı bir demokratik yönetim yapısının kurulması, bölgesel ve küresel entegrasyonların artırılması ve küresel

¹¹²Jan Aart Scholte, "Global Civil Society: Changing the World?", **CSGR Working Paper**, Makale Numarası:31/99, 1999, s.25.

demokrasiyi korumada son çare olarak kullanılabilir etkin ve sorumlu bir barış gücünün kurulması kozmopolitan demokrasinin siyasal kurumsallaşmasını ifade etmektedir. Üçüncü ilke olarak ifade edilen ekonomik kozmopolitanizm, ekonomik güç ve piyasa işleyişinin düzenlenmesi üzerine kuruludur. Ekonomik kozmopolitanizm ilkesi, küresel düzende ekonomik rekabetleri ve işbirliklerini adil koşullar altında oluşturmayı hedeflemektedir. Bununla birlikte küresel kaynakların israfının önlenmesi, insan faaliyetlerinin doğaya maliyetinin minimize edilmesi gibi sorumluluklar da içermektedir. Dolayısıyla ekonomik kozmopolitanizm, çeşitli vergilendirme mekanizmaları öngörmektedir. Dördüncü olarak ifade edilen kültürel kozmopolitanizm, farklı toplulukların geleneklerini, değerlerini ve yaşam biçimlerini korumak ve bunları uzlaştırmak anlamına gelmektedir. Bu ilke, giderek artan kültürler arası etkileşimi göz önüne alarak, bireylerin, toplulukların, sivil toplumun küresel ölçekte seslerini duyurmalarını amaçlamaktadır. Kültürlerin farklılığını, çeşitliliğini ve melezliğini önemsemektedir.¹¹³

Kozmopolitan demokrasi projesi, bu ilkelerden hareketle küresel düzeni ve barışı tesis etmek ve katılımcı bir yönetim sistemi oluşturabilmek için belirli kurumların demokratik reformunu öngörmektedir. Yani başka bir ifadeyle bu projeye göre, bireyin kozmopolitan vatandaşlığı ilkesinden başlanarak, yerel, ulusal, bölgesel ve küresel bağlantıları olan bir yönetim tarzı ortaya konmalıdır. Buna bağlı olarak bu proje, BM, UCM ve UAD gibi kurumların reforme edilmesi, uluslararası bir insan hakları mahkemesinin oluşturulması, dünya parlamentosunun kurulması, evrensel bir sözleşme anlamına gelecek olan kozmopolitan haklar ve ödevler bildirgesinin oluşturulması, uluslararası diplomasinin sınırlarının tüzükler ve sözleşmelerle fiili anlamda adaleti sağlayacak çerçevede çizilmesi gibi somut adımların atılması gerektiğini savunmaktadır. Bununla birlikte kozmopolitan tasavvur, uluslararası yargı kurumlarının meşruluğunu artırmak için bu kurumların yaptırım ve bağlayıcılıklarının artırılması gerektiğini savunmaktadır. Kozmopolitan proje, bu sayede, uluslararası yargılamalardan kaçmanın imkânsız hale geleceği iddiasındadır. Dolayısıyla bu proje, uluslararası yargı başta olmak üzere tüm küresel kurumlarda demokratik reformların yapılmasının, küresel vatandaşlık ve küresel sivil toplumun yükselişi ile perçinleşeceği ima etmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, kozmopolitan demokrasi projesinin bu

¹¹³David Held, “**Kozmopolitanizm: Küreselleşmeyi Evcilleştirmek**”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, **Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması**, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, s.621-623.

demokratik reform önerileri, yerel ve bölgesel çapta meclisler oluşturulması, küresel bir meclisin kurulması, BM'nin yeniden reforme edilmesi ve uluslararası yargının yaptırım güçlerinin tesis edilmesidir. Kozmopolitan demokratik anlayışa göre bu reform önerileri, liberal demokrasilerin tarihsel olarak başardığı gibi anayasal-yasal bir zeminde ve küresel vatandaşlık temelinde inşa edilmesi gereken önerilerdir.¹¹⁴

2.3.3.1. Birleşmiş Milletlerin Reforme Edilmesi

İki önemli savaş sonrasında küresel barış, adalet, güvenlik, ekonomik kalkınma ve sosyal adaleti sağlamak üzerine Cemiyet-i Akvam'ın ardından kurulmuş olan BM, tüm dünyadaki devletleri kapsayan ilk uluslararası örgüt olmuştur. BM'nin konfedere yapısı, zamanla, kademeli bir şekilde küresel meselelere eğilerek genişlemiştir. Örneğin İnsan Hakları Beyannamesi'nin kabulü, tüm üye devletlere insan hakları gibi temel bir meselede, beyannamenin temel ilke ve değerlerine uyma sorumluluğu getirmesi önemli bir aşama olarak göze çarpmaktadır. Bu prensiplere uymak için herhangi bir yaptırım uygulanmamış, beyannamenin kabulünde ise BM tarafından zorla kabul söz konusu olmamıştır. Geçmişte yaşanan bu demokrasi ve hukuk başarısından hareketle bu ilkelerin bugünün dünyasına uygun bir şekilde yayılımını pratikte sağlamak için öne çıkan kozmopolitan demokrasi projesine göre, BM'nin benzer bir demokratik süreç içerisinde ve demokratik ilkeler çerçevesinde reforme edilmesi gerekmektedir. Örneğin Archibugi için BM, bugün kendi kuruluş amaçlarını yerine getiremediği, demokrasinin, adaletin, sosyal eşitliğin, hukukun üstünlüğünün ve insan haklarının yayılımını sağlayamadığı, küresel yönetimde şeffaflık ve hesap verilebilirlik gibi koşulları yaratamadığı için yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda Archibugi'ye göre BM ve onun çeşitli ajansları dâhil olmak üzere, pek çok uluslararası örgütün güçlendirilmesine ihtiyaç vardır.¹¹⁵

Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi projesine göre, küresel yönetimin ve uluslararası örgütlerin reforme edilmesi ihtiyacı, bugün hiç olmadığı kadar hissediyorsa, bu konuda yapılması gereken şey en öncelikle BM'nin reforme edilmesi olmalıdır.¹¹⁶ Bu anlayış için bugün dünyanın çözmeye çalıştığı sosyal adalet, insan hakları, gelişme yardımları gibi pek çok temel konuda önemli teşkilatlara sahip bir uluslararası organizasyon olan Birleşmiş Milletler, devletlerin küresel ölçekte

¹¹⁴D. Archibugi, 1998, s.223.

¹¹⁵Daniele Archibugi, "The Reform of the UN and Cosmopolitan Democracy: A Critical Review" *Journal of Peace Research*, Volume:30, Issue:3, 1993, s.303.

¹¹⁶J. Stiglitz, 2014, s.570.

bağlayıcı ilke ve yasaların uygulanması konusunda direktmesine karşı engelleyici önlemler alabilecek yegane uluslararası örgüt olarak görülmektedir. Bu nedenle Archibugi başta olmak üzere pek çok kozmopolitan demokrasi savunuru, BM'nin meşruluğunu ve bağlayıcılığını artırabilecek reformları hayata geçirmenin, uluslararası kurumları ve ortamı demokratik kurumlar haline getirebilmek için önemli bir adım olacağı iddiasındadır.¹¹⁷

Kozmopolitan demokrasi savunurları açısından BM'nin yapısına bakıldığında, demokratikleşmesi gereken pek çok kuruluş ve yapı mevcuttur. BM Genel Kurulu istişari bir yapıdadır ve kararlarının Güvenlik Konseyi'nin güçlü yapısı karşısında zayıf kalmaktadır. Örneğin bu durum Archibugi için, çoğunluğun almış olduğu kararların küresel karar alma mekanizmalarında uygulanmadığı izlenimini vermektedir. Dolayısıyla kozmopolitan projeye göre, Genel Kurulun bu zayıf yapısı, demokrasinin ilkeleriyle bağdaşmamaktadır.¹¹⁸

Diğer taraftan kozmopolitan projeye göre, BM Güvenlik Konseyi'nin sadece beş daimi üyesinin sahip olduğu veto hakkı, demokrasinin bütün geleneklerine ters düşen bir yönetim tarzıdır. Daimi üyelik yetkisi, daimi veto hakkını kapsadığı için, bu daimi beş üye, dünyanın iktisadi ve sosyal şartlarına, uluslararası denge ve eşitlik formülasyonuna bakılmaksızın BM Genel Kurulu'nda çıkacak olan bir kararı, herhangi bir sebep göstermeden reddedebilmektedir. Bu durum, hem demokrasinin evrenselliğine ve hukukun üstünlüğüne hem de BM'nin tüzüğünde yer alan üyeler arasındaki yasal eşitlik ilkesine aykırıdır. Bununla birlikte kozmopolitan demokrasi projesine göre, bu daimi üyeliğin ve veto hakkının tepeden inmece kararlara yol açtığı ve gelecekte de açacağı belirgin bir biçimde ortadadır. Buna ilaveten kozmopolitan demokratlara göre bugün, İkinci Dünya Savaşı'nın koşullarından farklı bir dünya mevcuttur. Bu anlayışa göre, sivil toplumun ve bireyin bu kadar özgürleştiği, iktisadi ve sosyal alanın bu kadar küreselleştiği, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan ulus devlet sınırlarının geçişgenliğinin sağlandığı bir dünyada, BM Güvenlik Konseyi'nin beş daimi üye kararıyla belirlenmesi, BM'nin kuruluş ilkelerine, amaçlarına ve misyonuna aykırı bir durum olmakla birlikte, bugünün dünyasında yeni uyumsuzlukları, yeni çatışmaları ve savaşları körüklemektedir. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi projesi, BM Güvenlik Konseyi'nin tüm BM üyelerinin demokratik müzakeresini sağlayacak

¹¹⁷D. Archibugi, 2012, s.15.

¹¹⁸Daniele Archibugi, "Demos and Cosmopolis", *New Left Review*, Cilt:2, Sayı:13, 2002, s.32.

bir yapıya kavuşturulması gerektiğini savunmaktadır. Projeye göre, eğer Güvenlik Konseyi'nin söz konusu üye yapısı, demokratik ilkeler çerçevesinde reforme edilirse, küresel adalet ve barış daha etkin bir biçimde sağlanabilir.¹¹⁹

2.3.3.2. Bölgesel ve Uluslararası Meclislerin Nitelik ve Niceliklerinin Artırılması

Son yıllarda bölgesel parlamenter meclislerin kurulması ihtiyacı yeniden gündeme gelmiştir. Bu tür meclislere verilebilecek en büyük örnek; AB'nin seçilmiş milletvekillerinden oluşan Avrupa Parlamentosu'dur. Öyle ki bu meclis, AB'nin önemli bir yasama gücü hüviyetindedir. Ancak AP, bölgesel ölçekte seçimle belirlenen ve devamlılığı esas alan uluslararası tek meclistir. Kozmopolitan demokrasi savunurlarına göre, tamamı seçilmiş vekillerden oluşan meclis, dünyanın diğer bölgeleri için önemli bir örnek sayılmalıdır. Örneğin Archibugi ve Cellini'ye göre, bu meclislerin üyeleri, hem hükümet partilerinden hem de muhalefet partilerinden seçildikleri için şeffaflığı ve hesap verilebilirliği artırmaktadır. Burada sorulması gereken soru, böylesine demokrasiye bağlı meclislerin dünya ölçeğinde neden yaygınlaşmadığı sorusudur. Archibugi ve Cellini için bu sınırlandırmanın üstesinden gelmek, demokratik küresel yönetim seviyesini artırmakla mümkündür. Bu bağlamda kozmopolitan demokrasi projesi için, Avrupa Birliği Parlamentosu, işleyiş ve seçilişyle Afrika Birliği Örgütü ve Amerika Devletleri Örgütü gibi bölgesel örgütlere örnek olmalıdır.¹²⁰

Kozmopolitan tahayyül, kurulması gerektiği düşünülen bölgesel parlamenter meclislerin, katılımı güçlendirmek ve bölgesel birliğin demokratik meşruiyetini sağlamak açısından önem taşıdığını savunmaktadır. Bunun dışında, küresel yönetimin demokratik hale gelmesi için bütün uluslararası örgütlerin, kendi seçilmiş parlamentolarını kurmaları gerektiği ifade edilmektedir. BM başta olmak üzere DTÖ, DB gibi kurumların en azından seçimle işbaşına gelen meclislerinin bulunmasının, küresel yönetişimin şeffaflığı ve hesap verilebilirliğini artıracığı savunulmaktadır. Buna ilaveten Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi, uluslararası örgütlerin örnek alınması gereken kurumlar olarak kabul edilmektedir. Bu tarz parlamentoların çoğalması için demokratik devletlerin, geçmişten dayanan

¹¹⁹D. Archibugi, 2012, s.7.

¹²⁰A.g.e. s.73.

demokrasi tecrübelerini bu kurumlara aktarmak suretiyle katkı sağlamaları gerektiği savunulmaktadır.¹²¹

2.3.3.3. Küresel Bir Parlamento'nun Kurulması

Dünya parlamentosunun kurulması, oldukça eski bir mesele olmasına rağmen, bugünün küreselleşme ve kozmopolitan demokrasi tartışmalarında yeniden gündeme getirilmektedir. Kozmopolitan anlayış için böyle bir kurumun varlığı, demokrasinin doğasına uygun bir şekilde ortaya çıkarsa, tüm küresel meselelerde dünya insanların temsilci olarak seçtiği vekiller, seçmenlerinin istek ve talepleri doğrultusunda kararlar alabileceklerdir. Kozmopolitan proje için bu kurum, kısa zamanda dünya politikasında etkili olmasa da, uzun vadede küresel bir kamuoyu formu olarak çeşitli kültür ve medeniyetler arasında bütün farklılıkları tanımlamada önemli bir role sahip olabilecektir. Örneğin Falk ve Strauss için, küresel parlamentonun temel fonksiyonu, dünyadaki tüm bireylerin küresel meselelerdeki istek ve taleplerini, vatandaşı oldukları devletlerden bağımsız bir biçimde ifade etmelerine izin vermesi olacaktır.¹²² Bununla beraber, bu kurumun gelecekteki varlığının, ulus devletlerin politikalarında denetleyici ve kontrol edici bir işlev görebileceği savunulmaktadır. Bu doğrultuda dünya vatandaşlarının bu ortak forumu, farklı fikirlerin bir arada telaffuzunu sağlayacak bir çoğulcu anlayışa sahip olacağı için, ulus devletler ve uluslararası örgütlerin teşkilatları da dâhil olmak üzere, dünya üzerindeki tüm kurumları şeffaf ve hesap verilebilir olmaya zorlayacaktır. Örneğin Anker için BM Genel Kurulu'nun kurabileceği böyle bir yasama meclisi, küresel yaşama etki eden çevre sorunları ve iklim değişikliği gibi meselelerde ve siyasal açıdan öncelik arz eden insan hakları ihlalleri gibi konularda yasa yapıcı ve kanun koyucu bir güce sahip olmalıdır.¹²³

Archibugi'ye göre, oluşturulacak dünya parlamentosunun sınırları aşan sorunlara en uygun işleyişi sağlayacak formülasyonu kurmak için üç aşamalı bir yöntem denenebilir. İlki, BM içerisinde seçimle işbaşına gelen ulusal bir parlamentoya sahip devletlerin arasında oluşturulacak olan ve diğer devletlerin de aynı koşulu sağlamasıyla ortaya çıkacak bir anlaşma yapılmasıyla ilgilidir. Bu anlaşmaya göre, seçimle iş başına gelmiş parlamentoya sahip devletlerin, diğer devletlerin

¹²¹A.g.e., s.73-74.

¹²²Richard Falk ve Andrew Strauss, "Toward Global Parliament", **Foreign Affairs**, Cilt:80, Sayı:1, 2001, s.212.

¹²³Christien Van Der Anker, "Institutional Implications of Global Justice as Impartiality: Cosmopolitan Democracy", **Global Society**, Cilt:20 Sayı:3, 2006, s.279-280.

hükümetlerine de bu koşulu sağlamaları, bu yöntemle teşvik ve telkin edilebilir. Böylece Archibugi'nin bu önerisine göre ulusal parlamentolardan seçilmiş hem muhalefet hem de iktidar partilerinden oluşan birer ve ya ikişer delegenin oluşturduğu bir parlamento formülasyonu sağlanabilir. Bu öneriye göre diğer taraftan BM tarafından tanınmış ve doğrudan seçimle gelmiş bir meclis oluşturulabilir. Bu şekilde, iki dereceli bir meclis oluşturulacağı gibi, iki formülasyonun karışımından oluşacak tek dereceli bir meclis yöntemi de denenebilir. Ancak Archibugi, gelecekte oluşturulacak dünya meclisinin, hangi dereceli meclis yöntemini kullanırsa kullansın, bugünkü BM Genel Kurulu'nda uygulanan devletlerin temsilcilerinin içinde barındıran bir yapıdan ziyade, halk tarafından seçilmiş vekilleri de içerecek bir meclis yapısına sahip olması gerektiğinden bahsetmektedir. Dolayısıyla Archibugi, ülkelerin hükümet ve muhalefet partilerinden oluşturdukları delegeler ile doğrudan halkoyuyla seçilmiş vekillerin oluşturduğu iki dereceli bir meclis yapısının kurulabileceğini savunmaktadır. Onun diğer bir önerisi ise, BM üyesi ülkelerin hükümet ve muhalefet partilerinin oluşturduğu BM Genel Kurulu'nun yanında, doğrudan dünya vatandaşlarının eliyle seçilmiş vekillerin oluşturduğu bir dünya meclisi kurmaktır.¹²⁴

2.3.3.4. Uluslararası Yargısal Kurumların Güçlendirilmesi

Hukukun üstünlüğü, liberal demokrasilerin bir gereği olarak ifade edilen ilkelerden bir tanesidir. Diğer bir ifadeyle hukukun üstünlüğü, her demokratik sistemin önemli bir koşulu sayılmaktadır. Bu nedenle köklerini liberal demokrasinin anayasalcılık ve yasallık ilkelerinden alan kozmopolitan demokrasi anlayışı, hukukun ve yargısal denetimin kontrol mekanizmalarını temel ilke olarak kabul etmektedir. Bu bağlamda, kozmopolitan anlayış çerçevesinde, AB gibi bölgesel örgütlerin ve BM, DTÖ, DB gibi küresel örgütlerin işleyiş ve kurallarıyla birbirlerinin tamamlayıcı parçaları olarak yargısal güçlere sahip olmaları ve her aşamada, dünya üzerindeki her kurumun hesap verebilir olması beklenmektedir.¹²⁵

Bununla beraber kozmopolitan demokrasi projesine göre, bugün uluslararası ölçekte, yargısal organlar herhangi bir yaptırım gücüne sahip değildir. Bu açıdan bakıldığında yaptırım gücünün yokluğu sebebiyle yargısal kurumlar başta olmak üzere pek çok uluslararası kurumun kararları daima göz ardı edilmekte ve dolayısıyla küresel yönetimde hukuki boşluk ortaya çıkmaktadır. Örneğin Archibugi'ye göre bu hukuki

¹²⁴D. Archibugi, 2002, s.25.

¹²⁵A.g.e.,26.

boşluk, küresel bir düzensizliğe yol açmakta ve küresel krizlerin, çatışmaların, kaosların, savaşların önemli bir sebebi olmaktadır. Dolayısıyla kozmopolitan demokrasi projesine göre eğer uluslararası kurallar ve yargılamalar daha çok yönlü ve düzenli bir yön alırsa, hükümetlerin kontrol edilme ihtimallerinin de o denli artacağı beklenebilir. Archibugi için, uluslararası yargısal kurumların rolü ve işleyişi yeniden düzenlenmeli, aldığı kararların bağlayıcı ve caydırıcı olması büyük önem taşımaktadır. Diğer bir ifadeyle bu bakış açısına göre ulus devletlerin ve uluslararası kurumların, uluslararası arenada daha itidalli, şeffaf, hesap verilebilir olmaları ve küresel barış ve demokrasinin yerleşmesi, uluslararası demokrasinin hukuki çerçeve içerisinde anayasal bir temelle çizilmesine ve bu hukuku sağlayacak yargısal güçlerin yaptırım güçlerinin artırılmasına bağlıdır. Bu nedenle, uluslararası yargısal kurumların yaptırım güçlerini artıracak reform çaba ve çalışmaları, küresel demokratik ve hukuki düzen için atılabilecek ilk adım olarak tanımlanmaktadır.¹²⁶

Bu noktada Archibugi'nin de ifade ettiği gibi 2002 yılında göreve başlayan Uluslararası Ceza Mahkemesi'ni incelemekte fayda vardır. 1998 yılında kurulan ve kurulduğundan yaklaşık dört yıl kadar sonra göreve başlayan mahkeme, savaş suçlarına ve insan haklarına karşı işlenmiş suçlara bakmakla yükümlüdür. Ancak kozmopolitan demokrasi savunurları için söz konusu ceza mahkemesinin işleyişi, güç ve çıkar temelli uluslararası düzende adeta engellenmektedir. BM, küresel adalette bu mahkemenin otoritesini güçlendirici koşulları sağlayamadığı için mahkeme kurulduğu günden beri pek çok ulus devlet tarafından hala tanınmamıştır. Hatta Archibugi'nin ifade ettiği gibi bazı ulus devletler, mahkemenin kendi vatandaşlarını yargılaması durumunda harekete geçebileceğini ifade ederek UCM'yi tehdit edebilmiştir. Buna ilaveten Archibugi, mahkemenin statüsü gereği, üye olmayan ulus devletleri yargılayamadığını ifade etmektedir. Archibugi için bu hukuki statü, 123 üye haricinde üye olmayan ulus devletlere bir nevi ayrıcalık yaratmıştır. Bu ikilem yüzünden ABD, Rusya, Çin gibi mahkemeye üye olmayan ve BM Genel Kurulu'nun "daimi" 5 üyesinden üçünün, işledikleri işlemlere yönelik hukuksal anlamda hesap verilebilir olmaları neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Bu duruma ilaveten, otoriter ülkelerin büyük çoğunluğu mahkemeye üye olmadığı için, insanlık suçlarının yaşandığı iddia

¹²⁶A.g.e., s.27.

edilen söz konusu ülkelerdeki yöneticilere karşı, çıkabilecek hukuki bir cezanın bağlayıcı tarafı olmayacaktır.¹²⁷

Kozmopolitan demokrasi savunurlarına göre, tüm bu eksiklerine rağmen Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin kurulumu, siyasetçilerin hesap verilebilir olmalarına yönelik bir umudu ortaya çıkardığı için kendi başına kıymetlidir. Buna ilaveten söz konusu kurum, son yirmi yılda ortaya çıkan en önemli küresel ölçekteki kurumsal bir yeniliği temsil etmektedir. Ancak kozmopolitan demokratlar açısından mahkemenin taraf olmayan ülke yöneticilerini hukuksal yönden denetleyememesi veya tüm dünya devletlerini taraf yapmak için yeterli desteği BM'den alamaması, küresel yönetimin demokratikleşmesi ve hukukileşmesi konusunda derin bir eksikliklerdir. Örneğin Archibugi'ye göre mahkemenin tamamen çalışabilmesi ve daha aktif bir hale gelebilmesi için BM ve mahkemeye taraf devletlerin fazlaca çaba harcaması gerekmektedir. Böylece yargılamaların, tüm devletler tarafından kabulüne yönelik bir zemin hazırlanmış olabileceği savunulmaktadır. Archibugi için mahkemenin şimdiye kadar incelediği davalarda önemli mesafeler alınsa da, söz konusu mahkeme yoğun eleştirilere maruz kalmıştır. Dolayısıyla, bu koşullar altında mahkemenin zayıf olanları güçlülere karşı koruyabileceğine yönelik inanç besleyenler, fazlaca hayal kırıklıklarına uğramışlardır. Archibugi'ye göre mahkemenin dünyada yaşanan önemli vakaların karanlık taraflarını ve iç yüzlerini daha şeffaf bir biçimde aydınlatmasına küresel adalet için ihtiyaç vardır. Ona göre küresel adaletin sağlanabilmesi için ise, hem bu mahkemenin çalışabilmesi, hem de davaların sonuçlarının tartışmaya açık olmayacak şekilde geniş ve kapsamlı hazırlanması için mahkemenin statüsünü değiştirecek veya tüm dünya devletlerini taraf devlet yapacak olan gerekli yasal prosedürlerin belirlenmesi gerekmektedir.¹²⁸

Diğer bir uluslararası yargısal kurum olan Uluslararası Adalet Divanı, ikinci dünya savaşı koşullarında oluşturulmuş, çekişmeli veya çatışmalı tarafların varlığı gibi durumlarda barışı ve adaleti sağlamak üzerine kurulmuş bir kurumdur. Maalesef ki, kendi vizyon ve misyonuna rağmen, yeterli başarıya ulaşamamıştır. Archibugi için bunun sebebi, UAD'nin hem uluslararası alanda karar verici otoriteye sahip bir yapıdan uzak olmasında, hem de ikinci dünya savaşı koşullarında oluşturulan bir kurum olmasında aranmalıdır. Bu nedenle kozmopolitan demokratlar tarafından her

¹²⁷A.g.e., s.28.

¹²⁸A.g.e., s.29.

kurum gibi UAD'nin de bugünün küreselleşme koşullarına ve dünyanın ekonomik, sosyal ve siyasal şartlarına göre reforme edilmesi gerektiğini savunulmaktadır. Çünkü Archibugi için, eğer 1946'dan beri dünya siyasetindeki büyük olayların gelişimine, Uluslararası Adalet Divanı'nın tutumlarına ve yargılamaların sonuçlanmasına bakılacak olursa, adalet konusunda büyük bir inançsızlığa sahip olunabilir. Archibugi'nin bu savına göre, Vietnam Savaşı, Macaristan ve Çekoslovakya'nın işgali, Irak Savaşı, Körfez Savaşı veya nükleer silahlanmanın meşruluğu gibi pek çok tarihsel meselede devletlerin, Uluslararası Adalet Divanı'nın yargılamalarına itibar etmek istememesi gibi çok basit bir sebepten dolayı mahkeme, meşruiyetini yeterli ölçüde sağlayamamıştır. Küresel anlamda hukukun üstünlüğünün geniş bir şekilde ilerlemesi için güçlendirilmiş bir UAD'nin zorlayıcı ve bağlayıcı yargılama yapmasına ihtiyaç vardır. Böylece divan, iki devlet arasında bir hakem gibi hareket etmeyecek, fakat, hukuk kuralları içerisinde dünya üzerinde uygun bir mahkeme hüviyetine sahip olacaktır. Böylece Archibugi için bu durum, devlet yöneticileri ve siyasetçiler, uluslararası arenada yaptırım gücüne kavuşacak olan UAD'nin ve UCM'nin denetimi ve gözetiminde olduklarını hissettirecektir. Dolayısıyla siyasetçiler ve devlet yöneticileri de davranışlarında daha şeffaf, hesap verebilir ve hukuka uygun davranmak zorunda kalacaklardır.¹²⁹

¹²⁹A.g.e., s..71-72.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. KOZMOPOLİTAN DEMOKRASİYE YÖNELİK BAŞLICA ELEŞTİRİLER

Yaklaşık otuz yıldır, kozmopolitan demokrasi ve küresel düzenin demokratik anlamda tesisi meselesi, siyaset kuramcıları arasında yaygın olarak tartışılmaya devam etmektedir. Küreselleşmenin olumsuz yönlerini ve ulus-devlet merkezli eskimiş uluslararası sistemin baskıcı taraflarını ortadan kaldırmak için ileri sürülen kozmopolitan demokrasi projesi, Marksist, Realist ve Komüniteryan ekoller başta olmak üzere çeşitli ekoller ve düşünce tarzları tarafından eleştirilmektedir. Bu çalışmada eleştirel okulların kozmopolitan demokrasi üzerine önemli bir yer ayrılacaktır.

3.1. Marksist Eleştiri

Kozmopolitan demokrasi, küreselleşmenin yaratmış olduğu olumsuz sonuçlarının ve çatışmacı uluslararası ilişkilerin ilkesel, kurumsal ve hukuksal açıdan önüne geçmeyi önermektedir. D. Held, D. Archibugi başta olmak üzere, J. Habermas, R. Falk, M. Kaldor, A. McGrew, A. Giddens ve J.A. Scholte gibi pek çok kozmopolitan demokrat, uluslararası alanın demokratikleştirilmesine yönelik bir akademik tartışma başlatmıştır. Ancak bu akademisyenler küreselleşmeyi sınıfsal bakış açısıyla değerlendirmemiş ve küresel ekonomik ilişkilerde özel mülkiyete karşı kamusallaştırıcı bir reform önerisinde bulunmamıştır. Bu nedenle Marksist teorisyenler tarafından yoğun eleştirilere maruz kalmıştır.

Öncelikle bazı Marksist teorisyenler, kozmopolitanizm kavramının hatalı olarak kullanıldığını savunmaktadırlar. Örneğin Brennan, kozmopolitanizm kavramı yerine enternasyonalizm kavramının kullanılması gerektiğini ifade etmektedir. Tabii ki burada eleştirilen, kelimenin kendisi ya da yapısı değil kavramlar ve çağrıştırdıklarıdır. Brennan, enternasyonal işçi birliklerinin ve geçen iki yüzyıldaki kongrelerinin, kozmopolitan hareketleri ve anlayışları cesaretlendirdiğini ifade etmiştir. Bu bakış açısından enternasyonalizm, iş dünyasına ve iktisadi teşebbüsleri kapsamadığı gibi, devlet temsilciliklerine ve parlamento gibi seçimle işbaşına gelen kurumlara atıfta bulunmak için kullanılamaz. Çünkü Marksizm'e göre bu aktörler, burjuvaziyi temsil eden ya da destekleyen düşman sınıftır. Dolayısıyla Marksist yazarlar açısından, işçi

sınıfının enternasyonalizmi, devletlerin ve onların çözemediği çıkar-güç odaklı küresel çatışmaları ve savaşları bitirecek yegâne yöntemdir. Bu Marksist enternasyonal tanımın öngörüsüne göre, kurulacak olan proletarya iktidarı, farklı uluslardan işçileri boyunduruk altına almayacağından çıkar ve güç ilişkileri üzerinden çatışmaların olmayacağı bir dünya düzeni yaratılmış olur. Bu nedenle Marksist yazarlar açısından kozmopolitan demokrasinin öngördüğü çatışmalara arabuluculuk eden kurumsal yapılara ihtiyaç yoktur. Dolayısıyla onlara göre uluslararası siyasal sisteme de ihtiyaç yoktur. Marksist analiz, düşman iki sınıfın çıkarlarının daima bir çatışma yaratacağını öngörmektedir. Bu bakış açısından, ilkesel, kurumsal, yasal bir demokrasi düzeni kurmak ve küresel bir vatandaşlık yaratmak bu çıkar çatışmalarını nihayete erdirmeyeceği öngörülmektedir.¹³⁰

Marksist ekol açısından kozmopolitan demokrasi arzu edilmez, sürdürülemez ve uygulanamaz görülmektedir. Diğer bir ifadeyle Marksist teorisyenler, kozmopolitan demokrasinin, hem uygulanamayacak derecede imkânsız olduğunu, hem de burjuva demokrasisine hizmet edeceği için arzu edilebilir olmadığını savunmaktadır. Marksist yazarlar açısından kozmopolitan demokrasi uygulanabilir değildir; çünkü Marksist yazarlar, küresel politikaların değişmesi için yeni bir ekonomik rejimi gerekli ve şart görmektedir. İkinci olarak onlar için, kozmopolitan demokrasi arzu edilebilir değildir. Pek çok sermaye ve çıkar grubunun, bugünün küreselleşmesinden ve egemen güçten memnun ya da onunla uyumlu olduğu ön kabulüyle hareket ederler. Bu bağlamda onlara göre sermaye, uluslararası finansal ve ticari kolaylığı sağlayacak uluslararası bir reforma ihtiyaç duymaktadır. Bu nedenle Marksistler için mevcut düzendeki her reform, sermaye sınıfına ve finansal elitlere yarayacaktır. Hatta Sakellapoulos gibi kimi Marksistlere göre bu reform çabaları, dünyanın önemli bir bölümünü dışlayan ve yoksullaştıran finansal sermayenin, spekülâtif eylemlerini kolaylaştıracaktır.¹³¹

C. Görg ve J. Hirsch gibi Marksist teorisyenler ise, kozmopolitan demokrasiyi sınıfsal ayırım ve çatışmaları görmezden gelen, devletin bu sınıfsal çatışmanın içerisine oturtamayan noksan analizler içerdiğini savunmaktadır. Bu iki yazara göre, öncelikle küreselleşme sürecinin arka planında sermaye eliyle yürüyen ekonomik ve teknolojik gelişmeler yatmaktadır. Öyle ki, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle birlikte

¹³⁰Timothy Brennan, “Cosmopolitanism And Internationalism”, **New Left Review**, Sayı:7, 2001, s.75-76.

¹³¹Spyros Sakellapoulos, “The Cosmopolitan Democracy Project: A Critical Approach”, **Journal of Labor and Society**, Cilt:20, Aralık 2017, s.505.

kapitalizm, küreselleşmenin bir itkisi olarak geleneksel kurumların tamamını dönüştürmektedir. Bir başka ifadeyle, ekonomik küreselleşme, özellikle de finansal ve kapitalist pazarın serbestleşmesi ile ticari, ekonomik ve finansal işbirliklerinin küresel çaptaki artışı, ulus devlet gibi geleneksel yapıların işlevselliğini ve kapasitesini değişime zorlamıştır. Fakat Görg ve Hirsch'e göre bu değişim süreci, devleti ortadan kaldırmamış, tam tersine onu yeniden biçimlendirmiştir. Buna ilaveten özel teşebbüsün (yani sermaye sınıfının) ulusötesileşme stratejilerinin, devlete alternatif bir biçim oluşturmadığı, ancak onu araçsallaştırmaya devam edeceği savunulmaktadır. Diğer bir ifadeyle, bugün hala üretim ve dolaşımın altyapısını belirleyen koşulların işlevselliğinin devletin sahip olduğu şiddet tekeline dayalı olduğu iddia edilmektedir. Bu bakış açısından devletin, şiddet tekeli sermaye ve üretim ilişkileri adına hem meşrulaştırıcı hem de baskıcı olmayı sürdüren bir metot olarak bugün hala kullanmakta olduğu ifade edilmektedir. Dolayısıyla Görg ve Hirsch'e göre küreselleşme süreci, devlete yeniden bir rol biçmektedir. Buna göre devletin rolünün yeni formu, küreselleşen sermayeye ve onun yarattığı koşullara uyum gösterme biçimi olarak tanımlanmaktadır.¹³²

Devletin bu yeni biçiminin, kapitalizmin küresel bir hal alması ve küreselleşme sürecinin dönüştürücü etkisi sebebiyle üç açıdan dönüşmüş olduğu kabul edilmektedir. İlki, devletlerin bir ulussuzlaşma süreci içerisine girdiği iddiasıdır. Bu süreç, devlet ile toplumların arasındaki ilişkinin zemininin kaydığı bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Görg ve Hirsch'e göre aynı zamanda bu durum, yukarıda ifade edildiği gibi devletin varlığının devam edeceği, fakat devlet ile toplumlar arasındaki ilişkilerin yeniden şekilleneceği anlamına gelmektedir. Görg ve Hirsch, küresel sermaye birikiminin ve onun ortaya çıkardığı sonuçların devletin yönetme ve bütünleştirme kapasitesinde düşüşe, ulusal ekonomi ile toplumsal ilişkiler arasındaki zayıflamaya neden olduğunu kabul etmektedir. Fakat onlar devletin yeniden biçimlendirerek varlığını sürdürdüğünü, hatta bugün hala ulus devletin toplumlarda sosyal birliğin ilkesel faktörü olduğunu ve sosyal dağıtımı sağlayıcı rolünün varlığını önemli ölçüde sürdürdüğünü savunmaktadır. Yine onlara göre bu süreç içerisinde yaşanan şey, uluslararasılaşma değil, ulussuzlaşmadır. Bu ulussuzlaşma kavramı, ne devleti ortadan kaldırmayı, ne de ulus devletin varlığının sona erdiğini ima etmektedir. Görg ve Hirsch için

¹³²Cristoph Görg ve Joachim Hirsch, "Is International Democracy Possible?", **Review of International Political Economy**, Cilt:5, Sayı:4, 1998, s.585.

ulussuzlaşma, zıtlıklar ve çatışmalarla yüklü sosyo-politik bir küreselleşme süreci içerisinde yaşadığımızı ifade etmektedir.¹³³

Diğer yandan, siyasetin sınıfsızlaşmakta olduğu, Marksist görüşün ikinci kabulüdür. Sınıfsızlaşma kavramı Hirsch'e göre küreselleşmenin getirdiği örgütler arası işbirlikleri ve ağlarının artışı ve yönetimden yönetime geçiş olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle burada devletin keskin hiyerarşik yapısı yerine çok daha karmaşık, eşitsiz örgütlenme ve eşitsiz kaynak dağılımına dayalı bir yönetsel yapı ortaya çıktığı savunulmaktadır. Üçüncü ve son olarak, küreselleşme süreci ve sonuçlarının etkisiyle ulus-devletler tarafından ortaya çıkarılan ve yönetilen bir uluslararası düzenin varlığı iddia edilmektedir. Hirsch için tüm bu gelişmeler, sadece ulus devletin bir dönüşümünü ve devlet ile toplum arasındaki ilişkinin değişime uğramasını değil, aynı zamanda liberal demokrasinin geleneksel şekillerinin ve kurumlarının da dönüşüme uğradığı anlamına gelmektedir. Bununla birlikte bu bakış açısı için devlet, daima kapitalist sınıfsal güç üzerine temellendiği, meşru şiddet tekeli ve diğer ideolojik aygıtlarını elinde tuttuğu ve piyasaya uyumlu bir ön koşul oluşturduğu için varlığını yeni bir (yönetişim) formu içerisinde sürdürmektedir. Diğer bir ifadeyle piyasa, üretim ilişkileri, devlet ve demokrasi, bugün hala uyumlu olmayı sürdürmektedir. Dolayısıyla Görg ve Hirsch gibi Marksist yazarlara göre kozmopolitan demokrasinin uluslararası kurumlar eliyle küresel bir demokrasi inşa etme düşüncesi, kapitalist üretim ilişkileri, finansal ilişkiler ve sosyo-ekonomik ilişkiler gibi altyapısal dinamiklerden yoksun kalacağı için en baştan çöken bir proje olarak kalacaktır.¹³⁴

İkinci olarak Görg ve Hirsch gibi Marksist yazarlar, uluslararası-küresel kurumların tek başına dönüşümünün, kozmopolitan demokrasinin iddia ettiği gibi küreselleşmenin yarattığı olumsuz sonuçları ortadan kaldıramayacağını savunmaktadırlar. Bu bakış açısından üretim ilişkilerinin ve sermayenin yaratmış olduğu üretim ve tüketim biçimleri, karşı konulamaz ve geri döndürülemez bir sosyo-ekonomik yapı yaratmıştır. Bu iki Marksist teorisyen için ulus devletlerin mutlak güçleri azalsa da, ortadan kalkmamış tam tersine küresel sermayenin yönlendirebileceği bir araç haline gelmiştir. Dolayısıyla bu bakış açısına göre, uluslararası alanda demokrasiyi yaratmak için onun işleyen kurumlarını oluşturmak ve

¹³³A.g.e., s.586-587.

¹³⁴Joachim Hirsch, "Globalization of Capital, Nation-States and Democracy", **Studies of Political Economy**, Cilt:54, Sayı:1, 1997, s. 39-40.

hatta küresel bir sivil toplum oluşturmak tek başına yeterli olamayacaktır. Buna ilaveten Görg ve Hirsch, uluslararası düzenleyici ve denetleyici kurumların reform çabalarını, küresel sivil toplum oluşturma arzusunu Gramsci'nin ifade ettiği doğrultuda egemen sermaye ve burjuva çıkarlarına katkı sağlayacağı iddiasında bulunmaktadır. Bu savlarının temel dayanağı, temsil, müzakere, katılım ve hatta sivil toplum gibi demokratik kavram ve kurumların burjuva sınıfına hizmet edeceğini düşünmelerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü bu iki Marksist yazara göre, üretim ilişkilerinin bugünkü geri döndürülemez yönü, bu kavram ve kurumların içini boşaltarak demokrasinin değil, sermayenin faydalanacağı bir yöne doğru evrilmektedir. Görg ve Hirsch'in bu analizleri, Held başta olmak üzere kozmopolitan demokrasi savunucularının da ortaya koydukları küresel iktisadi dönüşüm analizleriyle uyumaktadır. Yani diğer bir ifadeyle kozmopolitan demokrasi ile onun Marksist eleştirisi, küreselleşme ve onun getirdiği sonuçların tespitinde benzer analizlerde bulunmaktadır. Farklılık, dağıtım ve düzenleme fonksiyonlarının uluslararası arenada nasıl düzenleneceği ve yönetsel anlayışlardaki farklılıklarda yatmaktadır. Marksist eleştiri için uluslararası demokrasi, sadece baskın kapitalist üretim biçiminin temelinden değişmesiyle gerçekleşebilir. Kozmopolitan demokrasiye göre ise yerelden bölgele, ulusaldan küresele kadar bütün yönetsel alanlar içerisinde denetleyici ve düzenleyici mekanizmaların çalışmasına ve küresel anlamda hesap verilebilirlik ve şeffaflığın artışına bağlıdır.¹³⁵

3.2. Realist Eleştiri

İlk bölümde açıklamaya çalışılan küreselleşme süreci ve uluslararası devletler düzeni, realist ekolün bakış açısından, çıkar ve gücün nihai bir sonucudur. Bu kabul, bir anlamda uluslararası ilişkilerin güç ve çıkar odaklı çalışacağı anlamına gelmektedir. Diğer bir ifadeyle, realist düşünürler, bir hükümetin küresel adaletten ziyade ulusal çıkarlara öncelik vereceğini kabul etmektedirler. Bu bakış açısından devletler arasındaki koordinasyon ve uyum, sadece tamamıyla çıkar temellidir ve belirgin avantajlar doğurduğu ölçüde anlamlıdır. Bu nedenle gücün dünya politikasını yönlendireceği kabulünden hareketle, realist bakış açısından uzlaşa ve demokrasiyle ortaya çıkabilecek bir düzen öngörülmemektedir. Dolayısıyla Realist ekole göre, demokratik değerler üzerine inşa edilecek bir dünya düzenini uzlaşa ve müzakere eliyle denemek imkânsız görülmektedir. Hatta realist ekolün teorisyenlerinden biri olan Zolo,

¹³⁵C. Görg ve J. Hirsch, 1998, s.599-600.

kozmpolitan demokrasinin önerilerini, demokratik küresel dönüşüm için oldukça zayıf olarak görmektedir.¹³⁶

Bu açıdan realist teorisyenler, uluslararası sistemi aşırı beklentilerle doldurmanın bir hayal kırıklığı yaratacağını ve ters tepeceğini savunmaktadırlar. Realist teorisyenlerin bu düşünce tarzı, kozmpolitan demokrasi anlayışının küresel ilke, kurum ve kurallar tasavvurundan ne denli farklı bir tavır aldıklarını göstermektedir. Örneğin Chandler'a göre, uluslararası politikayı ve küreselleştirmeyi evcilleştirme çabaları oldukça saf bir ütopyadır. Bu bakış açısından, bugünün dünyasında siyasal ve ekonomik açıdan güçlü olan ulus devletlerin, şartlar ne olursa olsun iktisadi ve siyasal açıdan güçlü oldukları için küresel yönetimde egemen olacakları iddia edilmektedir. Dolayısıyla realizm için küresel siyaset içinde hukukun üstünlüğü, oldukça sınırlı bir alanı kapsamaktadır. Realist açıdan Kosova, Yugoslavya, Bosna gibi tarihsel örnekler, kozmpolitan müdahalenin çözümsüzlüğünü ve çatışmayı artırıcı etkilerini anlatan örnekler olarak görülmektedir. Bu müdahale tarzlarının barışı ve küresel adaleti sağlamaktan çok, engellediği savunulmaktadır. Bu anlamda realist eleştiri, kozmpolitan demokrasi projesinin uluslararası arenada demokrasi ve adaletin yaygınlaşacağı düşüncesine sistematik bir biçimde karşı çıkmaktadır. Dolayısıyla Chandler gibi realist düşünürlerin dünya üzerinde uyum ve düzen beklentileri de oldukça sınırlıdır.¹³⁷

Zolo'ya göre, kozmpolitan demokrasi gibi bir küresel düzenin inşası, uluslararası alandaki hiyerarşik dengenin küresel kurumlarda güçlü devletlerin hegemonyasıyla neticelenecektir. Bu bağlamda Zolo, dünya düzeninin demokratikleşmesi üzerine yapılacak her reformun, küreselleşmenin devletler, toplumlar ve hatta bireyler arasında yarattığı iktisadi, siyasi, askeri ve sosyal eşitsizliğe takılacağını ifade etmektedir. Bu nedenle, kozmpolitan demokrasinin kurumsal ve yasal reform tezlerinin, güçsüzü korumak ve desteklemekten ziyade en nihayetinde, koşullar gereği yine güçlünün hegemonya kuracağı bir sistem ile sonuçlanacağı iddiasında bulunmaktadır. Bu nedenle Zolo için kozmpolitan demokrasi projesi, uluslararası alanda sözde ve şekilci demokrasi olarak adlandırılabilir bir proje olarak görülmektedir.¹³⁸

¹³⁶Danilo Zolo, *Cosmopolis*, Polity Press, Cambridge, 1997, s.153.

¹³⁷David Chandler, "International Justice", *New Left Review*, Issue.6, 2000, s.55.

¹³⁸D. Zolo, 1997, s.169.

Chandler'e göre bugünün dünyasında askeri, ekonomik, siyasal ve teknolojik anlamda fevkalade güçlü olarak nitelendirilen ve belirli bir elitin ekonomik çıkarlarını savunan ABD, dünyada tek egemen bloğu temsil ederek dünyaya hükmetmektedir. Özellikle Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ABD, dünyaya egemen olan tek kutuplu bir güç sistemini oluşturmuştur. Bu anlamda ABD hegemonyasının, ekonomik ve siyasal alana nüfuz edebilmek için sıklıkla askeri güce başvurabilmekte olduğu savunulmaktadır. Bununla birlikte realist ekol, IMF, DTÖ ve NATO gibi uluslararası örgütlerin, bu hegemonyanın çıkar ve talepleriyle uyumlu politikalar üretmek durumunda olduğunu gözlemlemektedir. Chandler'e göre bugünün dünyasının reel koşullarına bakıldığında küresel yönetimin egemen gücün ideolojisini pekiştirdiği, fiili anlamda pek çok ulus devletin iktidar gücünü kırdığı ve hiyerarşik olarak bütün sistemi bir egemenin kontrol ve koordinesine devrettiği görülmektedir. Daha da önemlisi bu yazarlara göre, küresel adalet, sosyal eşitlik, demokrasi, hukukun üstünlüğü ve insan hakları gibi tarihsel açıdan önemli olan kazanım ve ilkeleri korumayı ve hayata geçirmeyi kendine misyon ve vizyon edinmiş olan BM, UAD, UCD gibi küresel kurumların güç dengelerini gözeterek hareket ettiği görülmüştür. Buraya kadar realist düşünce, kozmopolitan demokrasinin küreselleşme ile ilgili tespitlerini haklı çıkarmaktadır. Ancak realist düşünce, kozmopolitan demokrasinin oluşturmak istediği küresel reformların aynı akıbete uğrayacağını düşünerek küresel demokrasi arayışından ayrılmaktadır. Dolayısıyla, Chandler gibi pek çok realist yazar, BM reformunu ve küresel demokrasinin yaygınlaşmasını temel alan kozmopolitan demokrasiyi, Batı'nın ve / veya ABD'nin elini daha da güçlendirecek bir proje olarak görmektedir. Hatta bazı realist eleştirmenler, kozmopolitan demokrasi projesinin hem uygulanabilirliğini hem de, talep edilebilirliğini reddetmektedir.¹³⁹

Realist teorisyenlere göre, kozmopolitan düşüncenin oluşturmayı düşündüğü yeni küresel düzenin, daha demokratik ve uzlaşa gerektiren bir küresel barışı tesis edemeyecektir. Bununla beraber bu ekole göre, Ruanda ve Somali örneklerinin daha da artmasına sebep olabilecek bir küresel düzen yaratacağı düşünülmektedir. Hatta realist okul, kozmopolitan projenin batının güçlerinin daha da pekiştirebilme tehlikesini ortaya çıkaracağını iddia etmektedir. Örneğin Zolo'ya göre kozmopolitan demokrasinin reform projeleri, küresel demokrasi ve adalet için yetersiz bir çabayı ifade etmektedir. Çünkü onun için, NATO, IMF, DB, BM gibi küresel düzenin büyük

¹³⁹D. Chandler, 2000, s.62-63.

kurumları, dönüştürülemez, reforme edilemez ve demokratikleştirilemez statükocu kurumlardır.¹⁴⁰

Buna ilaveten realist ekol, herhangi bir şekilde küresel kurumlara reform müdahalesi yapılması durumunda bile, mevcut statükoyu koruyacak bir durum ortaya çıkaracağını iddia etmektedir. Bu bağlamda realist yazarlar, kozmopolitan demokrasi projesinin önerdiği her reform çabasının, demokratik olmayan ve egemen düzene daha fazla müdahale alanı tanıyan bir uluslararası sistem yaratacağını ifade etmektedir. Buna ilaveten, bu projenin Japonya ve Almanya gibi ülkelere Güvenlik Konseyi'nde söz hakkı verilmesi anlamına geleceğini belirtilmektedir. Bu durumun ise, Güvenlik Konseyi'nin sadece güçlü devletlere açılacağı ve böylece küresel yönetimin daha dengesiz bir yönetsel pozisyon alabileceği savunulmaktadır. Öte yandan realist görüşte, Güvenlik Konseyi'nde oluşabilecek böylesi bir ittifakın, Çin, Brezilya ve Hindistan gibi geniş pazarlara ve ekonomik gelişmelere açık demografik güçleri ve pek çok diğer doğu ülkelerini ciddi anlamda bir ayrışmaya ve karşı çıkışa iteceği üzerine bir endişe mevcuttur. Diğer bir ifadeyle realist akım, küresel yönetimin uysallaştırılması için yapılacak her değişikliğin, bugünün coğrafi, siyasi ve Jeopolitik dengelerini alt üst edeceğini savunmaktadır.¹⁴¹

Realizmin eleştirileri incelediğinde, tüm küreselleşme sürecini ve uluslararası dönüşümü, güç ve çıkar odaklı bir anlayışla ele aldıkları görülmektedir. Örneğin demokrasinin çağdaş teorisyenlerinden olan Robert Dahl'a göre kozmopolitan demokrasi ve onun uluslararası demokratik kurumlar önerisi, uygulanamaz bir projedir. Çünkü Dahl için uluslararası örgütlerin katılımcı, müzakereci, şeffaf, hesap verebilir ve denetlenebilir olması, demokratik devletlerdekine nazaran daha kolay değildir. Dahl, uluslararası alanda temsilin ve katılımın, değişik ülkelerin halkları arasında nasıl bölüştüreceği sorununun ortaya çıkacağını savunmaktadır. Dolayısıyla Dahl için, bu katılım ve müzakere sorunları ilk aşamada çözülmüş görülse bile, ulusların çıkarlarının çatıştığı noktada yeni gerilimler yaratacak bir süreci içerisinde barındıracaktır. Buna ilaveten Dahl, uluslararası örgütler gibi büyük ve devasa yapıdaki kurumların şeffaflık, hesap verilebilirlik gibi demokratik değerleri

¹⁴⁰D. Zolo, 1997, s.170.

¹⁴¹A.g.e., s.170.

içselleştirilmesini ve dünya vatandaşlarına kolaylıkla hesap verebilir olmasını pek olası görmemektedir.¹⁴²

3.3. Komüniteryan Eleştiri

Komüniteryan eleştiri için kozmopolitan demokrasi, bireylerin kimliklerine ve kültürlerine saygı duyma konusunda yetersizdir. Onlara göre demokrasi, kozmopolitan bir hale bürünemez ve kozmopolitan sistem de demokratik bir yapıya sahip olamaz. Bu bakış açısına göre, bir siyasal sistemin ya demokratik ya da kozmopolitan bir yapıya bürünebileceği savunulmaktadır. Dolayısıyla komüniteryan ekolün savunusu, yerel ve ulusal demokrasilerin eriştikleri demokrasi standartlarına küresel demokrasinin iddiasını temel almaktadır. Buna ilaveten bu ekol, demokrasi pratiğinin sadece kültürel bir bakış açısıyla görece daha homojen topluluklarda uygulanabileceğini savunmaktadır. Bu açıdan, komüniteryan ekol için demokrasi sadece aynı aidiyeti paylaşan, aynı topraklarda yaşayan ve bir kültürel kimlikle birbirlerine bağlı olanlar arasında gerçekleşebilir. Diğer bir ifadeyle bu anlayışa göre demokrasinin işleyişi, homojen topluluklara nazaran heterojen ve çoğulcu topluluklarda daha imkânsızdır. Buradan hareketle toplulukçu teorisyenler, çoğulcu bir anlayışla oluşturulmaya çalışılan yönetsel bir anlayışın, birbirinden oldukça farklılık barındıran azınlıkların temsilinde güçlük çekeceği iddiasındadır. Bu farklılıkların çokluğunun, büyük ölçüde demokrasinin çalışmasında problem yaratabileceği savunulmaktadır. Bu bakımdan komüniteryan ekol için, çeşitliliklerin ve farklılıkların korunmasında, her kimliğin kendi yönetsel şablonunu oluşturulmasını beklemektedir. Kimliksel çeşitliliklerin ve çok kültürlülüğün korunmasında kimliksel ve kültürel sınırların önem taşıdığı savunulmaktadır.¹⁴³

Kozmopolitan demokrasinin uluslararası alanın demokratikleştirilmesine yönelik önerilerinin aksine, toplulukçu yaklaşım, demokrasiyi daha da sınırlı bir alanda tanımlamaktadır. Toplulukçu teorisyenler, AB gibi bölgesel örgütlerde dahi başarılammış olduğu iddiasından hareketle bölgesel ve küresel bir demokrasinin ulaşılamaz ve imkânsız olduğu kanısındadırlar.¹⁴⁴

¹⁴²Robert Dahl, 2014, s.630.

¹⁴³D. Archibugi, 1998, s.206.

¹⁴⁴İrfan Haşlak ve Burhanettin Duran; ‘‘Liberal Demokrasinin Etiğini Tartışmak: Toplulukçu Eleştiriler’’, **Sakarya Üniversitesi Siyaset ve Yönetimde Etik Sempozyumu**, Adapazarı: Sakarya Üniversitesi, 1998, s.85.

Bu ekolün öne çıkan teorisyeni olan Kymlicka; uluslararası toplumun demokratikleşmesi çabalarının uygulanabilir olmadığını savunsa da, devletlerin göç, finansal hareketlilikler, çok etnikli hareketler ve azınlık hakları gibi meselelerde sorumluluk almaları gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü ona göre, mevcut uluslararası sistemin demokratik dönüşüme tabi kılınmadan belirli alanlarda sorumluluk alması yeterlidir. Bu anlamda Kymlicka'nın bakış açısı, kozmopolitan demokrasinin evrensel ilkelerinin, küresel kuralların ve kuruluşların toplulukları baskılayabileceği endişesi taşımaktadır. Kymlicka'ya göre, demokrasinin küresel ölçekte uygulanması, demokratik ilkelerin yozlaşacağı anlamını taşımaktadır. Bu yönüyle Kymlicka, Rousseau'nun savunusuna benzer bir biçimde, demokrasinin küçük ölçekte daha iyi uygulanacağını ifade etmektedir. Dolayısıyla Kymlicka, demokrasinin salt topluluklar içerisinde uygulanabileceğini belirterek uluslararası demokrasiyi arzu edilebilir görmemektedir. Gelişmiş ülkelerin insan hakları, azınlık hakları, kimliklerin korunması ve gelişme yardımlarının artırılması gibi meselelerde sorumluluk alması gerektiğini vurgulanmaktadır.¹⁴⁵

Özetle Kymlicka, paylaşılan bir dil, tarih veya politik kültürün kökleşmesini savunan bir yazar olarak, gerçek demokrasinin tek formunun ulusal sınırlar içerisinde yaşayabileceğini ifade etmektedir. Ona göre, büyük ve geniş örneklemeler içerisinde demokratik sistem işletilemez. Tam tersine Kymlicka, demokrasinin küçük grup ve topluluklar örneklemleri içerisinde başarılı olacağını savunmaktadır. Uluslararası alanda ve uluslararası örgütlerde demokratik meşruiyet aramak Kymlicka için pratiğe dökülemeyecek bir öneri biçimidir. Çünkü ona göre, bireyler arasındaki dayanışma ve güven ortamını sağlayabilecek bir ortak kimlik duygusuna ihtiyaç vardır. Diğer bir ifadeyle Kymlicka, aidiyet duygusu ve ortak bağların oluşturulduğu topluluklar içerisinde demokrasinin daha başarılı olacağını savunmaktadır. Aynı şekilde Kymlicka, müzakere ve katılım ortamının, kimlik ve aidiyet duygusuyla daha başarılı olacağını ifade etmektedir.¹⁴⁶

¹⁴⁵Will Kymlicka, **Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş**, Çeviren: Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016, s.439.

¹⁴⁶A.g.e., s.440-441.

3.4. Küresel Bir Demos'un Oluşmayacağına Yönelik Eleştiri

Kozmopolitan demokrasiye bir diğer önemli eleştiri, küresel demosların ve katılım modellerinin yaratılamayacağı ile ilgilidir. Örneğin W. Thaa, küresel meselelere olan ilginin, müzakerenin ve katılımın küresel boyutta oluşmayacağını iddia etmektedir.¹⁴⁷

Thaa, devlet sınırlarını aşan bir dayanışmanın ortaya çıkması konusunda bir belirsizlik olduğunu savunmaktadır. Bu sav için uluslararası politika, iktidar sahibi elitler ve zengin azınlıklar eliyle belirlenen bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber Thaa, halk yığınlarının kendi yerel ve ulusal gündemlerinden çok fazla uzaklaşmayacağını ve söz konusu uluslararası karar alma süreçlerine katılamayacağını ima etmektedir. Kozmopolitan projenin aksine Thaa, halkların kozmopolit bir gündem yerine bireysel gündemle ilgilendiğinden bahsetmektedir. Hatta kendi ülkelerinin seçimlerine katılma gayreti göstermeyen gelişmiş ülke halklarının, dünyanın bambaşka yerlerindeki meselelere ilgi duymayacağını savunur. Bu yüzden Thaa, kozmopolitan bir ruhun ortaya çıkamayacağını ve bireyin evrensel demokrasiyi düşleyemeyeceğini ima etmektedir.¹⁴⁸

W. E. Scheuerman ise Avrupa başta olmak üzere dünyanın hemen hemen her yerinde ortaya çıkan popülist hareketlerin, Habermas ve Archibugi gibi kozmopolitan demokrasi savunurları tarafından iyi okunmadığını savunmaktadır. Scheuerman'a göre, örneğin Avrupa'nın önemli siyasi aktörleri, küresel veya bölgesel bir demosa değil, tam tersine yerel ve ulusal dinamiklere seslenmektedir. Bununla beraber Scheuerman, Habermas'ın ifade ettiği ulus-ötesi bir kamusal alanın Avrupa özelinde ve dünya genelinde oluşmadığını ve bugün için oluşmasının da mümkün olmadığını savunmaktadır. Scheuerman, bu yargısını Avrupa'daki siyasal katılımın sığılığına ve ulus-ötesi yurttaş tabanlı girişimlerin azlığına dayandırmaktadır. Dolayısıyla Scheuerman, kozmopolitan demokrasi savunurlarının öne sürdüğü ulus-ötesi kamusal alanın veya küresel demosun ortaya çıkışını mümkün görmemektedir.¹⁴⁹

¹⁴⁷Winfried Thaa, "Issues and Images - New Sources of Inequality in Current Representative Democracy", **Critical Review of International Social and Political Philosophy**, Cilt:19, Sayı:3, 2016, s.362-363.

¹⁴⁸Winfried Thaa, 2016, s.365-367.

¹⁴⁹William E. Scheuerman, "Habermas and the Fate of Democracy", (Boston Review, 12 Nisan 2017)
Kaynak: <http://bostonreview.net/philosophy-religion/william-e-scheuerman-habermas-and-fate-democracy>, (Erişim Tarihi: 10.05.2019, 15:00).

Demokrasi teorisyenlerinden Touraine, ulus-ötesi bir demokrasi savunusunun veya kozmopolitan bir anlayışın kurumsallaşmasını zayıf görmektedir. Ona göre, sadece ekonominin küresel bir hal almasının veya gezegenin ortak bir alan olarak paylaşılması gibi basit bir sorumluluk duygusunun küresel demos oluşturmada yetersiz ve anlamsız kalacağından söz etmektedir. Touraine için Batı demokrasileri ve onların vatandaşları, ulusal sınırlar içerisinde demokrasinin en temel ilkelerinden birisi olarak kabul edilen siyasal katılıma ilgisizken, onların ulus-ötesi ve küresel meselelerde sorumluluk almalarını veya kozmopolit bir duyarlık geliştirmelerini beklemek için hiçbir neden yoktur.¹⁵⁰

Hobsbawm ise karar alma süreçlerinin dün olduğu gibi bugün de ulus-devlet çerçevesi içerisinde oluştuğunu savunmaktadır. Ona göre işçi hareketleri, sivil toplumun gelişmesi, baskı gruplarının eylemleri ve çeşitli siyasal hareketler daima ulusal çerçeve içerisinde gelişim göstermiştir. Hobsbawm, Avrupa Birliği gibi entegrasyonu yüksek bir bölgesel birlikte bile, ulusal aidiyetlerin ve kimliklerin ön planda olduğunu ve bir demokrasi açığının ortaya çıktığını ima etmektedir. Hobsbawm'a göre Avrupa Birliği de dâhil olmak üzere dünya üzerinde ulus-ötesi bir demos yoktur ve oluşması için herhangi bir neden de ortada bulunmamaktadır.¹⁵¹

Albrow, küresel demos anlayışının ve bir dünya aidiyeti oluşacağına dair beklentinin gerçekleşmeyeceğini, bu beklentinin gerçekleşse bile ardı ardına gelen ayrışma ve şiddet sarmalı ile sonuçlanacağını savunmaktadır. Albrow'a göre şiddet tekeli ulus-devlette olmayınca, oluşan iktidar boşluğunu, klikler, mafyalar ve katiller ve paralı askerler doldurabilecektir. Bununla birlikte Albrow, refah ile ulus-devletin ayrıştırılmasının, demosların sefaletini daha da artıracığını vurgulamaktadır. Ona göre BM ve onun örgütleri, küresel veya kozmopolit organizasyonlar değil, ulus-devletlerin işbirliği temelli örgütlenmelerdir. Bu örgütler, ulus-devletlerin kendi içinde yaptığı uygulamaları, küresel ölçekte başaramazlar.¹⁵²

Sartori ise, demokrasinin mikro ölçeklerinin makro ölçeklere göre çok daha başarılı olacağından söz etmektedir. Sartori, mikro ölçekli demokrasilerden beklenilenin geniş ölçekli bir demokrasiden beklenemeyeceğini ifade etmektedir. Ona göre demokrasinin ölçeği arttıkça, sorunların da arttığı ve katmerleştiği görülecektir.

¹⁵⁰Alain Touraine, **Demokrasi Nedir?** ,Çeviren: Olcay Kunal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 278-280.

¹⁵¹Eric Hobsbawm, "World Distempers: Interview", **New Left Review**, Cilt:61, 2010, s.140.

¹⁵²Martin Albrow, **The Global Age: The State and Society Beyond Modernity**, Cambridge, Polity Press, 1996, s.173-174.

Sartori'ye göre demosun birimi büyüdükçe maliyetleri de büyüyecektir, demosun azınlıkları çoğaldıkça yurttaşın denetimi ve katılımı azalacaktır.¹⁵³

3.5. Teknokrasi ve Elitizm Üzerinden Eleştiriler

Kozmopolitan demokrasi projesinin önerdiği küresel kurumların demokratikleştirilmesi yoluyla ortaya çıkarılacak yönetsel anlayışın, halkın kontrolünden uzak mevkilerde, yetki ve iktidar yoğunlaşmasına kapılarak, demokrasinin kazanımlarını en nihayetinde tehlikeye sokabileceğine dair kaygılar mevcuttur. Kozmopolitan demokrasi projesi tarafından önerilen küresel demokratik kurumların ve sivil toplumun, bir siyasal eşitlik evreni sağlayamayacağıyla ilgili olarak ortaya çıkan bu kaygı, eşit vatandaşlık ve eşit üyelik haklarından mahrum bırakılma durumuyla ilgilidir. Bu endişeler, uluslararası örgütlerin teknokratlarının yani bürokrat ve diplomatlarının demokratik yönetimin üzerinde bir elitizm oluşturacaklarıyla ilgili iddiayı da içermektedir. Örneğin kozmopolitan demokrasinin teknokrasi ve elitizm yaratacağını savunan Davis'e göre, demokratik üyelerin oluşturduğu bir kurum olan Avrupa Birliği, Maastricht Kriterleriyle üyelerine kısıtlayıcı ekonomi politikalarını uygulamaktadır. Davis için IMF'nin gelişmekte olan ülkelerin siyasal tercihleri başta olmak üzere belirli alanlarda dayatmada bulunması, bu kaygının temelini oluşturan bir diğer örnektir. Kozmopolitan demokrasinin teknokrasi ve elitizm yaratacağını savunan Davis'e göre uluslararası örgütlerin böylesine baskı aygıtlarına dönüşmesi ve özellikle ekonomi politikaları üzerinden ulusları ve devletleri bir iktisadi buhrana maruz bırakma girişimleri, bu kaygıların artmasında önemli örneklerdir.¹⁵⁴

Touraine ise, kozmopolitan demokrasi savunurlarının örnek olarak gösterdikleri Avrupa Birliği'nin bir yandan geçmişte Bosna ve Yugoslavya meselelerinde demokrasiyi savunmadığını, diğer yandan bugün azınlık hakları ve katılım meselelerinde sorunları olduğunu öne sürmektedir. Dolayısıyla Touraine'ye göre, AB, kozmopolitan demokrasi savunurlarının ifade ettiği gibi ne kozmopolit bir statüye sahiptir; ne de azınlık, yabancı ve göçmen haklarına önem veren demokratik bir yapıdadır. Ona göre AB, tepeden inmeci, merkezizetçi ve ekonomik politikaları

¹⁵³G. Sartori, 2017, s.32-33.

¹⁵⁴John W. Davis, "A Critical View of Global Governance", *Swiss Political Science Review*, Cilt:18,Sayı:2, 2012, s.272-273.

bakımından dayatmacı bir birliktir. Bu nedenle Touraine için AB örneği üye devletler üzerinde bürokratik elitizm ve teknokrazi tehlikeler barındırmaktadır. Dolayısıyla Touraine, AB örneğinden yola çıkarak uluslararası kurumların ekonomik ve siyasal dayatmalar yaratacaklarını ve demokratik bir yapıya kavuşamayacaklarını savunmaktadır.¹⁵⁵

3.6. Hukukun Üstünlüğü Eleştirisi

Kimi yazarlar tarafından kozmopolitan demokrasi, hukukun üstünlüğü kavramına yeterli derecede önem vermediği için eleştirilmektedir. Dahl, Cohen ve Scheuerman gibi yazarlar, kozmopolitan demokrasinin önceliğinin hukukun üstünlüğünden ziyade demokrasi kavramını ön plana aldığını belirterek, bu bakımdan zayıf bir proje olduğu iddiasında bulunmaktadır.¹⁵⁶

Scheuerman'a göre, demokrasiden ziyade hukukun üstünlüğü kavramı genelleştirilmeli ve küresel yönetimin temel ilkesi olarak kabul edilmelidir. Hukuk ve yasaların belirli çerçevede çizilmesi, küresel yönetimi dizginleyen önemli bir önlem olacaktır. Hatta tarihsel olarak liberal geleneklerde, yasalar oluşturmanın ve mahkemeler kurmanın, parlamentolar oluşmasından önce meydana geldiği vurgulanmaktadır. Bu nedenle Scheuerman için, küresel demokratik yönetim, tıpkı ulus devletlerin liberal gelişme aşamalarında olduğu gibi, hukukun üstünlüğünü temel alacak biçimde düzenlenmelidir. Bunun için Scheuerman gibi yazarlar uluslararası bağlayıcı bir sözleşmeye ve yargısal güçlerin kurulmasına yönelik ihtiyacın öncelik taşıdığını savunmaktadır. Bu eleştirel bakış için, uluslararası hukuk ve uluslararası mahkemeler, zorlayıcılık ve bağlayıcılık bakımından dolayı zayıf gözükseler bile, büyük güçlerin uluslararası arenada daha ılımlı davranmalarını teşvik edebilen aygıtlara sahiptir. Bu bağlamda bu Scheuerman gibi yazarlar, ulus devletlerin uluslararası alanda ve uluslararası ilişkilerde hukukun üstünlüğü ilkesine bağlı kalmalarının, küresel bir barış ortamını oluşturacağını savunmaktadır.¹⁵⁷

Dahl ise, küresel veya kozmopolitan bir demokrasinin uygulanabilirliğinin küresel anlamda hukukun üstünlüğü ilkesini uygulamaktan çok daha zor ve karmaşık

¹⁵⁵A. Touraine, 2015, s. 285-286.

¹⁵⁶William E. Scheuerman, "Economic Globalization and Rule of Law", *Constellations*, Cilt:6 Sayı:1, 1999, s.3.

¹⁵⁷William E. Scheuerman, "Cosmopolitanism and the World State", *Review of International Studies*, Cilt:40, Sayı:3, 2014, s.433-435.

olduğunu vurgulamaktadır. Dahl'a göre, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler Dahil olmak üzere tüm uluslararası örgütler, güç odaklı, devasa ve karmaşık yapıları gereği demokratikleştirilemezler ve demokratik anlamda hesap verebilir ve denetlenebilir olamazlar. Dahl'a göre tüm uluslararası örgütler ve kurumlar, sadece insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi ilkelerin gelişmesine faydalı olabilirler. Dolayısı ile Dahl, kozmopolitan demokrasi projesinin ve onun uluslararası kurumların ve örgütlerin demokratikleştirilebileceğine dair önerilerini gerçekçi bulmamakla beraber uluslararası ilişkilerin ve uluslararası ortamın hukukun üstünlüğü çerçevesinde sürdürülebilir olduğunu savunmaktadır.¹⁵⁸

Buna ilaveten Cohen, kozmopolitan demokrasinin önerdiği küresel demokrasi, küresel adalet ve küresel hukuk kavramlarının sembolik biçimde uygulanacağını savunmaktadır. Ona göre kozmopolitan demokrasi projesinin evrensel anayasalcılık ilkesi, iktisadi ve siyasi açıdan güçlü olan devletlerin çıkarını kollayan kozmopolitan bir maskeye bürünme tehlikesindedir. Cohen'e göre, Bush yönetiminin, Irak'ı işgal etmek için Güvenlik Konseyi'nin onayını almadan uluslararası hukuku uyguladığını savunması, kozmopolitan hukukun uygulanamayacağını göstermesi açısından önemli bir örnektir. Cohen'e göre bu örnek, hiçbir kozmopolitan düzenlemenin, iktisadi ve siyasi açıdan güçlü olan devletlerin çıkar odaklı müdahalesine engel olamayacağını göstermektedir. Dolayısıyla Cohen, kozmopolitan demokrasinin önerdiği hukuki ve demokratik reformların teorik olarak hayata geçirilse bile, pratikte güçlünün çıkarlarına ulaşacağı bir yönetime dönüşeceğini ifade etmektedir.¹⁵⁹

3.7. Etik ve Sosyal Adalet Temelli Eleştiriler

Bir diğer eleştiri, etik ve sosyal adalet üzerine yoğunlaşmaktadır. Bu eleştiri, kozmopolitan demokrasi projesinin kaynakların adil dağılımını sağlayamayacağını ve dolayısıyla küresel adalet duygusundan uzak olacağını ileri sürmektedir. Örneğin Caney, kozmopolitan demokrasinin dünyadaki gelir paylaşımını, kaynak dağılımını ve gelişmişlik paylarını daha adil bir şekilde dönüştüremeyeceğini savunmaktadır. Bu nedenle projenin bugünkü küreselleşme etkisiyle oluşmuş gelişmişlik uçurumunu, yoksulluğu ve kaynak dağılımındaki dengesizliği azaltmasını imkânsız olarak değerlendirmektedir. Buna ilaveten bu eleştiri kozmopolitan kurumların dünyanın bu

¹⁵⁸R. Dahl, 2014, s.630.

¹⁵⁹Jean Cohen, "Whose Sovereignty? Empire Versus International Law", **Ethics & International Affairs**, Cilt:18, Sayı:3, 2004, s.10-11.

büyük sorunlarını daha da derinleştirebileceğini savunmaktadır. Caney, gelir adaletsizliğini azaltmak, sosyal adaleti yükseltmek ve güçsüzün ezilmesini engellemek için ortaya çıkan BM'nin başarısızlıklarını örnek göstermektedir. Ayrıca Caney gibi kozmopolitan demokrasinin küresel refah ve adaleti getiremeyeceği çekincesini barındıran pek çok yazara göre, BM ve IMF gibi adil olmayan kurumlar, kozmopolitan anlayışın bir sonudur. Bu eleştirilerin, bugüne dair gelir adaletsizliği konusundaki tespitlerine göre, Berlin Duvarı'nın yıkılmasından beri, ülkeler arasındaki gelir adaletsizliği artmaktadır; buna mukabil olarak gelişmiş devletler eliyle yapılan yatırımların giderek azalması küresel çapta alarm vermektedir. Caney gibi etik ve sosyal adalet üzerine eleştiri getiren yazarlar, kozmopolitan demokrasi projesinin söz konusu sorunlara çözüm üretebilecek nitelikte olmadığını ifade etmektedir.¹⁶⁰

Bauman ise, tahakküm ve hegemonyanın kaynağı olarak tanımladığı küreselleşme sürecini ve onun olumsuz sonuçlarını geri döndürülemez ve düzeltilemez bir süreç olarak tanımlamaktadır. Bauman'a göre küreselleşmenin yaratmış olduğu adaletsizlik, gelir dağılımındaki uçurum, kuzey-güney ve doğu-batı arasındaki ekonomik ve sosyal eşitsizlikler, çatışmalar, savaşlar ve terör, ayrışma ve popülizm, giderek daha da katmerleşen ve karmaşıklaşan sorunlar hainle gelmektedir. Bauman, bugün zaman ve mekânın küresel hale gelmesiyle kentsel korkuların ortaya çıktığını, güvenlik ve korkunun birbirini beslediğini, bu korku ve güvenlik ikilisinin yeni duvarlar inşa ettiğini, bu duvarların ise küresel anlamda kazananlar/kaybedenler, zenginler/yoksullar, rahat seyahat edenler/yerli yerinde kalanlar, kozmopolit entelijansiya/yerel halk, turistler/göçe zorlanmış aylaklar gibi iki dünya sakini sınıflaması oluşturduğunu ifade etmektedir.¹⁶¹ Bauman'a göre ortaya çıkan bu sorunlar, iyimser, yüzeysel, ekonomi politik karşılığı olmayan reformist çabalar eliyle düzelemeyecektir. Ona göre, bugün dünyadaki küresel veya "kozmpolitan" olarak ifade edilen bir sivil toplum oluşmadığı ve oluşamayacağı gibi, küreselleşmenin yaratmış olduğu olumsuzlukları ortadan kaldırmanın imkânı da yoktur. Bauman için mevcut küresel sistem, kozmopolitan reformlar tarafından düzeltilemeyecek kadar güçlü elitler ve yapılara sahiptir. Ona göre uluslar-üstü yapıların genişlemesi, sorunları çözmek bir yana, küresel elitleri daha da güçlendirecek, uluslararası egemenlik

¹⁶⁰Simon Caney, "International Distributive Justice", *Political Studies*, Cilt:49, Sayı:5, 2001, s.974-975.

¹⁶¹Zygmunt Bauman, *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, Çeviren: Tuncer Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2014, s.102.

kavramının kötüye kullanımına yol açarak küresel sorunları daha da derinleştirecektir. Dolayısıyla Bauman, kozmopolitan demokrasiyi ve küresel sosyal adaleti gerçekleştirilemeyecek bir hayal olarak görmektedir.¹⁶²

Chandler ise sosyal adalet konusunda kozmopolitan demokrasi veya küresel bir demokrasi projesinin ABD ve onun müttefiklerinin egemen gücünü pekiştiren bir zemin oluşturacağını düşünmektedir. Chandler'e göre BM reformu ve diğer uluslararası örgütlerin reforme edilmesi girişimleri, egemen gücün daha fazla güç kullanımına zemin hazırlayacak ve kozmopolitan bir meşruiyet ile uluslararası müdahaleleri daha keskin hale getirebilecektir. Ayrıca Chandler için bu reform girişimleri, politik ve ekonomik olarak güçlü egemen bloğu küresel arenada zayıflar karşısında daha tahakküm sahibi haline getirecek, Doğu ile Batı, Kuzey ile Güney ülkeleri arasındaki ekonomik adaletsizlikleri de artırıcı sonuçlar doğurabilecektir. Dolayısıyla Chandler'e göre kozmopolitan demokrasi projesi ve onun önerileri küresel sosyal adalet meselesinde çözüm üretmekten uzak gözükmektedir.¹⁶³

¹⁶² Z. Bauman, 2014, s.88.

¹⁶³D. Chandler, 2000, s.63.

SONUÇ

Ulus devlet sisteminin hâkim konumda olduğu 20. yüzyılın son on yılından beri zaman ve mekan mefhumunun ortadan kalktığı, iletişimin, ulaşımın ve bilgiye erişimin kolaylaşıp hızlandığı, yeni üretim ve tüketim kalıplarıyla dünyayı küresel bir pazar haline getiren mal, sermaye ve finansal ağlarla yeryüzünü kaplayan yeni bir sosyo-ekonomik fenomen olan küreselleşme süreciyle karşı karşıyayız. İletişimin, ulaşımın ve bilgiye erişimin kolaylaşması ile iktisadi ve sosyal üretim biçimlerinin değişmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkan küreselleşme süreci, önüne çıkan her türlü ekonomik, toplumsal ve siyasal kavram ve kurumları değiştirip dönüştürdüğü gibi, demokrasi ve ulus devlet gibi kavramlarının dönüşümüne sebep olmuş, bu kavramların yeniden değerlendirilmesi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Diğer bir ifadeyle, küreselleşme, iktisadi ve sosyal açıdan bireyleri, toplumları, devletleri ve uluslararası ilişkileri kontrolsüz bir biçimde değiştiren ve dönüştüren bir süreç haline bürünmüştür. Bu sürecin mevcut ulus devlet sisteminin çatışmacı yapısının da etkisiyle devletler, bölgeler hatta kıtalar arasında gelir adaletsizliği, yoksulluk, açlık, terör, iç çatışmalar, savaşlar, nükleer tehdit, çevre kirliliği ve salgın hastalıklar gibi pek çok küresel soruna yol açtığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu sürecin, demokratik evrensel bir çerçeveye içerisinde şeffaf, hesap verebilir ve denetlenebilir kurumlara sahip olacak kozmopolitan demokratik bir yönetime ihtiyacı olduğu ortadadır.

Diğer bir ifadeyle, ekonomik, sosyal, askeri ve kültürel alanlardaki meselelerin eskiye nazaran daha karmaşık bir hale gelerek küreselleşmesi, ulus devletlerin hareket alanının kısıtlamıştır. Bugün artık devletler, kendi ulusal ekonomileri dışında gelişen pek çok ulus-aşkın aktörü ikna etmek zorundadır. Bu nedenle ekonomide ulus devletlerin etkilenen konumda, ulus ötesi yatırımların, finansal ağların ve şirketlerin rekabetinin ise belirleyici olduğu bir dönemde, mesafelerin kısaldığı, hız, sürat, bilgi ve teknolojinin birlikte hüküm sürdüğü bir küreselleşme düzeninde, eskinin klasik siyasal yönetim sistemleri tıkanmaktadır. Dolayısıyla, oldukça karmaşık hale gelen modern yaşamın, pek çok alanda yönetsel boşlukları ortaya çıkardığı ve iktidar kavramını dönüştürdüğü ortadadır.

Bu çalışmada ilk bölümden beri ifade etmeye çalışılan şey, üretim ilişkilerinin, sermayenin ve finansal hareketlerin küresel hale gelmesi ile ulus devletlere biçtiği yeni rolün önüne gelen her geleneksel kural ve kurumu dönüştürmesi, sosyal, ekonomik,

siyasal anlamda krizlere, buhranlara, hukuksal ve yasal boşluklara sebebiyet vermesidir. Bu durum ise nihayetinde kurumsallaşmış bir uluslararası düzene olan ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Öncelikle küreselleşme süreci içerisinde ulus devletler siyasal iktidarlarını, üretim ilişkilerinin ve pazarın hâkimi konumunda olan sermaye ve finansal sektör ile bölüşmektedir. Kapitalist üretim ilişkilerinin ve ekonominin küreselleşmesi, neo-liberal politikaların ortaya çıkışı ve pazarın serbestleşmesiyle birlikte geçmiş yüzyılın devletçi ve müdahaleci anlayışı ortadan kalkmış, sermaye ve finansal ağların ekonomik ve toplumsal altyapılarının etkisiyle siyasal iktidarda güç ve pay sahibi konumuna gelmiştir. Sermayenin ve kapitalist ilişkilerin dünya üzerindeki gelişimi ve küreselleşmesi, toplumsal taleplerin de değişiminin önünü açarak sivil toplumun genişlemesine ve küresel ölçekli boyutlara ulaşmasına neden olmuştur. Devletin iktidarını paylaştığı ikinci bir aktör olarak sivil toplum, küreselleşme süreci içerisinde kadın hakları, çevre hakları, insan hakları, hayvan hakları gibi pek çok konuda söz sahibi olmuş, küresel ölçekli örgütlere ve geniş finansal yapılara sahip hale gelmişlerdir. Bu bağlamda siyasal iktidar, devlet, piyasa ve sivil toplum arasında bölüşülürken aynı zamanda küresel ve uluslararası bir anlam kazanmaya başlamıştır.

İkinci olarak üretim ilişkilerinin, sermaye ve finansal akışların küresel bir hal alması ulus devletleri bütünleştiren ve birbirlerine bağlı hale getiren bir dinamik yaratmıştır. Böylece kapitalizmin küresel hale gelmesi, ulus devletler arasındaki ekonomik bağılıkları artırarak karar alma süreçlerinde uyum, uzlaşma ve işbirliği rolü biçmiştir. Diğer bir ifadeyle ulus devletler ve onların teşkilatları, kapitalist dünya pazarının bileşeni olarak üretim ilişkilerinde birbirlerine giderek daha bağımlı bir hale gelmektedir. Ulus devletlerin birbirleri arasındaki bu bağıllık ve bağımlılık ilişkisi, mal, sermaye ve finansal akışların kesintisiz bir biçimde devam etmesiyle ilgilidir.

Üretim ilişkilerinin ve sermayenin küreselleşmesinin diğer bir sonucu olarak dünya, adalet, demokrasi, insan hakları, göç, yoksulluk, açlık, kıtlık, güvenlik, çevre sorunları, hayvan hakları ve küresel ısınma gibi bugünün evrenselleşen meselelerinde küresel ölçekli çözümler aramak durumundadır. Çünkü kapitalist küreselleşmenin bugünkü üretim ilişkilerinin ve kalıplarının, kazananların yanında kaybeden çoğunluklar, yoksulluklar, sefaletler yarattığı gözlemlenmektedir. Buna mukabil küreselleşmenin ve onun sonuçlarının, toplumsal tahribatlara ve bununla ilişkili olarak terör ve güvenlik bunalımlarına, çevre tahribatına, iklimlerin değişmesine, yıkıcı ekofelaketlere, insan hakları ihlallerine ve soykırımlara yol açtığı görülmektedir. Bu

nedenle bu meseleler, ulus devletlerin ve hiyerarşik yapılarının çözemeyeceği kadar karışık, çok eksenli ve küreseldir. Dolayısıyla küreselleşmenin sonucu olarak ortaya çıkan bu sorunlar, uluslararası katılımı, müzakereyi, tartışmayı ve işbirliğini zorunlu kılan konular haline gelmiştir. Ancak bu uluslararası katılım, müzakere, tartışma ve işbirliği ortamı bir türlü sağlanamamıştır. Bu noktada, insan haklarının korunması, küresel barışın tesisi, küresel sosyal adaletin sağlanması, toplumların huzur ve refah iklimine kavuşturulması, gelecek kuşak haklarının düşünülmesi, açlık ve yoksullukla mücadele gibi önemli misyon ve vizyonlara sahip BM ve teşkilatlarının bu sorunların çözümünde yeterli kabiliyete, etkin yaptırım gücüne sahip olmadığı da ortadadır. Uluslararası yargısal kurumların yaptırım güçleri yetersiz, uluslararası ceza hukuku ise tartışmalıdır. Dolayısıyla uluslararası demokrasiye ve onun kurumsallaşmış bir yapısına ihtiyaç hâsıl olduğu belirgin bir biçimde gözlemlenmektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse üretim ilişkilerinin küresel bir boyut almasının ve ekonominin küreselleşmesinin demokrasi için iki önemli problemi vardır. İlki, serbest pazarın ve kapitalizmin küreselleşmesinin etkisiyle ulusal demokrasilerinin başarısız olması ve küreselleşme sürecinin olumsuz sonuçlarına karşı başarısızlığı ile ilgilidir. Bu eksiklik, tarihsel anlamda demokratik tecrübelerle sahip ülkelerde bile katılımın azalması, göç ve mülteci meselesindeki sorunların artışı gibi pek çok küresel meseleyi ortaya çıkarmaktadır. Buna bağlı olarak bugünün demokrasisinin ikinci problemi, uluslararası alanda ilkesel, kurumsal, hukuki ve pek tabii anayasal boşlukların varlığı nedeniyle uluslararası alanın ve uluslararası örgütlerin hukukun üstünlüğünden ve demokrasiden uzak bir yapıda olmasıdır. Diğer bir ifadeyle demokrasinin bu ikinci problemi yerel, ulusal veya bölgesel çatışmaların, iç savaşların, terörün, güvenlik sorunlarının, insan hakları ihlallerinin, çevresel tahribatın ve nükleer tehdidin önlenememesi gibi sonuçlara neden olmaktadır.

Dolayısıyla bugünün küresel çağında demokrasinin daha ileriye nasıl taşınabileceği, önem arz eden bir mesele haline gelmiştir. Diğer bir ifadeyle küresel çağda demokrasinin geleceğiyle ilgili kritik sorun, demokrasinin kendi çekirdek değerlerini nasıl koruyabileceği ve yeni ortaya çıkmış durumlara ve sorunlara nasıl adapte olacağıyla ilgilidir. Bu noktada kozmopolitan demokrasi projesinin uluslararası müzakere ve tartışma ortamının yaratılmasına ve küresel barışın ve adaletin tesis edilmesine yönelik olarak önerileri ön plana çıkmaktadır. Bu bakımdan uluslararası alanın demokratikleştirilmesi ve müzakereci bir anayasal çerçeve çizilmesi,

kozmpolitan demokrasi projesi için şart olarak görülmektedir. Held, Archibugi, Giddens ve Habermas gibi kozmpolitan demokratlar, Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyi'nin yapısının daimi üyelik ve BM Genel Kurulu'nun delege yapısının demokratikleştirilmesi gibi bugünün koşullarına göre yeniden reforme edilmesinin ve Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin ve Uluslararası Adalet Divanının yaptırım güçlerine haiz olacak şekilde yeniden yapılandırılmasının küresel bir ihtiyaç olduğu iddiasındadırlar. Bu nedenle IMF, DB ve DTÖ gibi kurumların şeffaflık, hesap verilebilirlik ve hukukilik denetimine açık olmasına ve demokratik değerlerle yeniden yapılandırılmasına ihtiyaç vardır. Küresel ölçekte katılım ve müzakere ilkelerini uygulayabilecek bir dünya parlamentosunun kurulmasına ve uluslararası örgütlerin kendi meclislerini oluşturmasına ihtiyaç olduğu ortadadır.

Birleşmiş Milletlerin Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelik yapısının ve BM Genel Kurulu üyelerinin demokratik yollarla seçilmemesi gibi yapısal eksiklikler, küresel yönetimin müzakere, katılım ve hesap verebilirlik gibi ilkelere uymadığını ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle BM'nin bu iki organı demokratik ilke ve usullerce reforme edilebilirse, bu kurumun uluslararası arenadaki meşruiyeti ve yaptırım gücü artırılmış olacaktır. Böylece küreselleşmenin yarattığı olumsuz sonuçlardan korunmak ve küresel barışı sağlamak çok daha mümkün hale gelecektir. Buna mukabil olarak bir dünya parlamentosunun kurulması, dünya vatandaşlarının ve sivil toplumun istek ve taleplerini dile getirebildikleri müzakere ortamını sağlayacaktır. Böylece dünya parlamentosunun, dünya demosunu ilgilendiren küresel meseleler karşısında bir çözüm yolu olabileceği söylenebilir.

Diğer yandan, uluslararası yargının reforme edilmesinin ve kurumsallaştırılmasının, küresel demokrasinin oluşmasında gerekli olan ihtiyaçlardan biri olduğu ortadadır. Buna göre, İkinci Dünya Savaşı koşullarında kurulan ve herhangi bir reforma tabi kılınmayan Uluslararası Adalet Divanı, bugünün koşullarına uygun olarak yeniden reforme edilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte Uluslararası Ceza Mahkemesi'nin yaptırım gücünün artırılması gerektiği ve bütün devletlerin mahkemeye taraf hale getirilmesi gerektiği bir başka gerçektir.

Kozmpolitan demokrasi projesi, ağırlıklı olarak Realist, Marksist ve Komüniteryan ekollerden eleştiriler aldığı gibi, küresel bir demosun oluşturulamayacağı, teknokrasi ve elitizm yaratacağı, hukukun üstünlüğünü öne

çıkarmadığı gibi pek çok farklı açıdan eleştiriye de maruz kaldığı görülmektedir. Çalışmanın üçüncü bölümünde bu eleştiri ve ekoller anlatılmaya çalışılmıştır. Bu tartışmalardan çıkarılacak en belirgin sonuç, demokrasinin tarihsel ve evrensel olmasıyla ilgili olarak yolculuğunun henüz tamamlanmadığıdır. Marksist ekol, sınıf ilişkilerinin çatışmacı doğası gereği, kozmopolitan demokrasinin sınıfsal farklılıkları gözetmeyen ve radikal bir ekonomik dönüşüm önermeyen reform önerilerinin küreselleşmenin krizini daha da derinleştireceğini ifade etmektedir. Diğer yandan Realist ekol ise, mevcut ulus-devlet sisteminin, küresel düzenin ve uluslararası ilişkilerin çıkar ve güç temelli işlediği kabulünden hareketle kozmopolitan bir demokrasinin uygulanamayacağını öne sürmektedir. Buna ilaveten Komüniteryan ekol, küreselleşmenin getirdiği çok uluslu ve çok kültürlü yapıların var olduğunu hatırlatarak, demokrasinin yerel ve ulusal gibi küçük ölçeklerde başarıya ulaşacağını savunmaktadır. Elbette ki bu endişelere önemli ölçüde kıymet vermek gerekmektedir. Diğer bir ifade ile kıtlık, açlık ve yoksulluk sorunlarından iklim değişikliği ve küresel ısınma gibi çevre sorunlarına, güney-kuzey ve doğu- batı ülkeleri arasındaki gelir ve refah uçurumundan nükleer tehditlere, güç ve çıkar ilişkilerinden, üretim ilişkilerine, çok kültürlülüğün hukukun üstünlüğünün korunmasına kadar pek çok sorun, çözümler beklemektedir. En azından hukukun üstünlüğü ve uluslararası toplumun üyelerinin yasal eşitliklerinin fiili anlamda sağlanabilmesi, önemli bir adım olabilir. Bunun en önemli kanıtı, önemli eksik ve hatalarına rağmen gelişmiş liberal demokrasilerin, gerekli müzakere ve mücadeleler sonucunda belirli ilkesel, yasal ve anayasal koşullara oturtmalarındaki başarılarıdır. Demokrasi tarihi incelendiğinde, meşru hak ve taleplerin müzakeresinin ilkesel, hukuksal ve belirli bir anayasal çerçeve içerisinde sonuçlanmasının istikrarlı bir barış ve demokrasi ortamını sağladığı görülmektedir. Bu bağlamda, küresel bir demokrasi kurmak için de aynı yol ve yöntemlerin izlenerek ilkesel, yasal ve anayasal çerçevelerin çizilmesi, müzakereci ve katılımcı demokrasinin uluslararası anlamda uygulanmasını sağlayacağına dair umutları kendi içerisinde barındırmaktadır.

KAYNAKÇA

Makaleler

- Anker, Christien Van Der; “Institutional Implications of Global Justice as Impartiality: Cosmopolitan Democracy”, *Global Society*, Cilt:20, Sayı:3, 2006, 267-285.
- Archibugi, Daniele; “Cosmopolitan Democracy: a Restatement”, *Cambridge Journal of Education*, Cilt:42, Sayı:1, 2012, 9-20.
- Archibugi, Daniele ve Held, David; “Cosmopolitical Democracy: Paths and Agents”, *Ethics & International Affairs*, Cilt:25, Sayı:4, 2011, 433-461.
- Archibugi, Daniele; “Cosmopolitan Democracy and its Critics: A Review”, *European Journal of International Relations*, Cilt:10, Sayı:3, 2004a, 437-473.
- Archibugi, Daniele; “Notes on Democracy in the European Union”, *The European Union Review*, Cilt:10, Sayı:1, 2005, 75-86.
- Archibugi, Daniele; “Cosmopolitan Guidelines for Humanitarian Intervention” *Alternatives*, Cilt:29, Sayı:1, 2004b, 1-21.
- Archibugi, Daniele; “Demos and Cosmopolitics”, *New Left Review*, Cilt:42, Sayı:13, 2002, 24-38.
- Archibugi, Daniele; “Cosmopolitical Democracy”, *New Left Review*, Cilt:40, Sayı:4, 2000, 137-150.
- Archibugi Daniele and Cellini Marco; “The Internal and External Levers to Achieve Global Democracy”, *Global Policy*, Cilt:8 Sayı:6, 2017, .65-75.
- Archibugi, Daniele; “So What if Democracies Don’t Fight each Other?”, *Peace Review*, Cilt:9 Sayı:3, 1997, 379-384.
- Archibugi, Daniele; “The Reform of the UN and Cosmopolitan Democracy: A Critical Review” *Journal of Peace Research*, Cilt:30, Sayı:3, 1993, 301-315.
- Archibugi, Daniele; “Principles of Cosmopolitan Democracy”, (Ed.) D. Held, D. Archibugi ve M. Köhler, *Re-imagining Political Community*, Cambridge University Press, Cmbridge, 1998, 198-228.
- Brennan, Timothy; “Cosmopolitanism And Internationalism”, *New Left Review*, Sayı:7, 2001, 67-87.
- Caney, Simon; “International Distributive Justice”, *Political Studies*, Cilt:49, Sayı:5, 2001, 974–997.

- Chandler, David; “International Justice”, *New Left Review*, Sayı:6, 2000, 55-66.
- Clark, Ian; “Güvenlik Devleti”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Ankara, Phonex Yayınları 2014, 215-226.
- Cohen, Jean; “Whose Sovereignty? Empire Versus International Law”, *Ethics & International Affairs*, Cilt:18, Sayı:3, 2004, 1-24.
- Dahl, Robert; “Uluslararası Örgütler Demokratik Olabilir mi?”, D. Held ve A. McGrew (Ed.), *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 628-638.
- Davis, John W. ; “A Critical View of Global Governance”, *Swiss Political Science Review*, Cilt:18, Sayı:2, 2012, 272–286.
- Dicken, Peter; “Yeni Bir Jeo-Ekonomi”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 358-365.
- Fabbrini, Sergio; “Which Democracy for a Union of States? A Comparative Perspective of the European Union”, *Global Policy*, Cilt:8, Sayı:6, 2017, 14-22.
- Falk, Richard ve Strauss, Andrew; “Toward Global Parliament”, *Foreign Affairs*, Cilt:80, Sayı:1, 2001, 212–220.
- Giddens, Anthony; “Modernliğin Küreselleşmesi”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014, 81-87.
- Görg, Cristoph ve Hirsch, Joachim; “Is International Democracy Possible?”, *Review of International Political Economy*, Cilt:5, Sayı:4, 1998, 585-615.
- Habermas, Jürgen; “A Political Constitution For The Pluralist World Society?”, *Journal of Chinese Philosophy*, Cilt:40, Sayı:1, 2014, 226-238.
- Held, David; “Globalization and Cosmopolitan Democracy” *Peace Review*, Cilt:9, Sayı:3, 1997, 309-314.
- Held, David; “Principles of Cosmopolitanism Order”, *Anales de la Catedra Francisco Suarez*, Sayı:39, 2005a, 153-169.
- Held, David; “Toward a New Consensus: Answering the Dangers of Globalization”, *Harvard International Review*, Cilt:27, Sayı:12, 2005b, 14-17.
- Held, David; “Uluslararası Hukukun Değişen Yapısı: Egemenlik Dönüştü mü?”, D. Held ve A. McGrew (Ed.), *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 196-211.

- Held, David; “Kozmopolitanizm: Küreselleşmeyi Evcilleştirmek”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 609-624.
- Held, David ve Maffettone Pietro; “Moral Cosmopolitanism and Democratic Values”, *Global Policy*, Cilt:8, Sayı:6, 2017, 54-64.
- Held, David; McGrew, Antony; Goldblattand, David ve Perraton, Jonathan; “Küreselleşmeyi Yeniden Düşünmek”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014, 88-95.
- Hirsch, Joachim; “Globalization of Capital, Nation-States and Democracy”, *Studies of Political Economy*, Cilt:54, Sayı:1, 1997, 39-58.
- Hobsbawm, Eric; “World Distempers: Interview”, *New Left Review*, Cilt:61, 2010, 133-150.
- Holliday, Fred; “Küresel Yönetişim: Beklentiler ve Sorunlar”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 578-590.
- Kaldor, Mary; “In Defence of New Wars”, *Stability*, Cilt:2, Sayı:1, 2013, 1-16.
- Kaldor, Mary; “Küresel Sivil Toplum”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 662-666.
- Keohane, Robert; “Abuse of Power Assessing Accountability in World Politics”, *Harvard International Review*, Cilt:99, Sayı:1, 2005, 48-53.
- Keohane, Robert; “Uluslararası Toplumda Egemenlik”, D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 178-191.
- Koenig-Archibugi, Mathias; “Understanding the Global Dimensions of Policy”, *Global Policy*, Cilt:1, Sayı:1, 2010, 16-28.
- Mann, Michael; “Has Globalization Ended the Rise and Rise of the Nation-state?”, *Review of International Political Economy*, Cilt:4, Sayı:3, 1997, 472-496.
- Matthews, Jessica; “İktidar Kayması”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Ankara, Phonex Yayınları 2014, 247-256.

- McGrew, Antony; “Cosmopolitanism and Global Justice”, *Review of International Studies*, Sayı:3, 2004, 1-17.
- McGrew, Anthony ve Held, David “Giriş: Büyük Küreselleşme Tartışması”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 7-60.
- Norris, Pippa; “Küresel Yönetişim ve Kozmopolit Vatandaşlar”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 340-349.
- Nye, Joseph ve Keohane, Robert; “Küreselleşme: Yeni Olan Ne? Olmayan Ne? (Ve Ne olmuş Yani)”, (Ed.) D. Held ve McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 97-106.
- Payne, Anthony; “Küreselleşmeci ve Bölgeselci Yönetişim Tarzları”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 257-266.
- Rosenau, James; “Yeni Bir Küresel Düzendeki Yönetişim”, (Ed) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 269-280.
- Sakellariopoulos, Spyros; “The Cosmopolitan Democracy Project: A Critical Approach”, *Journal of Labor and Society*, Cilt:20, Sayı:4, 2017, 487–508.
- Scharpf, Fritz; “Küreselleşme ve Kapitalist Demokrasilerin Ekonomi Politikası”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 437-445.
- Scheuerman, William; “Economic Globalization and Rule of Law”, *Constellations*, Cilt:6, Sayı:1, 1999, 3-25.
- Scheuerman, William; “Cosmopolitanism and the World State”, *Review of International Studies*, Cilt:40, Sayı:3, 2014, 419-441.
- Scholte, Jan Aart; “Global Civil Society: Changing the World?”, *CSGR Working Paper*, Makale Numarası: 31/99, 1999, 1-35.
- Scholte, Jan Aart; “Küreselleşmede Küresel Olan Ne?”, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 107-114.

- Strange, Susan; ‘‘Devletlerin Azalan Otoritesi’’, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Ankara, Phonex Yayınları 2014, 155-162.
- Stiglitz, Joseph; ‘‘Küresel Kurumların Vaatleri’’, (Ed.) D. Held ve A. McGrew, *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phonex Yayınları, Ankara, 2014, 566-570.
- Tanrıverdi, Ezgi Germeç; ‘‘Giddens ve Küresel Demokrasi’’, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, Cilt:6, Sayı:1, 2009, 858-871.
- Thaa, Winfried; ‘‘Issues and Images - New Sources of Inequality in Current Representative Democracy’’, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Cilt:19, Sayı:3, 2016, 357-375.

Kitaplar

- Albrow, Martin; *The Global Age: The State and Society Beyond Modernity*, Polity Press, Cambridge, 1996.
- Archibugi, Daniele; Held, David and Köhler, Martin; *Re-imagining Political Community*, Polity Press, Cambridge, 1998.
- Bauman, Zygmunt; *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, Çeviren: Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Falk, Richard; *Yırtıcı Küreselleşme*, Çeviren: Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul, 2001.
- Falk, Richard; *(Re)imagining Humane Global Governance*, Routledge Press, New York, 2014.
- Harvey, David; *Postmodernliğin Durumu: Kültürel Değişimin Kökenleri*, Çeviren: Sungur Savran, Metis Yayınları, İstanbul, 2010.
- Held, David; *Democracy and The Global Order: From the Modern State to Cosmopolitan Governance*, Stanford University Press, Stanford, California, 1995.
- Held, David ve McGrew, Anthony (Ed.); *Küresel Dönüşümler: Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınları, Ankara, 2014.
- Kant, Immanuel; *Ebedi Barış Üzerine Felsefi Bir Deneme*, Çeviren: Yavuz Abadan ve Seha Meray, Ankara Üniversitesi SBF Yayınları, Ankara, 1960.

- Kymlicka, Will; *Çağdaş Siyaset Felsefesine Giriş*, Çeviren: Ebru Kılıç, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2016.
- Sartori, Giovanni; *Demokrasi Teorisine Geri Dönüş*, Çeviren: Tuncer Karamustafaoğlu- Mehmet Turhan, Sentez Yayıncılık, İstanbul, 2017.
- Touraine, Alain; *Demokrasi Nedir?*, Çeviren: Olcay Karal, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 2014.
- Zolo, Danilo; *Cosmopolis: Prospect for World Government*, Translated by David Mckie, Polity Press, Cambridge, 1997.

Elektronik Kaynaklar

- Scheuerman, E. William; ‘‘Habermas and the Fate of Democracy’’, *Boston Review*, 12 Nisan 2017, <http://bostonreview.net/philosophy-religion/william-e-scheuerman-habermas-and-fate-democracy>, (Erişim Tarihi: 10.05.2019).

Bildiriler

- Haşlak İrfan ve Duran Burhanettin; ‘‘Liberal Demokrasinin Etiğini Tartışmak: Toplulukçu Eleştiriler’’, *Sakarya Üniversitesi Siyaset ve Yönetimde Etik Sempozyumu*, Adapazarı: Sakarya Üniversitesi, 1998, 85-97.

ÖZGEÇMİŞ

Zübeyr ŞAKAR 07.12.1992 tarihinde Erzincan'da dünyaya geldi. Erzincan Milliyet Anadolu Öğretmen Lisesi'ni bitirdikten sonra, Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden 2015 yılında mezun oldu. Zübeyr ŞAKAR, 2017 yılında Karabük Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi bölümünde başladığı yüksek lisans eğitimine halen devam etmektedir.

